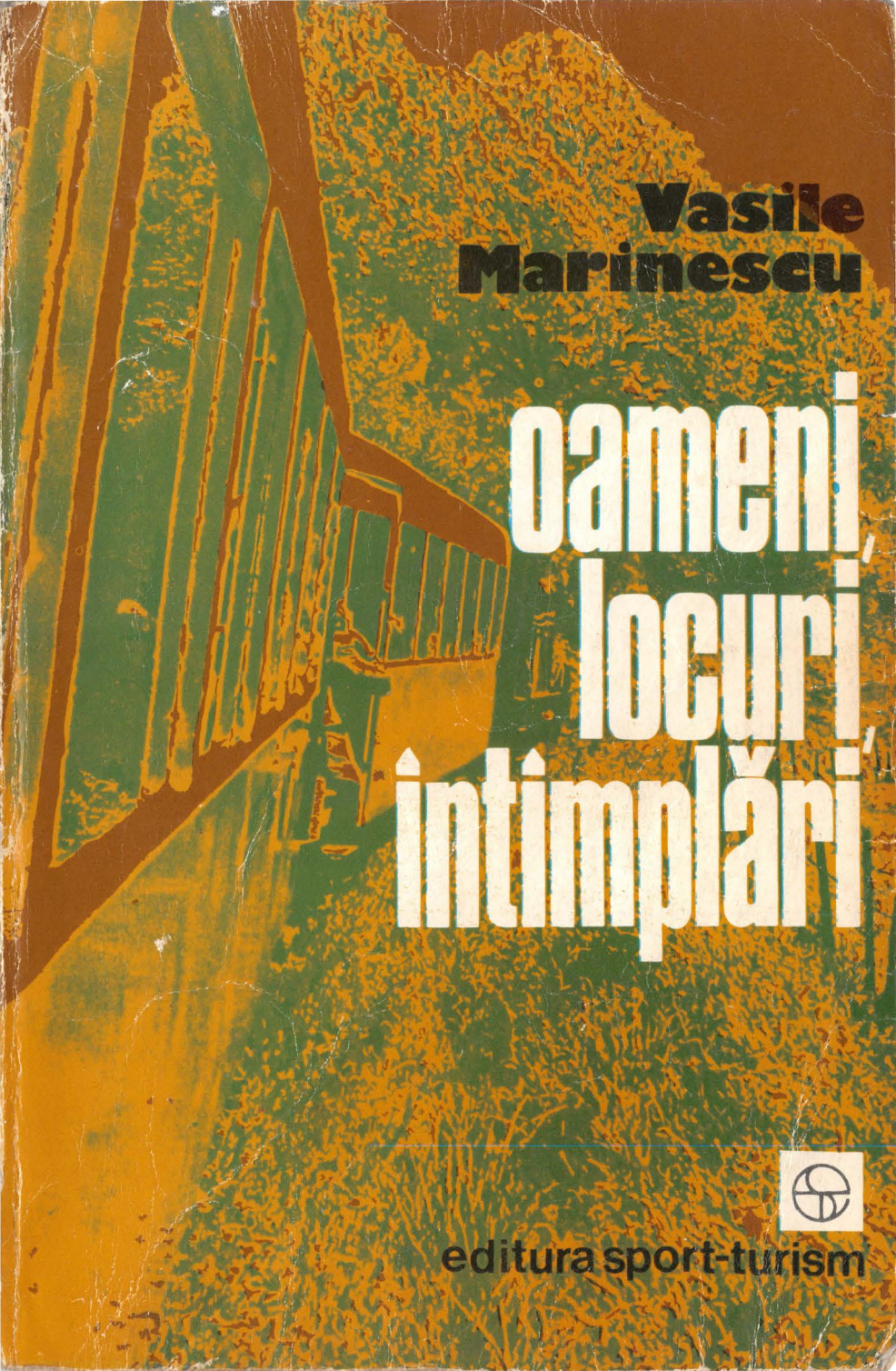
Vasile
Marinescu
oameni,
locuri,
întîmplări
editura sport-turism

Vasile Marinescu

OAMENI, LOCURI, ÎNTÎMPLĂRI

Coperta de CONSTANTIN POHRIB

oameni, locuri, întîmplări

VASILE MARINESCU

editura sport-turism

București, 1980

REDACTOR : *VALENTIN BORDA*
TEHNOREDACTOR : *MIHAIL CÂRCIOG*

BUN DE TIPAR 5.I.1981.
COLI DE TIPAR 9,25

LUCRARE EXECUTATĂ SUB COMANDA 83
LA ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ „FILARET"
STR. FABRICA DE CHIBRITURI Nr. 9—11

BUCUREȘTI. REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Cuvînt de început

Pasiunea pentru drumeţie, pentru călătorie, la români, este veche, la fel ca a altor popoare. Preocuparea pentru excursiile colective organizate este de dată mai recentă, dar, oricum, ea poate fi plasată în prima parte a secolului trecut.

În prima jumătate a secolului nostru, existînd de acum o tradiţie, s-a realizat chiar oficializarea mişcării turistice prin crearea unor instituţii de stat menite să coordoneze şi să răspundă de modul cum trebuie folosit patrimoniul turistic al ţării.

Oficiul Naţional de Turism, înfiinţat în 1936, a fost — după cîteva experimente anterioare — instituţia de stat cea mai reprezentativă atunci, care şi-a propus să se ocupe de destinele turismului nostru.

Despre acest moment s-a scris încă sporadic şi puţin. De aceea, ca unul implicat nemijlocit în istoria de început a O.N.T., mi-am propus să evoc unele aspecte, ca un remember *pentru oamenii din generaţia mea, dar şi pentru a informa, măcar parţial, generaţiile tinere despre trecutul istoriei turismului românesc. Acestor evocări le-am adăugat alte cîteva întîmplări în care am fost, alături de alţii, unul din personajele cu rol mai mult sau mai puţin important. Le-am adăugat, de asemenea, două-trei note şi impresii despre unele dintre excursiile mele în ţară sau peste hotare.*

Acum prezint cititorilor aceste pagini. Ele nu se vor altceva decît notaţiile sincere ale unui om care — iarăşi alături de alţii — a crezut, a militat şi a lucrat necontenit de peste cinci decenii întru dezvoltarea mişcării turismului nostru. Concret, vremea la care mă

refer se întinde de prin 1921 pînă astăzi, perioadă cînd am cunoscut și am colaborat cu oameni tot atît de iubitori ai drumeției ca și mine, am văzut o mulțime de locuri frumoase și am avut prilejul să trăiesc, adesea, întîmplări mai puțin obișnuite.

Evoc acum, așadar, în paginile ce urmează, momente al căror ecou doresc să-l știe și alții, cu gîndul mărturisit de a îndemna pe cititori la drumeția mereu civilizată, dar și cu speranța că aceștia vor descoperi în modesta mea carte secvențe din istoria turismului nostru. Ele, aceste două-trei secvențe, cred eu, reluînd o idee rostită cîteva rînduri mai sus, au o valoare aparte măcar pentru un singur motiv : acela că autorul a fost implicat direct în acțiunea lor.

VASILE A. MARINESCU

iulie 1980

La „iarbă verde“ cu Moș Costescu

Profesor de muzică al zecilor de serii de elevi ai liceului „Gheorghe Lazăr“ din București a fost Ioan Costescu, compozitor și mare dirijor. Cine l-a cunoscut își aduce aminte, cu siguranță, de acest adevărat dascăl și părinte sufletesc, care era deosebit de apropiat de elevi. Avea două expresii de dojană, cunoscute și dincolo de „granițele“ școlii : „Mămăligarule“ și „Jos, la coama Batista“.

Cînd nu știai solfegiile sau teoria, numai ce-l auzeai :

— Mămăligarule, iar ai umplut maidanele. De ce n-ai învățat, băiețaș ? Azi ai nota patru !

Dacă erai „eroul“ unei greșeli mai mari, profesorul devenea energic, pronunțîndu-ți :

— Jos, la coama Batista !

Tu, cel pedepsit, trebuia să te așezi în genunchi în colțul de lîngă ușa clasei ; dar nu oricum, în genunchi pur și simplu, trebuia să așezi sub ei o batistă ; dacă îți lipsea, începea perorația ; Moș Costescu, cum îi spuneam toți, agita chiar un veritabil făcălet, gesticulînd necontenit :

— Nu ai batistă ? Îți ștergi nasul cu mineca hainei ? Ridică-ți pantalonii, Mămăligarule, și lasă-ți genunchii liberi. Părinții au dat bani pe haine, nu trebuie să le strici tu.

Apoi, imperativ :

— Jos, la coama Batista !

Acolo, lîngă coșul de hîrtii al clasei, stăteai pironit în genunchi pînă ce socotea profesorul că ți-ai ispășit vina.

Noi, dracii de copii, știind cum va proceda „moșul", ca să-l înfuriem, dar și să ne amuzăm, răspundeam aproape invariabil că nu avem batistă.

La materia lui — muzica — ținea foarte mult, ca și la noi, dealtfel, chiar dacă ne pedepsea. Eram copiii lui dragi. Nu se întîmpla vreodată să nu aibă în buzunarul hainei ponosite o pungulița cu bomboane, de preferință cu umplutură ; cu ele răsplătea pe cei care, scoși la lecție, dovedeau sîrguință la baterea măsurii, la cîntarea solfegiilor cît mai corect și, mai ales, pe cei ce dădeau răspunsuri la întrebările din domeniul teoriei.

Moș Costescu se dovedea un tradiționalist și în ce privește alcătuirea programelor corale ale serbărilor școlare. În plus, ținea ca în fiecare an, fără excepție, în ziua de 23 aprilie, de Sfîntul Gheorghe, patronul liceului, să organizeze o excursie intitulată cam pompos : „Înconjurul Bucureștiului" ; nu a folosit niciodată expresia „orașului București".

Excursia aceasta — așteptată cu vie nerăbdare și emoție — era rezervată numai elevilor din clasele întîi și a doua. Itinerarul se repeta cu regularitate, dar „moșul" îl fixase și se stabilise asupra lui după ce chibzuise îndelung : se pornea din fața liceului pe bulevardul mare, Elisabeta (azi Gheorghe Gheorghiu-Dej), pe fostele bulevarde Pache Protopopescu (azi Republicii) și Ferdinand (azi Gheorghe Dimitrov), apoi, pe șoseaua Pantelimon, spre spitalul de nebuni din chiliile mănăstirii Mărcuța, fostul balamuc vechi, și se ajungea la pădurea Cernica ; de aci, pe o potecă știută de profesor, în pădurea Andronache și, mai departe, la mănăstirea Plumbuita ; pe șoseaua Colentina și pe calea Moșilor, grupul excursioniștilor se întorcea, după o zi întreagă, în locul de unde plecase.

Elev în clasa a doua fiind, simțeam, poate ca atîția alții de vîrsta mea, o dorință de a pleca, o chemare — încă nelimpezită bine nici în sufletul meu — către locuri necunoscute, îndepărtate. Era acest sentiment, oare, un preludiu timpuriu a ceea ce, mai tîrziu, devenise, pentru mine, o pasiune ? N-aș putea răspunde exact nici acuma la această întrebare. Cert este numai că în-

tiia manifestare a dorului de atunci, de călătorie, avea să se afirme în excursia pregătită de Moș Costescu.

Cu vreo două săptămîni înainte de ziua sorocită, am început să rog, cînd pe unul, cînd pe celălalt dintre părinți, să mă lase să merg și eu în excursie. Părinții tăceau. Într-o dimineață, însă, tata m-a întrebat :

— Ei, flăcăule, te-ai pregătit ?

— Desigur, tată, am răspuns, cu vocea și sufletul sugrumate de emoție și de mirare ; era bucuria aprobării, a îndeplinirii dorinței mele, pe de o parte, și, în același timp, mîndria că tata îmi spusese „flăcăule".

La 22 aprilie, ajunul plecării, ploua. Mama, în bucătărie, pregătea chiftelele, așa cum numai ea știa să le facă. Trei ouă erau de acum fierte. În cuptor se rumenea un pui. Excursia urma să țină o zi întreagă, cu masa de prînz luată în pădurea Cernica.

— Ce excursie o mai fi și asta pe ploaie ? am auzit-o pe mama întrebîndu-mă îngrijorată.

— Lasă, mamă, că mîine nu va ploua !

— Bine-bine, numai că iarba tot o să fie udă...

— La Cernica nu plouă, mamă, sînt sigur, acolo e departe.

— Ce facem, Aurel, cu băiatul, îl lăsăm pe vremea asta în excursie ?

— Vom vedea mîine, Floricico, răspunse tata mai puțin alarmat.

A plouat toată noaptea. Ciuleam urechile la răpăitul marilor și deselor picături ce izbeau, aduse de vîntul puternic, în ferestre. Mă perpeleam în așternut ca peștele viu pe jăratic. Într-un tîrziu, frînt de oboseală și trist, am adormit.

Dimineața, prima mea grijă a fost, după somnul de coșmar, să mă uit pe geam. Norii se mai risipiseră, lăsînd să treacă printre ei cîteva raze firave de soare.

— Ai văzut, mamă, că nu mai plouă ? am strigat cu bucurie prefăcută, dar cu teama ascunsă în suflet.

— Într-adevăr, nu mai plouă, m-a încurajat tata. Ai să pleci în excursie, flăcăule, fii liniștit.

M-au însoțit amîndoi părinții pînă la poartă.

— Ai grijă ce faci ! m-a sfătuit mama, în timp ce tata mi-a aruncat un „Noroc bun, flăcăule", ca și cînd aș fi fost un miner pe punctul de a intra în abataj.

Pe aleea cu plopi tineri de pe strada ing. I. D. Teodoru din cartierul Fabricii de chibrituri, unde locuiam, ca dealtfel pe întreg drumul pînă la școală, mergeam săltînd, de bucurie, cînd pe un picior, cînd pe celălalt.

Am ajuns, nici eu nu știu cum, la vama Antrepozite. Casele de pe strada Uranus aveau porțile împodobite cu verdeață ; salcia atîrna pretutindeni, ca semn tradițional al sărbătorii din 23 aprilie. Prăvăliile erau închise. Cîntare decimale sau cîntare mai mici așezate sub umbrare de salcie așteptau trecătorii matinali să se cîntărească. Din cînd în cînd, în fața unor clădiri, vedeam grupuri de oameni încărcîndu-și avutul în căruțe sau în cărucioare la care trăgeau cîte doi bărbați ; erau sărăcanii ce nu reușiseră să-și plătească chiriile, iar acum își luaseră bagajele și se mutau în altă parte. O asemenea practică, dureroasă pentru sărăcime, făcea parte tot din obiceiurile acestei sărbători...

La intersecția străzii Uranus cu strada 13 Septembrie am văzut animație. Oltenii, care mai de care, își recomandau mărfurile strigînd cît îi ținea gura :

— Iaurtul-iaurțelul-căimăcelu.

— Mielu gras, neamule.

Iaurgiii aveau atîrnate de cobilițe, cu patru sfori, cîte un platou de lemn pe care erau așezate vasele, din pămînt ars, pline ochi cu iaurt gros, gras și bun. Gospodinele ieșeau în stradă și întindeau oltenilor farfuriile în care aceștia puneau, cu dexteritate de adevărați meseriași, felie cu felie, iaurtul luat cu o lopățică din vasul lor.

Vînzătorii de miei gata tăiați, curățați și spintecați, îi aveau atîrnați de cîrlige, pe o prăjină sprijinită pe umeri. Pe fiecare prăjină se aflau cîte opt bucăți, patru într-o parte, patru în cealaltă. Mieii aveau o culoare bătînd în roz, erau grași, numai buni de pus la cuptor și rumeniți. La fel, vînzătorii de pește, zarzavagiii sau cei ce puntau pe umeri coșuri pline cu alte bunătăți nu ofereau decît marfă proaspătă, numai trufandale, cum se spune. Așa era atunci. Cu timpul, obiceiul acesta a dispărut. I-au luat locul altele, unele mai bune, altele mai rele...

Băcănia lui Niță Stere era plină de cumpărători. În fața ei stătea un cîntar decimal. Nu m-am putut stăpîni

si m-am urcat pe el. În schimbul a 25 de bani, proprietarul a început a manipula greutatea pe pîrghia decimalului. Limbile cîntarului s-au oprit din oscilaţiile lor, cînd cantaragiul mi-a spus :

— Treizeci de kilograme, puştiule. Cam puţin...

Mergînd mai departe spre şcoală, privirile continuau să-mi fie atrase de spectacolul străzii. Mă impresiona „pavoazarea" porţilor cu salcie, negustorii olteni, grupurile de oameni necăjiţi porniţi în căutarea de noi locuinţe. Aşa am ajuns în dreptul clădirii Arhivelor Statului în dreptul bisericii Mihai Vodă şi, iată, cupola circului Sidoli...

Circul era situat atunci lîngă sediul societăţii „Salvarea", azi policlinică pentru sportivi, la întretăierea străzii Miliţiei cu strada Sapienţei. Cum eram mare iubitor al spectacolelor de circ, aproape zilnic, fie cînd mergeam la şcoală, fie cînd mă întorceam, mă uitam minute în şir la afişele colorate, făcînd reclamă dresurilor de cai, de urşi, de cămile, de elefanţi sau de foci. Din această cauză, nu o singură dată, ajungeam la şcoală cînd suna clopoţelul de intrare, grăbit, gîfîind.

În ziua aceea, ca să ajung totuşi la timp, am început să alerg. N-am întîrziat, e drept, dar la sosirea mea, în patrulaterul curţii interioare a liceului, sub coroana bătrînului castan, azi tăiat, cu mugurii gata să plesnească, grupul gălăgios de copii se adunase. În mijlocul lor, Moş Costescu pregătea rîndul.

— Gata, flăcăi, pornim ! a ordonat el, uitîndu-se la plafonul cerului nu prea senin.

Încolonaţi doi cîte doi, noi „flăcăii" am părăsit curtea şcolii, îndreptîndu-ne spre aleile Cişmigiului, grădina unde, atît noi, puştii dintr-a-ntîia şi a doua, cît şi elevii mai mari, „ne făceam veacul".

Verdele proaspăt, de primăvară, al pomilor şi covoarele de flori multicolore din Cişmigiu ne încîntau ochii. Frunzele clătinate uşor de vînt lăsau să cadă peste capetele noastre picături de apă rămase de la ploaia din ajun. În căderea lor, picurii mari desprinşi de pe ramuri păreau că şoptesc : „Bună dimineaţa, copii, şi noroc în excursie !"

Am ieșit din grădina Cișmigiu în dreptul magazinului de panificație Spicul de astăzi. Blocul care îl adăpostește acum nu exista. Pe marele bulevard, tramvaiele electrice de culoare gălbenă, cu sonore bătăi de clopot, împodobite și ele cu verdeață, urcau și coborau unul după altul, aproape goale. Clădirea Ministerului Lucrărilor Publice (sediul actual al Consiliului popular al municiului București), ținta avioanelor și dirijabilului „Graf Zepelin" în primul război mondial, stătea masivă și solid înfiptă în marginea largului bulevard. Ceva mai sus de ea, în punctul de intersecție al bulevardului cu strada Brezoianu, linia de tramvai electric întîlnea linia tramvaiului cu cai. Traseul acesteia din urmă trecea prin fața casei pictorului Gheorghe Tattarescu, se continua pe lîngă vechiul anticariat bucureștean — situat în spatele hotelului Victoria, fostul „Hotel de France", și el dărîmat parțial în cutremurul din 4 martie 1977, azi demolat complet — și ieșea în Calea Victoriei. Ca să urce panta paralelă cu fosta Casă de depuneri (clădirea centrală a C.E.C.-ului), vagonului — deschis vara și închis iarna — i se „adăuga" încă o pereche de cai înaintași. În strigătele conducătorilor de vagoane și al taxatorilor, biciuiți pînă la sînge, bieții cai urcau panta greu. Sus, în fața Casei de depuneri, se odihneau cu toții, oameni și animale. Iarna, tragedia animalelor se accentua : erau bătute, alunecau și cădeau. De aceea, călătorii, ca să se mai încălzească și să ușureze greutatea, părăseau vagoanele și împingeau din răsputeri pînă se ajungea la loc drept, pe Calea Victoriei.

Așadar, cîrdul de copii am luat-o pe bulevard în sus...

Cu sacii doldora de merinde, pășeam mîndri prin fața cinematografelor înșiruite unul după altul. Mari afișe colorate îmbiau trecătorii la spectacolele de film. Ne zîmbeau chipurile actorilor care ne-au încîntat copilăria în epoca filmului mut : Max Linder, Harold Loyd, Malec, Faty... Unii dintre noi, poate, nu se gîndeau la actorii zîmbăreți din afișe, nici la filmele pe care le vizionaseră, căci amintirea lor păstra imaginea plăcintei enorme, rumenă și aburindă, pe care, parcă ostentativ,

tocmai cînd trecusem pe acolo, o așezase în galantarul berăriei sale, la vederea tuturor, unul din frații Follas... [1]

Moș Costescu, adus de spate, mergea cu o ușurință demnă de invidiat. Arăta în ziua aceea — așa cum era proaspăt bărbierit și cu haine de sărbătoare — mult mai tînăr. Ochii îi rîdeau șăgalnici cu o anume viclenie parcă. Din cînd în cînd, și-i ridica spre cer, uitîndu-se la norii ce se aglomerau unii peste alții. Cazanul naturii începuse să fiarbă. Din depărtare, se auzeau tunete înfundate. Profesorul se arăta indiferent la aspectul vremii. Noi, copiii, știindu-l așa, nu ne făceam griji. Ne gîndeam doar să ajungem mai repede în pădurea Cernica, unde, fără îndoială, trebuia să fie soare...

Deocamdată, abia ne aflam în dreptul Cercului militar. Vizavi, afișe mari anunțau pentru după-amiază, în sala de marmură a hotelului Bulevard, „mare matineu dasant". La Capșa, chelnerii ajutați de picoli pregăteau mesele pentru artiști, clientela politică și protipendada Capitalei. De pe caprele trăsurilor, birjarii grăbiți strigau întruna hep-hep! făcîndu-i atenți pe trecătorii ce se încumetau să traverseze strada înaintea lor...

În piața Universității ne uitam, care la cenușiul fațadei clădirii solemne din stînga noastră, care la statuile din dreapta. Gheorghe Lazăr, dascălul transilvan venit de peste munte, mînat de dorul învățării celor din cetatea lui Bucur, ne da binețe. Mihai Viteazul, măreț, ni se părea că aștepta începutul unei bătălii, iar Heliade aveam impresia că ne vorbește: „Dacă a-ți pornit-o la drum, copii, dați-i înainte!

În fine, trecurăm de statuile Rosetti și Pache, de biserica grecească, de Foișorul de foc. Ne îndreptam grăbiți pe bulevardul Ferdinand (azi Gheorghe Dimitrov) cînd, din nori, a început să picure rar. S-a lăsat apoi împrejur un fel de burniță deasă și, curînd, s-a pornit să ploaie cu găleata.

Profesorul s-a oprit, s-a uitat la noi și a hotărît:

— Îmi pare rău, mămăligarilor, trebuie să ne întoarcem!

[1] Berăria fraților Follas se afla în clădirea unde funcționează azi cinematograful Festival *(n. a.)*.

Pe strada Horei, cu capetele plecate, am ieşit în dreptul liceului „Mihai Viteazul", şcoala colegilor ce aveau culoarea galbenă la şapcă, „dovlecarii", cum le spuneam noi. Ploua de parcă băierile cerului s-ar fi dezlegat toate deodată. Noi, neavînd unde ne adăposti, ne-am oprit în staţia de tramvai, strînşi, ciucure, unul în altul. Norocul a fost că tramvaiul n-a întîrziat să apară. Moş Costescu ne-a urcat în vagon, a plătit taxa pentru toţi cei 26 cîţi eram şi, aşa, uzi leoarcă, am sosit pînă în dreptul liceului.

Am intrat în şcoală pe uşa principală, eveniment extraordinar pentru noi, bobocii. În urma noastră, pe pardoseaua de marmură roşietică, rămîneau dîre de apă.

— Mămăligarule, ce stai? l-am auzit, adresîndumi-se, pe profesor. Fugi şi adu-l pe Constantin cu cheile de la sala de gimnastică.

...Pe acest om bun la toate — administrator, portar, electrician, lăcătuş — l-am găsit lîngă amfiteatrul mare al liceului, în laboratorul de chimie. Stătea aplecat asupra unui bec de gaz aerian, pe care îl repara.

— Ce este, flăcăule? Ce cauţi în şcoală? Ori ai uitat că este sărbătoare.

— N-am uitat, nea Constantine, i-am răspuns, dar vezi că te cheamă domnul profesor Costescu să-i aduci cheile de la sala de gimnastică.

— Aha! făcu, parcă satisfăcut, portarul cînd a aflat cine îl cheamă. Voi sînteţi ăia de aţi plecat în excursie, ai? Măcar udatu-v-a bine?

Spunea aceste cuvinte în timp ce grăbea paşii, înaintea mea, pe culoarele şcolii. Ajuns în faţa cancelariei, bietul om, văzîndu-mi colegii uzi, nu ştia ce să facă; parcă uitase de ce am fost trimis după el!

— Deschide sala de gimnastică, ce mai aştepţi? i-a strigat Moş Costescu.

— Cum s-o deschid, domnule profesor? îndrăzni nea Constantin. Ştiţi bine că domnul profesor Dumitru Ionescu nu permite...

— Ce nu permite? Deschide iute sala şi nu-ţi face nici o grijă, cu *Cioc*, am să mă descurc eu...

„Văleu!" Ne-am îngrozit cu toţii, auzindu-l pe Costescu cum îşi numeşte — chiar în faţa noastră şi a lui Constantin — colegul. *Cioc* îi spuneam şi noi, e adevărat, dar numai în taină, atotputernicului stăpîn al sălii de gimnastică. Îl poreclisem aşa după barbişonul, altfel elegant, pe care-l purta de cînd îl ştiam. Acuma, însă, auzind că şi Moş Costescu îi ştie porecla, ne-am înspăimîntat de-a binelea. „Ce-o să-i facă, doamne, ce-o să-i facă «fiinţei» lui gimnastul", gîndeam fiecare dintre noi.

Am intrat solemni în sala de gimnastică, una din cele mai bine dotate la acea vreme: cal, spaliere, paralele, frînghii, prăjini, fus, inele, greutăţi, capre, mingi de tot felul. Profesorul ne-a ajutat pe fiecare să ne dezbrăcăm, ca să vadă cît sîntem de uzi. Spalierele, fusul şi paralelele au devenit repede frînghii pentru întins rufe. L-am ajutat şi noi să tragă în mijlocul sălii covoarele pe care „aterizam" la ora de gimnastică. Trăgeam de covoare, dar ne uitam unul la altul miraţi, neştiind ce are de gînd să facă.

După ce am terminat lucrul, l-am auzit îndemnîndu-ne:

— Acum haideţi să mîncăm, flăcăii moşului! Scoateţi fiecare tot ce aveţi bun în străiţi.

Afară ploua torenţial. Ferestrele sălii de gimnastică erau larg deschise. Crengile copacilor scuturate de vînt izbeau puternic în geamuri. La streaşină apa şiroia.

Constantin a adus un maldăr de frunze ude de castan şi de salcie. Le-a împrăştiat în mijlocul careului format din covoarele pe care stăteam aşezaţi turceşte.

— Vă place, cîrlanilor, la... „iarbă verde"?

— Daaaa, domnule profesor, am răspuns în cor.

Astfel, sala la care ţinea atît de mult Dumitru Ionescu, sala unde aveau loc concursurile celor două societăţi de gimnastică înfiinţate de el, „Înainte" şi „Viitorul", devenise acum... „iarbă verde".

După confirmarea, cu glas tare, a felului cum ne simţim, Moş Costescu a trecut pe la fiecare să vadă ce avem de mîncare.

— Aha! Bun! exclama el, uitîndu-se la ceea ce pusesem pe şerveţelele întinse înaintea noastră.

Ne-a urat poftă bună şi ne-a lăsat fiecăruia „desertul" dăruit de el: cîte o bomboană năclăită în apa de ploaie...

După masa îmbelşugată, ca să ne încălzim, profesorul ne-a propus să jucăm *Banul Mărăcine*. Am fost de acord cu toţii şi, în frunte cu Moş Costescu, ne-am prins în dans. Ca să îndepărteze de noi sentimentul regretului pentru excursia eşuată, ni s-a alăturat şi uriaşul Constantin. Ne-am zbenguit aşa, în jurul saltelelor, cam vreo 20 de minute. Apoi, la sugestia profesorului, am făcut un cor. Am cîntat *Pe-al nostru steag, Ciobănaşul, Purtînd cofiţa cu apă rece* şi *Cu-cu, Cu-cu,* melodia al cărei compozitor era chiar bunul nostru dascăl de muzică.

Afară continua să plouie, dar noi cîntam şi ne veseleam pe întrecute. Ne sticleau ochii de bucurie. Profesorul era de-a dreptul fericit văzîndu-ne voia bună a tuturor.

Din păcate, cam la ceasurile două după-amiază, petrecerea a început să se strice: sosise în şcoală C. Ionescu, directorul, îngrijorat de soarta excursiei. După el, veniseră, treptat, şi părinţii. Astfel, unul cîte unul, am părăsit sala de gimnastică. Ultimul a plecat, de acolo, Moş Costescu...

Sînt convins şi astăzi, după 57 de ani, că singur profesorul era trist şi abătut din cauza ploii care i-a năruit intenţia de a ne duce în excursia din care-şi făcuse un obicei, cu gîndul de a ne învăţa pe noi, cei mici, să cunoaştem Bucureştiul drumeţind, să învăţăm, astfel, să descoperim lumea aflată dincolo de cartierul nostru şi de porţile liceului...

Epilog

A doua zi aveam ora de muzică. Pe la jumătatea ei, s-a deschis uşa clasei. A intrat, val-vîrtej, *Cioc*. S-a oprit în faţa catedrei. Văzîndu-l, am încremenit, ridicaţi în

picioare. Aşteptam să se ia la harţă cu Moş Costescu, să-l întrebe cu ce drept i-a profanat „sanctuarul", „proprietatea". Dar n-a fost aşa. Dialogul lor s-a desfăşurat scurt, pe tonul cel mai liniştit :

— Bravo, Costescule, o făcuşi şi în acest an. Îţi urez să trăieşti încă mulţi ani, să duci mereu flăcăi ca ăştia să vadă Bucureştiul.

— Mulţumesc de urare, domnule profesor, îţi sînt recunoscător că nu te-ai supărat că, în sala dumitale, le-am oferit copiilor să ia masa la ... iarbă verde. Măcar atîta bucurie au avut ei...

Botezul muntelui

Trei profesori au fost aceia care, alături de părinți, mi-au sădit în suflet floarea rară a drumeției montane. Ei se numesc Dumitru Dănescu, geograf, Simion Radian și Stan Ionescu, ambii de științe naturale. Toți trei erau membrii uneia din cele mai active asociații turistice a vremii — Turing Clubul României [1].

Nu o singură dată am rămas parcă în extaz, la fel ca ceilalți colegi, cu ochii țintă la catedră și cu urechile ciulite, urmărind evocarea excursiei pe care o efectuase profesorul Radian în vara anului 1891, perioadă cînd „măluca Bucegilor", cum era poreclit moș Niculae Bogdan [2], alături de frații Petre și Mihai Haret, cutreierau acești munți dragi și ospitalieri. De fiecare dată, Simion Radian, povestind, se înflăcăra într-atît, încît ochii îi trădau, prin luminozitatea lor, adevărata fericire. Se considera succesorul doctorului Dimitrie Brîndză[3] de la care învățase să cunoască plantele de munte. Era

[1] Turnig Clubul României, „asociație de turism și pentru protecția naturii", a luat ființă în iulie 1925. A devenit persoană juridică la 2 aprilie 1926 și a activat intens, contribuind la dezvoltarea mișcării turistice din România, pînă la 11 iunie 1948, cînd, prin decret de stat, au fost desființate toate grupările, asociațiile și societățile de turism particulare *(n.a.)*.

[2] Născut la Alexandria, în județul Teleorman, Nicolae Bogdan a devenit profesor după absolvirea Facultății de litere și filozofie din București. La sfîrșitul secolului trecut, din pasiune pentru frumusețea și liniștea munților, a început să cutreiere Bucegii în lung și lat. Condus de călăuze iscusite, ca Butmăloi sau Jelepeanu, a ajuns să cunoască foarte bine masivul ce se ridică în dreapta rîului Prahova. S-a stins din viață în februarie 1922 *(n.a.)*.

[3] Naturalist de renume european, întemeietorul Grădinii botanice din București (1846—1893) *(n.a.)*.

mîndru că descoperise o plantă ce avea calităţi antihepatice, pe care a numit-o *Bucegia Romanica.*

După ce termina evocarea, peste clasă cobora o liniște desăvîrșită. Pînă și cei mai refractari dintre noi respectam aceste momente. Dascălul lăsa ușor capul în jos, încercînd să-și adune gîndurile ce îl purtau încă departe, acolo sus pe crestele Bucegilor. Eram cu toţii treziţi din clipele de vrajă doar de clopoţelul smucit cu putere de Constantin, omul de serviciu al liceului.

La sfîrșitul uneia din aceste ore, i-am mărturisit profesorului că, însoţit de familie, mă duc și eu la munte, an de an, dar că nu umblu decît pe la poalele lui, că pînă sus, pe înălţimi, încă n-am urcat.

— Dragule, mi-a spus el, în vara aceasta (era în anul 1925), împreună cu studenţii [1], organizez o nouă excursie de practică la Peștera Ialomiţei. Dacă părinţii îţi îngăduie, poţi să mergi cu noi.

— Vă mulţumesc mult de tot pentru invitaţie, domnule profesor. Aș fi fericit să vă pot însoţi.

Părinţii s-au lăsat ușor înduplecaţi. În ziua de 25 iunie, dis-de-dimineaţă, tata m-a condus cu trenul la Sinaia și m-a dat în grija Anetei Pascu [2], vechea noastră gazdă de vară. Aveam aproape 17 ani, dar încă eram considerat copil.

— Pe ziua de 3 iulie are întîlnire aici cu profesorul Radian, care și anul acesta va face practica cu studenţii la Peșteră. Ia-l sub supravegherea dumitale, a rugat-o tata pe Aneta, și fă tot ce crezi că-i necesar ca să poată participa la excursie.

[1] Profesor la liceul „Gheorghe Lazăr", Simon Radian preda și la Facultatea de ştiinţele naturii din Bucureşti *(n.r.).*

[2] Aneta Pascu era unul din cei zece copii ai lui Ion și Maria Burlacu-Pascu din Săliște, stabiliţi în Sinaia. Pe strada Nouă nr. 1, astăzi strada Brădetului nr. 15, sub ochii mei, an de an, s-a înălţat o nouă casă aparţinînd cîte unuia din cei șapte fraţi atunci în viaţă: Gheorghe, Petre, Filică, Victor, Nicolae și vestitul Niţă. Ultimul își clădise căminul nu departe de restaurantul „Europa", azi dispărut, sub platoul batalionului vînătorilor de munte. Nicolae s-a stabilit mai tîrziu în Bușteni. Singură Aneta a rămas în casa veche bătrînească. Cei șapte fraţi Pascu au fost pentru mine tot atîtea călăuze în taina apropierii muntelui, în timp ce pentru edificiul drumeţiei în Bucegi au avut semnificaţia unor veritabile coloane de susţinere *(n.a.).*

— Să n-aveți nici o grijă, domnule Marinescu! Îl dau în primire fraților mei, să-l miște puțin, dacă vrea să meargă sus. Așa, pe nepregătite, nu se poate.

— A mai urcat el și acum un an, a precizat tata, dar de atunci e mult.

— Da, da, îmi amintesc, spuse Aneta. Ați mers călări, conduși de Niță, împreună cu familia căpitanului Vasile Bubulac și cu cea a farmacistului Sterescu, pînă la Sfînta Ana.

— Băiatului i-a plăcut în excursia aceea de prietenul farmacistului, care ne-a însoțit — un tînăr curajos, Petre Juster. Cînd l-a văzut cum urcă direct pe stînca de la Sfînta Ana, ajutat doar de sfori, cuie și bastoane, a rămas pe gînduri...

După plecarea tatei, frații Pascu nu m-au uitat. Am părăsit Sinaia aproape zilnic, cînd într-o direcție, cînd în alta, însoțindu-i în drumurile lor. Victor Pascu, fiind mai aproape de vîrsta mea, nu m-a slăbit din ochi. Uneori mă îndemna să-mi socotesc bine efortul, în funcție de greutatea drumului ce-l aveam de străbătut.

Pentru dimineața cînd trebuia să sosească profesorul, Aneta mi-a pregătit, de cu seară, un rucsac vechi — raniță folosită în război de Gheorghe [1]. A umplut-o cu de-ale gurii și m-a condus pînă la gară. Aici mi s-a adresat:

— Am ajuns. Eu nu pot să mai aștept, am treabă.

— Știu, tanti, faci dulceață. Ești renumită în așa ceva...

— Lasă vorba și ieși pe peron, că uite trenul intră în stație!

Într-adevăr, acceleratul de București, acționat de trei locomotive cu aburi, două în față și una în spate, a oprit lîngă peron. Din ultimul vagon a coborît profesorul cu studenții. Cînd m-a văzut, s-a bucurat mai tare ca mine. Cu siguranță, credea că voi pierde, pe parcurs, din entuziasmul ce i l-am împărtășit la sfîrșitul orei aceleia cînd povestise — pentru a cîta oară — despre excursia făcută cu 34 de ani în urmă.

[1] Gheorghe Pascu s-a întors din război șchiop de un picior, din cauza unei răni. Nemaiputînd merge pe munte, a luat în antrepriză terenul de tenis din Sinaia, de pe bulevard *(n.a.)*.

— Azi te botezăm, Vasilică, spuse el, întinzîndu-mi mîna. N-o să te mai cheme Marinescu, ci Ialomiţeanu.

— Asta mă încîntă, i-am răspuns, înţelegînd la ce face aluzie. Abia am să avansez la literele din catalog. Dar cine are să-mi fie naşul?

— Cum cine? Eu şi studenţii mei. Martori ne vor fi locurile pe unde vom trece: Vîrful cu Dor, Peştera, Omul şi toată împărăţia crestei Bucegilor.

— Mai tare ca în *Mioriţa*, domnule profesor, am mai adăugat eu, fulgerat de amintirea subiectului celebrei balade populare.

— ...Am ieşit în piaţa largă a gării. Acolo ne aşteptau două călăuze şi cai de munte. De sus, de pe a doua serpentină spre oraş, de unde încă nu plecase, Aneta îmi făcea semne cu mîna. Bagajele tuturor, inclusiv raniţa mea, au fost încredinţate celor doi însoţitori, care le-au pus în spinarea căluţilor. Punctul de întîlnire cu stăpînii cailor a fost fixat, pentru orice eventualitate, sus la Piatra Arsă.

Pe atunci nu exista, ca acum, autobuz pînă la mănăstire sau mai încolo, pînă la cota 1400. Nu exista nici hotelul de altitudine, nici cabanele din jur, iar despre telecabină nici vorbă. Poteca era simplă, bătătorită. Era marcată, cum spuneau fraţii Pascu, de membrii Hanului drumeţilor [1], apoi de cei ai Turing Clubului Român.

Ajunşi la mănăstire [2], am luat-o pe poteca de promenadă spre Peleş, trecînd pe lîngă cofetăria Riegler, unde în fiecare dimineaţă — începînd de la ora unsprezece, după schimbarea gărzii la castel — cînta muzica batalionului vînătorilor de munte. De la grajdurile palatului, ne-am îndreptat, pe Calea Codrului, către popicăria lui Nae Georgescu [3].

[1] Hanul drumeţilor a luat fiinţă oficial în ziua de 15 martie 1921 *(n.a.)*.

[2] E vorba de mănăstirea Sinaia, construită în anul 1695 de spătarul Mihai Cantacuzino. Cu timpul, lăcaşul monahal a devenit un adevărat obiectiv turistic *(n.a.)*.

[3] Nae Georgescu, membru activ şi susţinător material al T.C.R. Bun gospodar şi organizator. Conducea restaurantul de la Popicărie, cu iaz de păstrăvi, înainte de anul 1908. Nae Georgescu era, de asemenea, proprietarul localului numit „restaurantul din pădure", aflat în apropierea Peleşului, unde trăgeau adesea drumeţii Bucegilor *(n.a.)*.

Cunoșteam destul de bine locurile pe unde treceam acum fie din plimbările mai vechi cu tata, fie din cele pe care le făcusem, în așa-zisa perioadă de antrenament, cu Niculae și Victor Pascu. Ei avuseseră de efectuat reparații la jgheabul ce alimenta cu apă lacul artificial amenajat de proprietarul restaurantului pentru creșcătoria de păstrăvi — și la jgheabul pe care veneau bilele la arena de popice.

Îmi aduc aminte că în acea zi, după terminarea lucrului, frații Pascu și cîțiva clienți ai localului, toți oameni de munte, s-au încins într-un joc de popice. Miza jocului era berea ; cine pierdea, plătea consumația. Atunci am văzut pentru întîia oară cele nouă bețe ce trebuiau doborîte cu niște bile de lemn de diferite mărimi.

— Dar tu ce păzești, mînzule ? Pune mîna și dă și tu cu bila că n-o fi foc ! m-a îndemnat Nae Georgescu.

Am luat bila cea mai mare. Voiam să fac pe grozavul, dar abia am reușit s-o țin cu două mîini, nu de grea, ci de mare ce era. Cum am putut, am azvîrlit-o spre popice, însă nu pe pistă, ci în afara ei, în iarbă, gata-gata să ajungă în vale...

De la popicărie, am pornit spre dreapta, mergînd unul după altul, lipiți de stînca numită Sfînta Ana. După un scurt popas, am început din nou urcușul. Am trecut peste un pîrîiaș, ne-am abătut puțin mai la dreapta și am luat-o pieptiș pe o potecă printre stînci, în plin soare.

— Sîntem pe Piatra Arsă, ne-a spus profesorul Radian la un moment dat. Acolo jos, în vale, se află stîna regală [1]. În zare vedeți Caraimanul, iar în stînga — Vîrful cu Dor. Poteca pe care urcăm se spune că se va numi Mihai Haret...

După vreo trei ore de mers, ajunși sus, pe creastă, am făcut un nou popas. Profesorul s-a așezat pe iarbă. În jurul lui, imitîndu-l, studenții. Maestrul întru științele naturii a început să vorbească învățăceilor despre flora Bucegilor. Din cînd în cînd, smulgea cîte o floare, îi rupea petalele sau frunzele, îi cresta cu briceagul tul-

[1] Astăzi Poiana Stînei *(n.a.)*.

pina și o descria. Studenții ascultau și notau. În micile pauze dintre explicații, „furau" poienii și covorului de iarbă cîte o plantă pentru ierbarul pe care trebuiau să-l întocmească.

Eu, tot ascultînd spusele profesorului, mă simțeam obosit. Soarele, puternic și strălucitor, își trimitea razele peste împrejurimi. Peisajul era de o frumusețe copleșitoare. Privindu-l, am simțit cum mi se strecoară în suflet un sentiment de euforie nemaicunoscută. Pluteam parcă, cu gîndul și cu trupul, într-o lume de basm. Apoi, pe nesimțite, genele mi-au acoperit luminile ochilor. Mă furase Morfeu...

Cît timp a durat somnul meu, nu știu. M-am trezit mîngîiat pe obraz de Radian.

— Ai obosit! Uite, au sosit caii. Dacă vrei, te urc pe unul din ei.

— Vă mulțumesc, am răspuns rușinat. Am mai fost anul trecut călare, dar nu mi-a plăcut, prea m-a hîțînat...

Înaintam pe platou. În preajma noastră, poieni întinse cu iarbă de munte. Din loc în loc, tufe de jnepeni. Am ocolit Vîrful cu Dor și nu după multă vreme am început coborîșul. Pădurea Cocora era atunci o podoabă a Bucegilor. Mai tîrziu, o boală gravă, mătreața bradului, și o mare furtună (prin anii 40) au făcut-o de nerecunoscut.

Cam pe la ceasurile unu din zi, am ajuns la casa și schitul Peștera. Venisem pe „drumul lui Butmăloi"[1], nume pe care l-am auzit pentru prima oară atunci, dar pe care ulterior aveam să-l aud mereu. Casa de adăpost era înconjurată de brazi falnici. În vale susura Ialomița. Minuni de frumusețe mi se arătau ochilor, încît oboseala drumului îmi era din plin răsplătită.

Despre casa Peștera am aflat chiar atunci că a fost inaugurată în anul 1921, la 23 septembrie. Cu cîteva zile înainte de sosirea noastră, adăpostului montan i s-a mai adăugat o anexă. Turing Clubul României, continuatorul Hanului drumeților, se pusese pe treabă.

[1] Drumul lui Butmăloi avea vreo 17 kilometri. Pornea din Sinaia, spre Piatra Arsă, Vîrful cu Dor și Pădurea Cocora. Astăzi ghidurile nu mai amintesc de acest drum *(n.a.)*.

Surpriza a fost cînd profesorul ne-a vorbit de îngrijitorul casei, Niculae Butmăloi, vestit vînător şi om de munte, călăuză începînd de pe la anul 1900, despre Mina, soţia lui, o adevărată gospodină ; numai de cîţiva ani lucrau aici, dar vestea despre ei s-a împrăştiat repede printre drumeţi.

La prînz, am mîncat din merindele aduse de fiecare dintre noi. Seara însă, în faţa unui foc, moş Butmăloi a perpelit, deasupra unor pirostrii, o pulpă de berbec. Pe rînd, unul cîte unul, ne-am aşezat pe iarba moale, privindu-l. El, ca şi cînd nu ne-ar fi observat, ca şi cînd ar fi vorbit cu brazii din jur, ne-a spus, totuşi, nouă :

— Ei, băieţii moşului, nu cu mult înaintea voastră, care vă numiţi drumeţi sau turişti, muntele era umblat doar de ciobani, de vînători şi de negustori. Dormeau sub cerul liber, pe la stîni sau la schituri. Nu va trece mult şi munţii vor fi din ce în ce mai umblaţi. Ştiu asta pentru că, în multe seri, am ascultat, tot la un astfel de foc, planurile domnului Haret şi ale prietenilor săi, oameni cu suflet mare...

În timp ce Butmăloi vorbea, pulpa de berbec începuse să sfîrîie. Cabanierul, ca un adevărat chirurg, cu un cuţit ce tăia ca briciul, o înţepa, băgînd în despicăturile astfel făcute căţei de usturoi şi bucăţele de slănină afumată. A mai lăsat-o un timp pe jăratic tot învîrtind-o, apoi ne-a servit pe fiecare cu cîte o halcă înfiptă în cîte o ţepuşă de brad pregătită dinainte.

Peste fire domnea o linişte adîncă. Nici radio, nici televizor portativ, nici magnetofon, nici casetofon. Numai în anii din urmă însemnele civilizaţiei au invadat, din păcate agresiv, muntele.

Am adormit foarte repede. Salteaua, în întunericul camerei, împrăştia un miros de fîn proaspăt cosit. La miezul nopţii, cu toată oboseala, m-au trezit dangătele clopotelor de la schit. Am ieşit pe furiş afară. În iarba ninsă de rouă ţîrîiau greierii. O orchestră în toată regula. Undeva departe, peste văile din munţi, se auzeau lătrături. „Or fi venit lupii la stîni ?"

Cînd mi-am ridicat ochii spre bolta sprijinită la orizont pe creste, pietrele preţioase ce o înfrumuseţau, ste-

lele, scînteiau intens. La schit băteau, din nou clopotele. Copleşit de măreţia momentelor petrecute în aerul tare al nopţii, m-am furişat iar în culcuşul meu...

A doua zi dimineaţa, Mina ne-a servit ceaiul aromat şi gogoşile sale renumite. Era primul ceai din fructe de pădure pe care l-am gustat pînă atunci. Nu-l voi uita niciodată, mai cu seamă că astăzi, dacă aş vrea să beau un astfel de ceai, sus pe munte, aş fi luat în răspăr nu numai de cabanier, ci şi de turiştii obişnuiţi să consume altfel de băuturi!...

Către orele opt, ne-am îndreptat spre Peşteră. Sub marea deschidere din gura grotei se găsea atunci un mic schit de lemn, acoperit cu şindrilă nouă, şi cîteva chilii lipite de zidul peşterii, înnegrite de fum. Studenţii au luat cîte o lumînare în mînă şi au pătruns în peşteră. Pe mine profesorul nu m-a lăsat. Am rămas afară pe prispa unui mic bordei din apropiere. Mi-a ţinut companie un călugăr bătrîn. Din balconul natural, priveam abruptul muntelui de piatră. Jos, printre pietroaie, Ialomiţa, nu departe de izvoare, îşi căuta zgomotos albia. Lupta dintre apă şi stîncă era titanică.

— Ce zici, tinere, îţi place? a ţipat călugărul, uitîndu-se la mine.

— Aş putea zice nu, părinte? Dar de ce strigaţi aşa? l-am întrebat curios.

— Mai întîi să ştii că mie nu trebuie să-mi spui *părinte*. Eu sînt pustnic, iar dacă strig, o fac pentru că nu prea aud. M-am retras aici, în singurătate, departe de păcat, în mijlocul acestei minunăţii a naturii. Mă simt alt om. Am făcut chiar nişte însemnări despre peşteră. Dacă te interesează, ia şi citeşte.

Mi-a întins un caiet soios, pătat cu grăsime şi ceară. Am citit în fugă şi am încercat să pot reţine cît mai multe din însemnările lui. Am aflat, astfel, că peştera a fost amenajată de către Societatea carpatină „Sinaia", fondată de arhimandritul Nifon, starețul mănăstirii din localitate [1]. În anul 1914 s-a încercat iluminarea ei cu lămpi de petrol. Tot atunci, sinăienii au angajat un om

[1] Societatea carpatină „Sinaia" a fost înfiinţată la 11 martie 1893, nu în 1895, cum greşit s-a scris în unele materiale publicate *(n.a.)*.

cu sarcina să conducă prin golul subteran pe rarii vizitatori. Peștera și schitul au fost deseori prădate de răufăcători. Călugării au avut și ei grijă de peșteră. Mai tîrziu, interes pentru ea au arătat și membrii Hanului drumeților.

Citind aceste informații, m-am trezit rostind cu glas tare :

— Acum, cu Turingul, trebuie să se schimbe ceva. Această asociație are planuri mari.

Repetam ceea ce auzisem cu o seară înainte din gura lui moș Butmăloi.

— Cred că ai dreptate, tinere, a confirmat călugărul. Mihai Haret, Emanoil Bucuță, Bucura Dumbravă, Walter Muston, Ion Bianu și alții vin mereu pe la noi. Dealtfel, de cînd s-a construit casa din poiană, vine din ce în ce mai multă lume...

Zgribuliți de frig și uzi din cauza umidității din interior, studenții au ieșit din peșteră. Ultimul a fost Radian.

Prînzul l-am luat în Cheile Tătarului, în mijlocul acelei cetăți naturale a Bucegilor. După-amiază am revenit cu toții la cabană.

— Unde ai dispărut ? m-a întrebat profesorul sesizînd — după o vreme — lipsa mea din grupul de tineri.

— Domnule profesor, am făcut o descoperire extrem de interesantă : am găsit în camera domnului Butmăloi registrul de însemnări al Casei Peștera. L-am răsfoit și-mi dau seama că este un început de istorie scrisă a acestei cabane. Iată-l aici.

— Ce spui ? se făcu Simion Radian că se miră. Și ce-ai găsit în el ?

— Nume, domnule profesor, nume și gîndurile oamenilor așternute pe file.

— Ce nume deosebite ai descoperit ?

— Am întîlnit mai multe semnături : Bucura Dumbravă, Natalia Slivici, Frossi Nenițescu, ing. Spiru G. Haret, prof. dr. Grințescu, Mihai Ciupagea, ing. Minovici, Elena G. Romniceanu. Am mai citit că domnul profesor Stan Ionescu a trecut pe aici chiar alaltăieri în

fruntea unui alt grup de studenți [1]. Numai că eu nu știu nimic despre acești oameni. Cine sînt ?

— Cum, Stan a fost aici ? La să văd registrul !

Își potrivi ochelarii, citi și, parcă ostentativ, și-a scos stiloul. Cu un scris nervos, domnul Radian a acoperit un sfert de pagină. A semnat și a pus data : *4 iulie 1925, ziua botezului meu pe munte.*

Întrebării pe care i-am pus-o, mi-a răspuns mai tîrziu :

— Am să vă vorbesc pe îndelete despre fiecare...

Profesorul *Sim. Șt. Radian,* cum semnase în registru, s-a ținut de cuvînt. Acolo sus, la Casa Peștera, ne-a vorbit, mie și studenților, despre marii precursori ai turismului nostru. Atunci mi s-a deschis în suflet o nouă dorință : să-i cunosc pe toți cei despre care ne-a vorbit : Nicolae Bogdan, Mihai Haret, Bucura Dumbravă, Nestor Urechia și să le urmez exemplul...

În zorii zilei de 5 iulie, cînd soarele înroșise vîrfurile, am pornit spre Omul prin Mecetul Turcesc și Obîrșii. Într-un anumit loc, profesorul i-a oprit pe cei doi conducători de cai, care acum ne însoțeau îndeaproape. Dintr-o desagă aflată pe spinarea unui cal, a scos cîteva pensule, cutii cu vopsea și niște șabloane. Arătîndu-ni-le, ne-a spus :

— Mi-am luat angajamentul față de Mihai Haret ca, împreună cu voi, să refacem marcajul pe Obîrșii. Trebuie să ne apucăm de treabă.

Nimeni n-a avut, desigur, nici o obiecție. Dimpotrivă, simțeam cu toții plăcerea lucrului inedit : marcarea de poteci montane. Operația era simplă : acolo unde întîlneam marcajul vechi, puneam șablonul nou, care era o bandă orizontală, și dădeam deasupra cu vopsea albastră, proaspătă.

La ora unsprezece, am ajuns la Omul, „trei namile de stînci", cum scrie Alexandru Vlahuță în *România*

[1] După ani și ani, poposind din nou la casa Peștera și răsfoind registrul de însemnări, i-am găsit paginile acoperite cu numeroase semnături de nume prestigioase. Toți lăudau inițiativa celor ce fixaseră și construiseră, în acel loc retras, adăpostul montan *(n.a.).*

pitorească. Aici, asociația sașilor din Sibiu, Siebenburghische Karpathenverein [1], a construit, în 1881, un adăpost montan. În anul 1906, Societatea carpatină „Sinaia" a făcut, în locul vechiului adăpost ruinat, unul nou de lemn, care a ars în anul 1913.

Cînd am ajuns noi, pe locul unde avea să se ridice noua casă a Turing Clubului României era mare forfotă. Constructorii — cei trei frați Pescaru — ajutați de cîțiva săteni din Bușteni, dulgheri și ei, lucrau intens.

— Nea Grigore, m-am adresat unuia dintre constructori (făcusem cunoștință cu el cîteva zile mai înainte la Winclu, deasupra cascadei Urlătoarea), putem să te ajutăm și noi cu ceva?

— Dacă doriți, descărcați materialele de pe căluții ce se apropie dinspre Caraiman. Așezați-le acolo lîngă șopronul sub care ne adăpostim pe vreme rea. Astăzi aveți noroc, e o zi frumoasă.

Am pus mîna cu sîrg, cu toții, în vreme ce profesorul se interesa de mersul lucrărilor.

Jur-împrejur, sprijiniți în bîte groase, cîțiva ciobani cu sarici lățoase pe umeri priveau curioși cum se înfiripa, acolo sus pe vîrful cel mai înalt, noul adăpost. Oile pășteau împrăștiate pe tăpșan, iar cîinii fugeau în jurul lor, protejîndu-le.

Curînd, ne-am despărțit de constructori. Am coborît pe grohotișul Bucșoiului și, urmînd Valea Cerbului, către seară, frînți de oboseală, am ajuns în Bușteni.

În gară, la despărțire, profesorul s-a apropiat de mine și m-a întrebat:

— Ei, Marinescule, cum te simți după „botez"? Mai mergi pe munte?

— Toată viața, domnule profesor, i-am răspuns fără nici un pic de ezitare.

[1] S.K.V., una dintre cele mai vechi asociații turistice din Transilvania, a luat ființă în 1880. În articolul 1 al *Statutului* ei se scria: „Scopul Societății carpatine ardelene a turiștilor este de a face accesibil Carpații Transilvaniei și ținuturile învecinate, de a-i cerceta din punct de vedere științific, de a-i descrie și de a răspîndi rezultatele astfel obținute, de a facilita accesul în diferite locuri interesante de aici și în special de a intensifica și a răspîndi interesul pentru acești munți" *(n.a.)*.

Răspunsul meu era un angajament luat față de mine însumi, față de profesor și față de aceia despre care auzisem atîtea lucruri frumoase. Exemplul acestora din urmă mi-a stăruit în suflet pînă astăzi. Și chiar dacă drumul meu în mișcarea turistică din România s-a deosebit uneori de-al lor, chiar dacă n-a fost întotdeauna construit din piatra cea mai bună — poate că nu numai din vina mea — eu le păstrez înaintașilor o caldă recunoștință, lor și munților pe care mi i-am apropiat, îndrăgindu-i din toată inima.

O zi de neuitat în Praga

În anul 1927 la Academia de înalte studii comerciale și industriale din București, din inițiativa unui grup de studenți, a luat ființă: Asociația româno-cehoslovacă „Abatele Zavoral". A fost prima manifestare studențească de strîngere a legăturilor de prietenie dintre popoarele român și cehoslovac. Întîiul ei președinte a fost George Dragomirescu.

Am devenit membru activ al asociației către sfîrșitul anului 1928. În anul următor, 1929, am făcut parte din colectivul de excursioniști studenți care au călătorit în țara prietenă. Era a doua oară cînd treceam granița, curios să văd locurile și oamenii din alte colțuri de lume. La reîntoarcere, atașat și mai mult de ideile și țelul urmărit de către grupare, am activat intens. În noul comitet de conducere, pe anul 1930—31, am fost ales secretar general. În această calitate, am început să pregătesc o nouă excursie în țara vecină. Aveam ca model experiența primei călătorii, dar intenționam ca reușita ei să fie desăvîrșită.

La București, optica de ansamblu privind organizarea unor excursii studențești peste hotare era întru totul defavorabilă. De ce? Pentru că, printre studenți, aveau loc incidente stîrnite de o politică antidemocratică și antisemită. De aceea, ca organizator, am avut mult de luptat împotriva prejudecății în virtutea căreia orice acțiuni colective, de acest gen, trebuiau oprite. Nici președintele de onoare al asociației, Gheorghe Alesseanu, președintele înaltei curți de conturi și nici rectorul Academiei, profesorul Gheorghe Tașcă, nu îngăduia plecarea decît cu o condiție: excursia să fie con-

dusă de un cadru didactic. După deliberări, comitetul s-a declarat de acord, neavînd încotro, cu poziția președintelui onorific și a rectorului. Așteptam cu toții să aflăm care dintre profesori va fi desemnat în calitate de conducător al excursiei.

La începutul lunii martie a anului 1930 a avut loc consiliul profesoral care trebuia să hotărască acest lucru. Din jurul unei mese lungi, în cancelaria mare, zeci de ochi mă pîndeau scrutători, pentru că fusesem însărcinat să prezint o informare privind modul cum au decurs pregătirile pînă în acel moment. Astfel, acolo, în fața profesorilor și a comitetului asociației, am vorbit despre itinerarul ce urma să fie străbătut, despre corespondența cu colegii cehoslovaci, despre calitatea și cantitatea materialului de propagandă destinat cehoslovacilor etc. Cu toată pledoaria mea, nici unul dintre profesorii prezenți nu și-a asumat răspunderea de a conduce grupul de studenți excursioniști. În disperare de cauză, am încercat o ultimă posibilitate de a-i convinge pe universitari : am citit lista participanților pe care îi selectasem împreună cu ceilalți membri ai comitetului. Auzind-o, mulți dintre profesori au remarcat că unul sau altul dintre studenți făceau parte din seminariile lor, adică erau persoane demne de a li se acorda încredere.

În sfîrșit, după dezbateri, asistentul catedrei de limba engleză, R. Hillard, mai apropiat de vîrsta noastră, s-a ridicat și a spus :

— Dacă consiliul și dumneavoastră, domnule rector, vă dați acordul, eu mă ofer să fiu conducătorul acestei excursii.

Rectorul a pus la vot propunerea respectivă. Rezultatul a fost favorabil.

Ziua de zece aprilie, ziua plecării, a venit. Trenul șerpuia ca un vierme în zgomotul sacadat al roților. Ori de cîte ori se apropia de un pod, de un tunel, de un viaduct sau de un canton, locomotiva chiuia cu un scurt șuierat.

După ce am vizitat centrul carbonifer și industrial Moravska Ostrava, uzinele de încălțăminte ale familiei Batt'a, din Zlin, azi Godwaldov, și centrul școlar de la

Pardubiče, ne-am îndreptat spre capitala republicii Cehoslovace.

Prin fereastra vagonului cercetăşesc cu paturi, numit de noi „hotel România", începuse să se zărească periferiile oraşului celor „100 de turnuri". În depărtare, pe punctul cel mai înalt al oraşului, prin pîcla dimineţii, se zăreau turnurile catedralei St. Guy sau ale Sf. Vit din bătrîna cetate a Pragăi Hradčany.

Scoţînd aburi pe nări şi şuierînd prelung, calul de foc tip Skoda, trăgînd după el mulţimea de vagoane, încetinindu-şi mersul obosit, a oprit în faţa unuia din peroanele gării Wilson.

În fine, am ajuns în oraşul legendar aşezat pe malurile Vltavei. Împreună cu delegatul studenţilor cehoslovaci, care ne însoţea de la graniţă, am scos capetele pe fereastră. Am constatat că, spre deosebire de alte opriri, aici, în capitală, nu ne aştepta nimeni.

Lumea forfotea necontenit. Agitaţia specifică unei mari staţii de cale ferată domnea pretutindeni. Hamalii descărcau cu repeziciune bagajele călătorilor. Eram complet dezorientat, deoarece ziua de sosire fusese comunicată celor cu care tratasem. „Trebuie să fie, neapărat, cineva în gară, care să ne aştepte", mă gîndeam. Delegatul cehoslovac dădea şi el semne de nerăbdare.

La un moment dat, din mulţime, un grup de trei persoane s-a îndreptat cu paşi solemni şi hotăriţi spre noi. Ajunşi în dreptul grupului, unul din cei trei s-a adresat delegatului, care purta pe braţ o brasardă.

— Cine este conducătorul excursiei ?

Am fost prezentat şi, după o scurtă convorbire, ni s-a comunicat :

— Bagajele rămîn pe loc. Vagonul românesc va fi decuplat şi tras pe o linie secundară. Dumneavoastră veţi merge cu toţii în sala de recepţie a gării pentru primirea oficială.

Cu cît ne apropiam, zăream mai bine peronul principal. Era pavoazat cu steagurile de stat ale celor două ţări. În faţa unei săli puternic luminate în interior, aştepta multă lume. Am mai făcut cîţiva paşi, cînd deodată, în canatul uşii sălii de recepţie a apărut silueta scundă a unui prelat catolic îmbrăcat într-o sutană albă. Pe cap avea o tichie mov, semnul distinctiv al prela-

ţilor superiori. Văzîndu-l m-a săgetat un gînd: „O fi abatele Methodiu Zavoral?

Prelatul a înaintat. Eram în rînd cu delegatul permanent şi cu delegaţia care ne întîmpinase pe peron. Mi-a întins mîna şi mi s-a adresat într-o limbă neaoş românească:

— Sînt patronul vostru. Fiţi bine veniţi. Noi sîntem bucuroşi de oaspeţi ca voi, tinerii. Vă rog să mă însoţiţi la recepţia oficială pregătită în cinstea sosirii dumneavoastră.

Cuvintele „recepţie oficială" mi-au trezit, parcă, un sentiment de teamă. Eram jenat că primul cu care luase contact abatele am fost eu şi nu conducătorul oficial, profesorul R. Hillard. De aceea, m-am întors şi l-am rugat discret să vină lîngă mine. Acesta mi-a făcut semn cu mîna: „Las-o aşa!"

Împreună cu patronul asociaţiei, am trecut pe rînd prin faţa celor care veniseră să ne întîmpine. Am reţinut că printre cei prezenţi se găsea ministrul nostru la Praga, Th. Emandi, şi primarul oraşului.

După prezentările de rigoare, a luat cuvîntul primarul. Vorbea repede în limba cehă, desigur, dar mie, în şoaptă, abatele îmi traducea cuvînt cu cuvînt. Au mai vorbit apoi delegaţi din partea studenţimii şi ai facultăţii economice.

De emoţie, nici astăzi nu ştiu ce le-am răspuns tuturor. Ştiu doar că, tremurînd, am citit în limba franceză discursul ocazional pregătit în tren cu profesorul nostru, pentru orice eventualitate.

— Este ora 10. Veţi face un mic tur al oraşului, apoi vă veţi duce să vă odihniţi puţin, a spus abatele Zavoral la încheierea discursurilor.

— După-amiază vă aştept la mine, dar vom fi împreună şi la prînz la masa oferită de primăria oraşului Praga.

Auzindu-l că-şi ia la revedere, m-am simţit obligat să i-l prezint, fără întîrziere, pe delegatul oficial:

— Monsegniore, am spus, daţi-mi voie să vă recomand pe delegatul rectoratului Academiei de înalte studii comerciale şi industriale, profesorul Hillard.

Acesta, cu figura lui de lord englez, a întins mîna abatelui, care, o clipă, a rămas mirat. L-a luat repede

de brat și l-a recomandat imediat celor ce făcuseră cerc în jurul grupului nostru. Toți erau mirați, în special ministrul nostru, deoarece nu știau că excursia este condusă de un profesor...

În fața gării ne aștepta un autocar descoperit pe care era scris cu litere mari : „PRAHA". Acest autocar ne-a purtat peste tot în capitala țării prietene.

În drum spre hotelul „Național", unde urma să fim găzduiți pînă la ora 12, am făcut turul de oraș despre care amintise abatele. De la gara Wilson, autocarul a parcurs marea arteră de circulație pînă la Muzeul național. De aici, trecînd pe lîngă statuia ecvestră a regelui Vladislav, am intrat pe largul bulevard cu același nume, una din cele mai însemnate artere ale orașului, ce cobora în pantă spre strada Paris. Ajunși la turnul pulberăriei, am coborît și am pășit pe unul din cele mai frumoase poduri din Europa, cel de peste Vltava, numit podul Carol IV. Flancat pe ambele părți cu statui, podul este un adevărat muzeu de sculptură în aer liber. Ghidul ne-a povestit istoria fiecărei statui și ne-a mai spus că de pe acest pod, în vremuri de demult, în miezuri de noapte, erau aruncați în apele Vltavei prizonierii politici condamnați la moarte...

Parcurgînd apoi ulițele vechiului oraș, am ajuns în fața marilor porți ale castelului, acum reședința președintelui republicii. Pe colțul din dreapta flutura, în adierea vîntului, fanionul prezidențial avînd, ca simbol, leul. Hradčany este un colos de piatră la care se lucrează mereu de peste 900 de ani. Am traversat curtea castelului și am intrat în a doua curte interioară. În fața ochilor ne-a apărut, în toată măreția, catedrala Sf. Vit, ale cărei turle le zărisem cu cîteva ore mai înainte, în timp ce ne apropiam de oraș. Aici, în interior, între atîtea podoabe regale, se găsește și sarcofagul sculptat în argint al Sf. Ioan Nepomuk.

Cu puțin timp înainte de ora 12 am sosit la hotel unde fiecare voiam să ne aranjăm ținuta în vederea recepției de la primărie. Am parcurs, în fugă, hîrtia ce-mi fusese înmînată, conținînd programul zilelor pragheze. Citeam și nu-mi venea să cred : recepție la primărie, la mănăstirea Strahov, la Legație, la Facultatea

economică, la asociația studenților cehoslovaci... „Sîntem primiți cu mare pompă", mi-am spus, și am intrat în camera profesorului să-i arăt programul la care trebuia să facem față.

În acel moment, am auzit o ciocănitură în ușă. Am deschis și în prag a apărut ministrul nostru la Praga, însoțit de atașatul de presă al Legației Cehoslovaciei la București, domnul Kudrnač. Pe acesta îl cunoșteam foarte bine, deoarece a fost cel ce ne-a dat mare ajutor la reușita excursiei noastre.

— Sînt încîntat de asociația dumneavoastră, mi s-a adresat ministrul român. Dumneata, profesore, trebuie să te simți mîndru de asemenea studenți.

Ne-a îndemnat apoi să ne grăbim, căci eram așteptați la primărie [1].

Cînd am sosit, toți invitații erau prezenți. Am remarcat aproape aceleași figuri din gară, la care s-au mai adăugat alți profesori, studenți, personal superior al primăriei și atașatul de presă Kudrnač, în total vreo 100 de persoane. Ornamentația mesei, aranjată ca în basme, plină de farfurii, pahare și tacîmuri de diferite forme și mărimi, m-a dezorientat.

În capul mesei a luat loc abatele Zavoral. Lîngă el, profesorul R. Hillard și ceilalți membri ai comitetului asociației. În celălalt capăt al mesei stăteau ministrul nostru și atașatul de presă ceh. Pe o latură, primarul cu personalul său, pe cealaltă, rectorul Facultății economice, profesori și delegați ai studenților.

Cuvîntările nu mai conteneau. Toți țineau să ne salute în numele instituțiilor pe care le reprezentau. Ultimul, căruia abatele i-a dat cuvîntul, a fost profesorul R. Hillard.

Cînd a început să vorbească „lordul" nostru, cu gesturi naturale, fără însemnări, fără hîrtie scrisă, în limba franceză cu accentul de limbă engleză, asistența a rămas într-o tăcere desăvîrșită. A mulțumit pentru primirea făcută, apoi s-a referit la scopul urmărit de asociație : strîngerea legăturilor de prietenie dintre cele două

[1] Clădire datînd din secolul al XIV-lea, Monument istoric. Toate marile evenimente, de altădată, din viața Boemiei, aci s-au desfășurat *(n.a.)*.

popoare și țări prietene. Un ropot de aplauze a încheiat cuvîntul profesorului nostru și banchetul.

Traseul de după-amiază prin oraș l-am făcut începînd cu vizitarea parțială a localului primăriei. Din sala de recepții am trecut în sala de consiliu. Se aflau aici patru pînze ocupînd cîte un întreg perete. Nu mai văzusem așa ceva. Pictorul Venceslas Broklik era reprezentat de cîteva pînze remarcabile intitulate : *Judecata lui Jan Hus la conciliul de la Constanța, Alegerea lui George de Podyebrad ca rege al Boemiei, Aruncarea demnitarilor pe fereastră în timpul revoltei.* Am traversat, apoi, alte și alte săli, urcînd și coborînd scări bogat ornamentate. Peste tot, picturi și sculpturi, ștucaturi în lemn și lucrări de artă în marmură.

Cînd am ieșit din primărie, ne-am urcat în autocarul ce ne aștepta. Instalați pe scaunele capitonate cu piele, priveam spre ceas. De pe străzile laterale pieții în care domina statuia lui Jan Hus, grupuri-grupuri de cetățeni, vizitatori, călători în trecere veniți din toate părțile Cehoslovaciei și din alte țări, măreau mereu numărul celor ce așteptau spectacolul.

— Pînă la începerea bătăilor ceasornicului, priviți acolo jos, ne-a spus ghidul, care vorbea românește. Sînt douăzeci și șapte de cruci negre din marmură încrustate în caldarîm. Reprezintă locul unde au fost executați ultimii martiri ai revoltei husite.

Despre orologiu, ghidul ne-a informat :

— Este montat în anul 1410 de Niculae din Kadan. Pe la 1480, Hanus sau Janus cel Roșu din Hradec Kralove l-a renovat. Ultimul care a contribuit la buna lui funcționare a fost Jan Taborschi, în 1555. Unele izvoare îl dau drept constructor unic pe Janus. Legenda lui circulă și astăzi... După terminarea montării ceasornicului, autoritățile l-au întrebat dacă mai poate face și un alt ceas la fel. El a răspuns că da. În ascuns, acestea au trimis ostași în miez de noapte acasă și i-au scos ochii. Janus, urlînd de durere, a mai avut tăria să se strecoare și să urce la orologiu, de unde a scos o rotiță, care l-a făcut să nu mai funcționeze.

— Atenție, este ora patru fix, ne-a spus ghidul. Priviți la ferestruică.

Ne-am îndreptat privirea în sus. Ferestruica s-a deschis și, pe rînd, au apărut în fața oamenilor din piață, cei doisprezece apostoli. Fiecare se înclina și dispărea. Cînd s-a închis ferestruica, un strident cucurigu, scos de cocoșul de deasupra, a încheiat spectacolul...

Paralel cu admirarea acestor scene, am fost atenți, la cele ce spunea ghidul:

— Observați cele patru figurine așezate cîte două, de o parte și de alta a primului cadran al ceasornicului. Au căpătat viață. Uitați-vă cum fudulul se admiră în oglindă, cum avarul își zornăie punga cu bani. Vizavi, un turc se ferește de Moarte, al cărei schelet trage de o sfoară un clopot care sună permanent...

În continuare, am trecut pe lîngă biserica Tyn [1], cu turnurile de la intrare înalte de peste optzeci de metri. Pe latura următoare a pieții, ne-au fost indicate două noi obiective: palatul Kinschi și biserica Sfîntul Nicolae. Din mijlocul pieții, cu mîna ridicată spre cer, ne saluta Jan Hus [2], opera sculptorului Ladislav Saloun.

Autocarul a traversat apoi orașul, ajungînd în fața unor porți mari, negre: intrarea în mănăstirea Strahov, cetatea culturii naționale cehe. Este situată pe una din colinele Pragăi, aici fiind reședința abatelui Zavoral [3].

Eram așteptați de un grup de călugări. Sub portalul bisericii, în imediata apropiere, stătea abatele însuși.

Monumentul istoric, împodobit cu ornamente, fresce și picturi remarcabile, este înconjurat de ziduri înalte, înnegrite de vreme, ca și porțile. Era o adevărată după-amiază de primăvară, anotimp în care Praga este toată în floare. Atmosfera era liniștită și caldă, iar mirosmele pomilor în floare accentuau în noi senzația de moleșeală, de oboseală.

După vizitarea bisericii, am intrat în faimoasa bibliotecă formată din zeci de încăperi. Plafonul încăperii centrale este pictat, în întregime, cu scene antice, inspi-

[1] În interiorul bisericii se află mormîntul marelui astronom din timpul împăratului Rudolf al II-lea, Tycho Brache (n.a.).

[2] Jan Hus (1371—1415), reformator religios, ideologul mișcării populare antifeudale a cehilor pentru independență și cultură națională din secolul al XV-lea. Rector al Universității din Praga *(n.a.)*.

[3] Mănăstirea a fost fondată în anul 1140 de către călugărul Svaty Prokop.

rate din domeniul științelor, al filozofiei, al astrologiei. Biblioteca este una din cele mai vechi și mai remarcabile [1]. Prima istorie scrisă a Baemiei, la 1242, aci s-a zămislit, în această mănăstire. Scriitorul ei a fost tot un călugăr, pe nume Jarloch.

Din localul bibliotecii, printr-o ușă minusculă mascată de un raft fals cu cărți, am intrat în partea rezervată locuinței călugărilor. Am ajuns într-o galerie plină cu tablouri. Scenele biblice abundau, ca și numele unor pictori celebri — Van Dyk, Brandl, Dürer ș.a.

După ce a stat cu grupul de studenți români vreo jumătate de oră, abatele s-a retras în cabinetul său de lucru. L-a invitat pe profesorul Hillard spre a sta de vorbă în liniște. Obosit, m-am lăsat într-un fotoliu lîngă fereastră și urmăream cu atenție tentativa de evadare a unui fluture, care se strecurase, printre faldurile perdelei, în cameră. M-au furat gîndurile și o întreagă serie de amintiri din lecturi s-a „îngrămădit" asupră-mi.

...Cu mult înainte de ziua primei eliberări a poporului Cehoslovac, în 1918, între zidurile mănăstirii în care ne aflăm a existat un spital, un lazaret înființat de abatele Zavoral. Chiliile deveniseră atunci camere de suferință. Răniții aduși de pe front au fost în majoritate români proveniți din regimentele 50 Brașov și 2 Sibiu, făcînd parte din armata austro-ungară. Cei ce au avut norocul să fie transportați aici au simțit cu adevărat ce înseamnă dragostea față de cel necăjit și bolnav. Abatele mergea necontenit de la căpătîiul unui rănit la celălalt, înbărbătîndu-i și prevestindu-le tuturor zorile unei lumi mai bune. Muribunzii și suferinzii soldați români i-au fost primii învățători ai limbii române. Apoi, prelatul a studiat, a învățat, încît a ajuns să vorbească așa cum l-am auzit. S-a atașat așa de mult de țara noastră încît, uneori, spunea: „Țara voastră este a doua mea patrie. Și dacă vreodată patria mea nu mă va mai vrea, la voi voi veni".

Pe cînd rememoram cele citite înaintea excursiei în Cehoslovacia, un coleg mi-a atras atenția că sînt che-

[1] Aici am văzut pentru prima oară un glob pămîntesc de la 1620, unde Valahia era reprezentată cu tot ținutul dintre munți și Marea cea mare (n.a.).

mat. Din ușa apartamentului abatelui mi se făceau semne. Era rîndul meu la audiență.

Am intrat și, sfios, m-am așezat în fața biroului într-un fotoliu odihnitor, vizavi de cel al profesorului. Pereții camerei în care intrasem erau acoperiți cu tablouri de pictori celebri. Biroul era acoperit de cărți.

Abatele vorbea în acea limbă românească de vechi cărturar. Eram așa de emoționat încît mi se părea că vocea lui venea de departe, de pe celălalt tărîm. Am discutat despre literatura noastră. Mi-a cerut informații despre viața studențească, despre activitatea asociației și, în final, m-a întrebat dacă sînt mulțumit de modul cum decurge excursia.

I-am prezentat în dar o serie de volume despre România [1] și un fanion românesc avînd tipărit pe el, în limba franceză, numele asociației.

— De ce, dragule, ai pus să se tipărească astfel? Eu vă știu limba și mulți dintre compatrioții mei o cunosc.

M-a durut remarca lui și nu știam ce să răspund. Moșneagul, văzînd încurcătura în care mă pusese, a continuat :

— Nu-i nimic grav. Am înțeles. Ai făcut aceasta și pentru ceilalți, cei mulți, care nu vă cunosc ca mine. Bine ai procedat.

Odată cu ultimele cuvinte, mi-a întins, drept amintire, un portret al său cu autograf.

Sub îndrumarea acestui conducător spiritual a avut apoi loc o ședință la care a participat tot grupul de excursioniști, discutîndu-se diversele aspecte ale activității asociației.

De atunci l-am mai văzut o dată pe abate, în anul 1931, în camera de la hotel Athénée Palace, cu ocazia vizitei sale oficiale la București. Aci a stat, din nou, de vorbă cu delegația ce m-a însoțit. Îmi amintesc că, printre altele, atunci ne-a spus :

— România este sora noastră. Dușmanii voștri sînt și ai noștri. Prietenii voștri sînt și ai poporului meu. În curînd, granița dintre noi va fi o ficțiune.

[1] Materialul ne fusese donat de Direcția presei prin Alexandru Bădăuță, pe care atunci l-am cunoscut (n.a.).

Mica înțelegere activa intens în această direcție...

De la Strahov, autocarul ne-a transportat direct la hotel, iar la orele opt eram în splendidul local al Operei din Praga, de pe malul Vltavei. Am asistat la spectacolul operei *Mireasa vîndută* a lui Bedrich Smetana [1]. Cortina s-a lăsat și liniștea s-a așternut în frumoasa sală de teatru, loc unde iarăși s-au desfășurat nenumărate acte istorice ale poporului cehoslovac.

Cu toată vechimea ei, Praga nu semăna cu Bucureștiul la vremea aceea. Cînd am păşit, pentru a doua oară, pe bulevardul Sf. Valcav, acum în miez de noapte, acesta era scăldat de luminile reclamelor, ale vitrinelor, ale reflectoarelor iluminînd monumentele. Viața de noapte era în toi. De curozitate, am intrat și noi într-un bar, „Casanova"...

După părăsirea Pragăi, în continuarea excursiei noastre, am vizitat izvoarele apelor curative ale stațiunii Karlovy Vary, uzinele de creioane Hardmuth din Ceske Budieoviče, uzinele de automobile Skoda și fabrica de bere din Plsen. Apoi, al doilea oraș mare al Cehoslovaciei, Brno, unde am fost întîmpinați de profesorul Jarnik, fiul marelui Urban Jarnik. De aci am făcut un frumos popas la peșterile de la Mačocha. În final, am atins malurile celui mai cîntat fluviu, Dunărea, la Bratislava. Ultimele două zile ale frumoasei noastre excursii le-am petrecut în orașul familiei Strauss...

În 1975 am vizitat pentru a patra oară Cehoslovacia. La Praga, sala de festivități a primăriei, unde am participat la primul meu banchet din viață, nu mai era. Trupele naziste, în retragerea lor din oraș, i-au dat foc, la fel ca atîtor obiective turistice, monumente istorice și de artă cu valoare inestimabilă.

[1] Bedrich Smetana, compozitor clasic ceh (1824—1884). Opera *Mireasa vîndută* și poemele simfonice din *Patria mea* sînt bucățile cele mai cunoscute (n.a.).

O audienţă şi Regata Storica

Terminasem Academia de înalte studii comerciale şi industriale din Bucureşti. Microbul drumeţiei şi al călătoriei se încuibase temeinic în fiinţa mea. Trecusem chiar frontiera în cîteva rînduri. Mă convinsesem că turismul este o mişcare de mare viitor, dar care — şi la noi — nu se putea afirma decît bine organizată. Îmi dădeam seama, mai ales, de aportul său real, privit din perspectiva economică, la progresul de ansamblu al societăţii româneşti.

La începutul anului 1931 susţineam o primă lucrare la cursul de finanţe-bănci al profesorului Victor Slăvescu [1]. Avea un titlu concret, explicit: *Aportul excursiunilor în circulaţia monetară.* Legătura aceasta între economic şi turism mi se părea evidentă, încă de pe atunci, deoarece lecturile îmi demonstrau clar existenţa în Europa a numeroase ţări care îşi alimentau o parte a bugetului lor cu veniturile realizate din turism.

Cum eram tînăr şi entuziast şi cum credeam sincer în vocaţia turistică a României, pornind de la cunoaşterea nemijlocită a tezaurului ei de frumuseţi, am întocmit un memoriu pe care i l-am prezentat profesorului meu Grigore Trancu-Iaşi. În el schiţam un început de organizare a turismului la noi. Profesorul l-a citit şi, fiind el însuşi o fire dinamică, a hotărît că trebuie în-

[1] Profesor la Academia de înalte studii comerciale şi industriale, fost ministru de finanţe în anii 1933—1934 şi 1935. Autor al numeroase publicaţii economice. Membru al Academiei Române. A publicat, în afara studiilor de specialitate, *Însemnările de călătorie ale lui Nicolae Suţu (1839—1847),* Bucureşti, 1943 *(n.a.).*

fățișat, fără întîrziere, Direcției educației poporului din Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, unde știa el că funcționează un serviciu în sarcina căruia intra preocuparea privind educația fizică și turismul.

— Doctorul I. Cantacuzino, ministrul, îmi este amic. Să mergem la el, propuse bunul meu Mecena.

N-am apucat să ajungem la I. Cantacuzino, fiindcă am aflat, a doua zi de dimineață, că, în urma unei restructurări de natură organizatorică, Direcția educației poporului activa, mai de demult, în cadrul Ministerului Instrucțiunii Publice și al Artelor. Aici deținea portofoliul suprem, ca titular, Nicolae Iorga, care era și prim-ministru [1].

Grigore Trancu-Iași a telefonat la cabinetul istoricului. A vorbit cu profesorul Barbu Teodorescu. Acesta l-a informat că-l poate vizita oricînd pe șeful său. Nu trebuia să se înscrie pe nici o listă de audiențe...

Era în luna iulie.

Nicolae Iorga ne-a primit și între cei doi moldoveni s-a înfiripat o conversație ca între prieteni. Ea a debutat cu o surpriză pentru mine, căci l-am auzit pe Trancu-Iași spunînd familiar :

— Dragă Nicule, îți recomand pe viitorul meu ajutor de curs. Are întocmit un memoriu în care abordează, cum poate au încercat și alții, ideea înființării în România a unui organism de stat care să se ocupe de destinele turismului. După părerea mea, asta e o chestiune ce trebuie să preocupe și pe oamenii noștri politici. Poate că eu, ca membru al Turing Clubului României, ar fi fost bine dacă aș fi vorbit, înainte de a veni la tine, cu Mihai Haret.

— Nu cred că era nevoie, a răspuns Iorga. Colegul lui de școală, domnul Emanoil Bucuță, este conducătorul Direcției educației poporului și, cum știi cu siguranță, cei doi au gînduri identice în privința mișcării turistice. Dar i-a să văd, tinere, despre ce este vorba !

I-am înmînat timid, aproape tremurînd de emoție, cele zece pagini conținînd însemnările mele referitoare

[1] Profesorul Iorga deținea și portofoliul ad-interim la Ministerul Afacerilor Interne *(n.a.)*.

la măsurile ce credeam că trebuiau să fie luate pentru ca turismul în România să capete o formă certă de organizare.

Aşteptam cu emoţie „verdictul" savantului. Văzîndu-l concentrat în citire, ca şi cînd s-ar fi aflat singur în încăpere, mi-am dat seama că îl interesa ceea ce scrisesem. Speram că, la sfîrşit, îl voi auzi încurajîndu-mă şi chiar angajîndu-se că mă va sprijini.

După ultima filă, Iorga şi-a îndreptat privirile spre mine. O fracţiune de clipă numai, deoarece ochii lui îl căutau pe Emanoil Bucuţă care tocmai intrase în cabinet, adus în grabă de Trancu-Iaşi.

— Ia citeşte şi tu, Bucuţă, să vezi ce pot face tinerii.

Îndreptîndu-se şchiopătînd spre biroul primului-ministru al ţării, Bucuţă a luat filele întinse de Iorga.

— Bravo! a spus el, după ce a terminat de citit.

— Bravo! bravo! spui, Bucuţă, dar ideile tînărului, deşi foarte sănătoase, au un net profil economic. Or, eu nu sînt specialist în economie, aşa că memoriul trebuie văzut de Argetoianu [1].

Auzindu-l vorbind astfel, profesorul Trancu-Iaşi mi-a sărit în ajutor cu intenţia de a-l determina să mă sprijine imediat şi personal, mai ales că, la fel ca toată lumea, ştia pasiunea gazdei noastre pentru călătorii, ca şi acţiunile sale anterioare menite să susţină dezvoltarea turismului.

— Nicule, trebuie să faci, totuşi, ceva. Ideile din memoriul acestui tînăr nu sînt numai ale sale. Şi tu şi eu şi prietenul Bucuţă credem în ele...

— Ai dreptate, Grigore. Vom face ce vom putea. Memoriul, însă, depuneţi-l grabnic la Finanţe. Peste cîteva zile avem Consiliu de Miniştri şi am să vorbesc cu Argetoianu, cu toate că relaţiile dintre noi sînt aşa cum sînt... [2]

Am depus chiar în acea zi documentul, cu apostila lui Iorga, la Finanţe. Nu sînt sigur nici acum dacă Argetoianu l-a răsfoit măcar. Că Iorga i-a vorbit despre

[1] Om politic, Titular la Ministerul de Finanţe în al 56-lea guvern, numit de „tehnicieni" condus de profesorul Nicolae Iorga *(n.a.)*.

[2] La timpul respectiv, se spunea că Argetoianu conducea efectiv guvernul. Circula şi o versiune a unei fraze spuse de istoric: „Eu nu sînt eu în acest guvern" *(n.a)*.

memoriu, de asta sînt convins. Aşa cum cred cu sinceritate că dacă, după un an, în 1932, guvernul condus de eminentul istoric nu ar fi cedat în faţa naţional-ţărăniştilor, memoriul meu n-ar fi rămas rătăcit într-un sertar de birou.

Căderea guvernului condus de Iorga mi-a năruit o speranţă. Mi-a prilejuit, în schimb, bucuria de a-l cunoaşte pe marele savant mai de aproape, de a-l vedea şi saluta cel puţin o dată pe săptămînă în cancelaria profesorilor de la Academia de înalte studii comerciale şi industriale, unde preda un curs de istorie, urmărit cu vie plăcere de studenţi. Eu fusesem reţinut ca ajutor de curs de către Grigore Trancu-Iaşi şi mă învîrteam — mîndru — printre somităţile profesorale. Nutream gînduri mari în legătură cu viitorul meu, pe care nu-l puteam imagina decît implicat în mişcarea turistică din ţara noastră. Parţial, aşa s-a şi întîmplat...

Iorga mă tachina uneori, întrebîndu-mă:

— Ei, „colega", pe cînd la Oficiul Naţional de Turism?

Nu-mi amintesc acum ce anume îi răspundeam marelui profesor, dar eu credeam că dacă se va înfiinţa acest oficiu, nu-mi voi găsi locul decît în cadrul lui. Îmi amintesc, în schimb, de alte întîlniri de-ale mele cu Iorga. Între altele, profesorul a asistat la toate manifestările organizate ulterior, din iniţiativa asociaţiei pe care o conduceam, AUTI [1]. Era unul din conferenţiarii ciclului de prelegeri susţinute în faţa publicului. Mai tîrziu, a acceptat să colaboreze la diverse publicaţii de turism, la Buletinul O.N.T. şi la revista *România*.

Nu pot uita, de exemplu, ziua cînd mi-a încredinţat primul articol pentru Buletinul O.N.T. Iorga, cel ce scrisese *Istoria românilor prin călători*, cel care nu a putut face nimic în 1931 pentru turism, cu toate că deţinea funcţia de prim-ministru, a scris cu amărăciune atunci: „România este o ţară necunoscută. Pentru români este necunoscută, îndoit mai mult decît pentru străini. Fiindcă, dacă străinul vede un lucru frumos în ţara în

[1] Asociaţia Universitară de Turism Internaţional, înfiinţată în anul 1931 *(n.a.)*.

care a ajuns s-o străbată, el înţelege, reţine şi laudă, pe cînd românul de cele mai multe ori nu înţelege şi batjocoreşte, fiindcă este vorba de ţara lui şi de lucrurile făcute de oamenii lui". Articolul acela se intitula: *România, noi şi străinii* [1].

L-am întîlnit apoi pe Nicolae Iorga, adeseori, la Sinaia, pe Calea Codrului, unde locuia, şi de unde, în sinistra noapte de noiembrie a anului 1940, a fost ridicat cu forţa şi asasinat sălbatic în pădurea Strejnicu de lîngă Ploieşti.

În 1937, cînd am hotărît să merg pentru a doua oară în Italia, pe cont propriu, m-am adresat profesorului cu rugămintea să-mi înlesnească să fiu găzduit la Casa Romena din Veneţia.

— Ai ajuns unde ai vrut, mi-a spus. Faci parte acum din Oficiul Naţional de Turism. Din cîte am aflat, munceşti cu rîvnă şi pricepere. Matale nu mai ai nevoie de recomandarea mea. Cînd ajungi în oraşul dogilor, pe laguna Veneţiei, te prezinţi domnişoarei Potop şi-i vorbeşti direct în numele meu. Transmite-i spor la treabă. Să ştii că este o strălucită absolventă a Facultăţii de istorie. Nu regret că am instalat-o acolo, după cum nu regret că acum şase ani te-am primit pe matale în audienţă. Am o strîngere de inimă că nu am putut face atunci mare lucru, dar... hai să nu mai vorbim despre asta. Drum bun spre Italia şi şedere plăcută în compania domnişoarei Potop !

Cine dintre noi, dacă are în suflet, încă de copil, farmecul depărtărilor, nu a visat că se află într-o gondolă lunecînd încet pe luciul apei canalurilor veneţiene, acompaniat de sunetul unei cantonete piţicată pe strunele unei mandoline ?

Eu venisem în oraşul gondolierilor, al bazilicii San Marco şi al lui Marco Polo, cum am spus, pentru a doua oară. Prima dată îl văzusem cu numai un an în urmă cu prilejul escalei făcute de transatlanticul Roma în timpul unei neuitate croaziere pe Mediterana.

Acum soseam cu trenul...

[1] Apărut în *Buletinul* O.N.T. nr. 1, luna octombrie 1935 *(n.a.)*.

Trecusem de stația Veneția Mestre. Un zumzet, ca de albine în roi, nu mai contenea; era murmurul călătorilor îngrămădiți la ferestre, care, uimiți de ceea ce li se înfățișa privirilor, comentau spectacolul în fel și chip și tot în atîtea limbi. Mă aflam în plină mare, la circa cinci kilometri de uscat, și totuși în tren; călătoream pe podul numit Littoria — atunci una din minunile constructorilor veacului nostru — care lega uscatul cu laguna, peste mare. Paralel cu șinele căii ferate, pe o minunată șosea asfaltată, tot pe pod, alergau, în ambele sensuri, autocare, automobilele turiștilor de pretutindeni, toate într-o ordine desăvîrșită.

Curînd, ochii mi-au cuprins alte imagini: turnuri, campanile, vaporete, corăbii cu pînze, poduri și punți arcuite peste canale, pînă cînd, în sfîrșit, trenul a intrat în gara Santa Lucia. Era aproape ora șase seara. Întunericul începuse să se lupte cu ultimele raze ale soarelui. Lumina crepusculară favoriza și mai bine spectacolul unic al Veneției. Paleta de culori, rezultată din confruntarea elementelor naturii răsfrînte în apa mării și a canalelor, dădea vechii cetăți comerciale un aer de fantastic. Trăiam, cu toată oboseala din trupul meu, clipe de rar întîlnită emoție. Pot spune — acum la distanță de atîția ani — că mă simțeam fericit, așa cum mă mai simțisem o singură dată în viață: cînd am descoperit, cu sufletul, frumusețea Munților Carpați. De aceea, ca să prelungesc ceasul acela de basm, am hotărît să merg spre locul de cazare cu gondola, nu cu vaporaș.

— Prego, signore, prego signora, prego mia gondola!

Auzeam zeci de asemenea chemări în preajmă.

Ajutat de gondolierul ales dintre atîția, eu și soția mea — care întotdeauna m-a însoțit în excursii — ne-am aranjat confortabil în mica ambarcație și am comunicat călăuzei adresa: Casa Romena, Campo Santa Fosca!

Stăteam amîndoi pe banchetă și nu scoteam nici un cuvînt; priveam împrejurimile extaziați. Cunoșteam locurile, dar parcă le vedeam pentru întîia oară. Liniștea era turburată doar de clipocitul apei, de sirenele vaporetelor și de expresia „Hoil", rostită de gondolieri, la intersecția canalelor sau cînd se apropiau între ele gon-

dolele. Mai auzeam, așa ca într-o reverie, cîte un dangăt de clopot îndepărtat și solitar.

— Signor, prego, Casa Romena...

Gondolierul ne-a anunțat, așadar, că am ajuns la destinație. Era clădirea căreia i se spunea înainte Palazzo Correr, devenită din 1929, prin voința și lucrarea neostoită a lui Iorga, Casa Romena, propietatea statului român.

În timp ce stăpînul gondoletei așeza bagajele pe țărm, ne-a informat că a doua zi, pe Canal Grande, se va desfășura tradiționala „Regata Storica". Dacă dorim, ne-a spus, el poate să stea la dispoziția noastră toată ziua contra sumei de treizeci și cinci de lire.

Regata era, de fapt, evenimentul pentru care veniserm din nou la Veneția, căci obținusem și noi reducerea de 75% [1] pentru biletele pe căile ferate italiene. Așa că oferta gondolierului am găsit-o interesantă.

— Cum vă numiți ? l-am întrebat.

— Giordano...

— Bruno, am încercat eu să glumesc.

— Nu, a precizat el : Giordano Alba.

— Sîntem de acord ca mîine dimineață să fim împreună, dar acum vă rog să ne mai așteptați puțin, fiindcă dorim să facem un drum urgent pînă la teatru.

— Vă aștept cu plăcere, a răspuns italianul la rugămintea noastră.

Am apăsat pe butonul soneriei de la intrarea în clădire. În prag a apărut o femeie.

— Căutăm pe domnișoara Potop. Sîntem din București, trimiși de domnul profesor Nicolae Iorga, ne-am prezentat. Vrem să rămînem aici cîteva zile.

— Poftiți ! Domnișoara Potop este plecată acum în oraș, dar se va întoarce imediat. Nu știa exact cînd veniți, fiindcă domnul profesor nu i-a comunicat asta la telefon.

[1] Un preț redus față de tarifele obișnuite. Se aplica de către diriguitorii turismului italian — în scopul de a atrage cît mai mulți excursioniști — cu prilejul marilor *evenimente-sărbători* anuale, ca Maiului florentin, Primăvara siciliană. În cazul Voiajurilor de nuntă, de pildă, tinerii căsătoriți de pretutindeni puteau beneficia de reduceri de pînă la 75%. Astfel, fluxul turiștilor străini către Italia era mereu înviorat, iar veniturile realizate remarcabile *(n.a.)*.

— Auzi, dragă, ce om, i-am şoptit soţiei ; a anunţat telefonic sosirea noastră !...

Am lăsat bagajele în camera repartizată nouă şi am plecat. Gondola lui Giordano se legăna la chei. Pluteam iarăşi pe apele nu prea limpezi şi nu mă săturam privind peisajul. Vedeam celebrele case-muzeu, cu scările intrărilor coborînd pînă în poala apelor. Vedeam ferestrele pline de glastre cu flori, împodobite astfel pentru a doua zi. În faţa caselor adăstau bărci cu motor sau gondole particulare, care se legănau lovindu-se cu zgomot de pereţi. Vedeam covoare şi flamuri, steaguri cu steme imprimate pe mătase aparţinînd diverselor familii cu blazon, ghirlande de flori şi lampioane, toate trădînd febrilitatea pregătirii evenimentului aşteptat.

Faţada teatrului era puternic luminată. Perechi-perechi ori solitari, oamenii se îndreptau către intrare. Se cînta, în seara aceea, *Il flauto magico (Flautul fermecat)* de Mozart. Peste două zile se cînta *Bal mascat* de Giuseppe Verdi. Doream mult să văd spectacolul. De aceea, pe cînd lumea se mai îmbulzea la casă, m-am adresat casieriţei :

— Due biglietti per *Ballo i Maschera* (Două bilete pentru *Bal mascat*).

— Niente (nimic), mi-a răspuns surîzînd fata.

— Comme niente, e possibile ? (Cum nimic, este posibil ?)

— Si, e possibile, a mai spus ea şi a închis grăbită casa.

Spectacolul cu *Flautul fermecat* începuse. Se auzeau acordurile uverturii.

Abătut, m-am întors la gondolă şi am povestit Anei despre eşecul meu. Giordano, care a urmărit dialogul şi a înţeles starea noastră de nemulţumire, a schiţat un gest ca şi cum ar fi spus : „Nu se poate !“ L-am auzit chemîndu-mă.

— Andiamo, vieni ! (Haideţi, veniţi !)

Ajunşi din nou la casa de bilete, Giordano a bătut nervos în geam. Capul fetei a apărut în ancadramentul gemuleţului ca într-o ramă. Ne-a privit mirată. Gondolierul s-a năpustit asupra ei cu un potop de vorbe din care am înţeles frînturi :

— Stranierii... Romeni... Iorga... Casa Romena... signora Potop.

Descumpănită, casieriţa i-a răspuns ceva, iar eu l-am auzit pe Giordano întrebîndu-mă de cîte bilete am nevoie.

— Due i ultimo piano, capisco? (Două, la ultimul balcon, ai înţeles?), a tradus gondolierul supărat dorinţa mea.

Cînd am revenit din plimbarea făcută, domnişoara Potop ne aştepta. Am stat de vorbă în biroul profesorului pînă tîrziu. I-am povestit, între altele, şi episodul cu biletele, la teatrul Fenice.

— Giordano este unul dintre cei mai descurcăreţi gondolieri. Dacă s-a oferit să se ocupe de dumneavoastră pentru Regata de mîine, eu nu-mi mai fac nici o problemă.

Am cercetat apoi împreună materialele de propagandă aflate la dispoziţia Casei Romena. La un moment dat, gazda ne-a mărturisit:

— Oficiul Naţional de Turism a intrat în al doilea an de existenţă, dar noi, aici, n-am simţit în nici un chip prezenţa lui. Ceea ce avem se datoreşte numai iniţiativei Profesorului şi domnului Alexandru Bădăuţă.

Nu am discutat atunci prea multe despre lipsa ajutorului din partea O.N.T.-ului, dar eu — ca funcţionar al acelei instituţii — mă simţeam vizat direct. Poate şi din această cauză, observîndu-mi mîhnirea, domnişoara Potop, deşi era seara tîrziu, mi-a propus să întocmim programul pentru zilele ce urmau să le petrecem în Veneţia. În final, el arăta aşa: *ziua întîi:* Regata Storica şi vizite pentru reîntîlnirea cu cele văzute în prima călătorie la Veneţia; o seară la Giordano; *ziua a doua:* dimineaţa la Lido, după-amiaza, excursie prin oraş, seara spectacol de operă *(Bal mascat)*; *ziua a treia:* vizitarea pieţii San Marco, cu întregul complex turistic (domul, palatul dogilor, campanila, orologiul San Marc); *ziua a patra:* vizitarea localităţii Murano.

La ora nouă dimineața, în ziua următoare, Giordano a strigat de trei ori „Hoi!" De la fereastra camerei i-am făcut semn că venim îndată.

— Bon giorno signora, bon giorno signore.

Văzîndu-l, domnișoara Potop a zîmbit bucuroasă, informîndu-l și ea că sîntem prieteni cu domnul profesor Iorga și că am dori să ne însoțească și în seara aceea.

— O. K., signorina, anche dieci lire per questa notte (O. K. domnișoară, încă zece lire pentru această noapte).

— D-accordo (de acord), am răspuns repede, îndemnat din privire și de gazdă.

În dimineața Regatei Storica, circulația pe Canal Grande a fost întreruptă. Pe ambele părți ale canalului așteptau gondolele încărcate cu turiști străini și localnici. Ferestrele și balcoanele împodobite erau tixite de curioși. Porțiunea cea mai aglomerată începea de la Ponte di Rialto și ținea pînă către Ca d'Oro, unul din numeroasele palate celebre ale orașului.

Regata, cum lasă să se înțeleagă însăși denumirea ei, este, în prima parte, un concurs care începe îndată după parada gondolelor. Urmează defilarea carelor alegorice acvatice, adică a ambarcațiilor prezentînd și *reprezentînd* diferite scene din istoria bogată a Veneției, în special „capitolul" logodnei dogelui cu marea. Este un adevărat carnaval în care actorii — zeul Neptun sau Poseidon, naiadele, sirenele — interpretați de gondolieri costumați se înfățișează spectatorilor. Spectacolul este unic și inimitabil : pe oglinda apei lucitoare, la lumina aproape ireală a soarelui sudic, interpreții evocă întîmplări și fapte de demult sau mai de curînd. Oamenii trăiesc atunci clipe de înălțătoare euforie, rîd, dansează pe maluri și mai ales cîntă. Cîntă, parcă un cîntec pe care l-ar vrea nesfîrșit...

Către seară, cum ne-am înțeles, ne-am întîlnit din nou cu Giordano. Ne aștepta la cheiul pieții San Marco. Își pregătise oare surpriza pentru cele zece lire suplimentare pe care ni le-a cerut ?

...E noapte. Stelele lucesc puternic. În zare, vedem orașul ce se scaldă într-o baie de lumini. Dar iată că și pe mare se face, deodată, lumină. Plutim cam la patru sute de metri, pe lagună, în dreptul pieții San Marco. La distanțe de cîteva zeci de metri una de alta se găsesc niște așa-zise platforme ancorate, pe care își acordează cîntăreții instrumentele, în majoritatea lor mandoline, chitare sau tamburine. Împrejurul acestor „estrade acvatice" se mișcă ușor zeci de gondole. De fiecare din ele atîrnă, la fel ca și de a noastră, cîte un felinar aprins, colorat.

Mai încolo, lîngă estrade, întunericul e spulberat de lampioane multicolore.

Începe concertul nocturn. Primele acorduri de cantonete umplu văzduhul. Melodiile se risipesc peste lagună. Cîntă orchestra instrumentiștilor din mijloc. Cînd aceasta încetează, altă orchestră atacă o nouă melodie. Apoi alta... Atmosfera ni se pare fantastică, mai ales că Giordano știe să ne-o „prezinte".

Dealtfel, trebuie spus că el nu s-a alăturat ambarcațiilor din jurul nici uneia dintre platforme, ci a stat, lăsîndu-și gondola clătinată de valurile mării, la o distanță care să ne dea posibilitatea să cuprindem întregul spectacol. Întinși în fundul gondolei, am ascultat astfel pînă către miezul nopții concertul de cantonete.

La un moment, Giordano ne-a întrerupt din reverie.

— Attenzzione!

De undeva, de aproape, clopotele de la San Marco bat miezul nopții. În dangătele lor, noi nu deslușim nimic sinistru ca Mihai Eminescu cînd a scris poezia *Veneția*...

Cînd încep să bată clopotele tuturor bisericilor din orașul de pe lagună, înțelegem că se apropie sfîrșitul Regatei Storica. De pe toate estradele se aud cîntece de veselie. Din toate părțile se înalță la cer jeturi de lumină, jocuri de artificii. Veneția, parcă, este cuprinsă de flăcări.

Curînd, ca la un semn, reflectoarele se sting, jocul de artificii încetează, faclele sînt stinse în apa mării.

Coboară liniștea adîncă peste toată firea. Numai în larg se mai aude plescăitul apei lovit de ramele gondolelor puse în mișcare către țărm...

În toamnă, cînd au început cursurile, în cancelaria profesorilor, într-una din zile, profesorul Iorga m-a oprit, spunîndu-mi :

— Domnișoara Potop a fost în București. Mi-a vorbit despre vizita dumitale în Veneția și despre activitatea ce ai avut-o în vederea documentării asupra mișcării turismului italian. Ai făcut o treabă bună. Mă bucur pentru dumneata.

Lipscani nr. 3

Deasupra magazinului Confecția, la intersecția Căii Victoriei cu strada Doamnei, la etajul întîi, a funcționat sediul primului meu serviciu în Directoratul 11 Financiar. Era în anul 1933 și ministrul de Finanțe de atunci, profesorul Virgil Madgearu, își ținuse promisiunea dinaintea alegerilor politice, anume că vechiul corp financiar corupt va fi înlocuit treptat, în posturile de conducere, cu licențiați ai Academiei de înalte studii comerciale și industriale. Astfel, am fost numit și eu șef de serviciu. Funcția de director o îndeplinea Amilcar Nicoleanu, iar superiorul meu nemijlocit era inspectorul financiar Constantin Tăutu, binecunoscut în materie de fiscalitate.

Într-o zi, pe cînd întocmeam niște lucrări cu caracter statistic, s-a deschis ușa biroului și l-am auzit pe curier adresîndu-mi-se :

— Dom' șef, poftiți la dom' director.

Camera lui Nicoleanu era situată chiar pe colțul clădirii într-o încăpere luminată puternic de soare. Pe scaun, în fața biroului său, stătea un bărbat cam de vreo patruzeci de ani, cu părul total albit. Fuma o țigară, trăgînd din ea cu pasiune de liceam.

— Vă cunoașteți ? a întrebat directorul după ce trecusem pragul ușii.

Apoi, fără să aștepte răspunsul măcar al unuia dintre noi, ne-a prezentat.

— Domnul Eugen Eremie, expert contabil... Domnul Vasile Marinescu, șeful serviciului de urmăriri...

Ne-am întins mîna și am așteptat ca oaspetele să expună problema pe care, probabil, din ordinul con-

ducerii, urma să o rezolv pentru domnia sa. Dar nu am apucat să aud despre ce este vorba, fiindcă în birou a intrat, ca o furtună, inspectorul Tăutu, amintindu-i directorului că sînt aşteptaţi amîndoi la minister.

Rămaşi singuri, Eugen Eremie a început, fără ocolişuri :

— Sînt directorul noii reviste ilustrate de turism *Voiaj*. V-am citit cartea [1] şi m-am gîndit să vă ofer postul de prim-redactor. Vă rog să-l primiţi. Pe domnul Nicoleanu îl ştiu bine şi, la nevoie, vă veţi putea învoi, din cînd în cînd, pentru interesele revistei.

Fusesem luat prin surprindere ; îmi dădeam seama că broşura mea a reţinut atenţia unor oameni preocupaţi de turism, dar nu mă aşteptam ca, în urma ei, să mi se ofere un post atît de important la o publicaţie cu un profil oarecum neobişnuit şi pentru care erau necesare forţe de primă mărime.

— Permiteţi-mi să aflu cum mi-aţi luat urma ? l-am întrebat după o clipă de ezitare.

— Sînt prieten bun cu domnul Aronsohn, directorul biroului de voiaj Europa, de la parter, şi cu domnul Popovici, administratorul delegat. Amîndoi mi-au vorbit frumos despre dumneata cînd m-am interesat unde te-aş putea găsi. Ce importanţă are însă acest lucru ? Eu vreau să aud răspunsul dumitale. mi-a retezat-o scurt musafirul.

— Domnule Eremie, sincer să fiu, nu ştiu ce v-aş putea spune acum, mai lăsaţi-mi un timp de gîndire.

— Bine, te aştept mîine la mine acasă. Locuiesc pe strada Lipscani numărul 3, nu departe de aici. Poţi să-mi faci o vizită la ora cinci ?

— Da.

A doua zi, bătînd la uşa lui Eugen Eremie, am fost condus într-un hol mobilat cu gust — care ulterior a devenit sediul cenaclului revistei *Voiaj* — unde aşteptau trei bărbaţi. Unul dintre ei era Joseph de Saxa [2],

[1] Este vorba de lucrarea mea intitulată *Rolul industriei turistice în economia naţională a României*, tipărită în 1933 *(n.a.)*.

[2] Joseph de Saxa, ziarist consacrat al diverselor publicaţii ale vremii (ziarele *Adevărul* şi *Dimineaţa*, revista *Realitatea ilustrată*). Acest nume era un pseudonim, cel adevărat fiind Jean Vulpescu *(n.a.)*.

directorul redacțional al revistei, al doilea, Mihai Tican-Rumano, prieten al amfitrionului, marele călător prin America Latină, Asia și vînător în Africa, al treilea era doctorul Victor Ștefan Popeea.

— Ei, ce răspuns îmi dai? m-a luat din scurt „patronul", după ce mi-a făcut cunoștință cu oaspeții veniți înaintea mea. Accepți ori nu accepți oferta ce ți-am făcut?

— Accept! am spus repede, cu teamă să nu se răzgîndească.

— Așadar, domnilor, le-a comunicat el celor de față, domnul Vasile Marinescu va fi, începînd de astăzi, primul-redactor al revistei. Să-i urăm succes...

Nu a terminat bine gazda urarea că Joseph de Saxa, dintr-o servietă pe care o avea la îndemînă, a scos grăbit și a pus pe masa din mijlocul holului macheta numărului doi al publicației. Alături, șpalturile cu articole culese, pînă atunci, în tipografie.

— Veniți să vedeți, domnule prim-redactor, poate aveți de făcut vreo sugestie...

Am privit, nu fără emoție, macheta și titlul revistei scris artistic, ca și la primul număr apărut, cu litere mari colorate; am văzut, conturate cu linii groase, locurile viitoarelor articole din pagina întîi; am văzut, de asemenea, macheta celorlalte pagini. Principial, nu avem de făcut nici o obiecție. Față de priceperea mea în materie de machete, totul părea perfect.

M-am uitat, tot atunci, curios, la șpalturile aflate alături. Dintre titluri și autori mi-au reținut atenția: *Împărăția bălților* de Mihai Tican-Rumano, *Mai sus de vîrfuri* de Victor Ion Popa, *Italia de astăzi* de N. N. Petrașcu, *Higiena turismului* de Victor Șt. Popeea, *Sfîrșit de sezon* de Joseph de Saxa. Cu excepția lui Eugen Eremie, toți cei prezenți aveau articole în revistă. Ei și alții scriau impresii și reportaje de călătorie. Eram nedumerit că nu întîlneam nici un articol care să abordeze problema turismului și din perspectiva pentru care militam eu. De aceea, am spus:

— Va trebui, măcar de acum încolo, să facem loc și unor materiale care să înfățișeze cititorilor poziția noastră față de inițiativele de stat ce se conturează în vederea înființării unui organism director al mișcării

turismului. Va trebui să facem loc informațiilor turistice mai complete, uneori poate chiar sub formă de ghid. Articolele ce ne vor fi prezentate, cred că e necesar să fie puțin „dirijate", adică să rugăm pe fiecare colaborator să insiste cît mai accentuat pe semnalarea lipsurilor din turismul nostru, să critice starea precară a drumurilor, slaba inițiativă în domeniul propagandei, în general, lîncezeala și dezinteresul unor oficialități față de importanța mișcării turistice, a contribuției sale la realizarea venitului național.

— Sigur că da! m-a întrerupt Eugen Eremie din micul expozeu ce-l începusem, bucuros eu însumi că, în noua mea calitate de prim-redactor, găsisem „pista" care-mi era familiară, încît puteam să formulez măcar cîteva opinii. Sigur că da! pentru asta te afli dumneata aici. Concret, ce propui pentru numărul doi?

— Pe copertă, revista noastră (rostisem ultimele două cuvinte destul de răspicat) va avea întotdeauna cîte un frumos peisaj din țară. Rubrica *Comentarii,* începînd chiar din acest număr, o voi redacta eu. Pentru articolul de fond, care încă nu este culeș, mă voi adresa profesorului Trancu-Iași. În celelalte articole, dacă se mai poate, n-ar fi rău să strecurăm cîteva accente critice. Propun, de asemenea, ca în viitorul cel mai apropiat să-și înceapă activitatea, pe lîngă revistă, un grup de inițiativă, de susținere și, pe deasupra, să organizăm excursiuni, deci să înființăm un birou de turism; nu ar strica — ci dimpotrivă — dacă am iniția, tot sub egida revistei, un ciclu de conferințe publice.

— Domnule, m-a întrerupt Tican-Rumano, ești tocmai ce ne trebuie. Alegerea ta, Eugen, este cum nu se poate mai nimerită. Ei, coane Saxa, ți-ai găsit peticul, ce zici?

...Așa a început, în casa de pe strada Lipscani nr. 3, activitatea mea de gazetar. Debutasem, îmi vine să cred, cu semne bune, chiar dacă, aparent, siguranța pe care o afișam în acel conclav de gazetari distinși putea lăsa impresia că sînt cumva prea îndrăzneț. În realitate, cuvintele mele trădau și un anume sentiment de timiditate.

Cert este că, prin comparație cu numărul 1 al revistei, cele care i-au urmat s-au remarcat printr-un mai pronunțat caracter de publicitate, prin combativitate, diversitate și dinamism. Meritul nu era numai al meu. Ni-l disputam, pe bună dreptate, cei doi directori, eu, primul-redactor, și, poate înaintea tuturor, colaboratorii care au înțeles repede gîndurile noastre, dorința ca publicația să ajungă o veritabilă tribună de la care să se desfășoare pledoaria pentru organizarea turismului în țara noastră. Era ceea ce visasem...

Strada Lipscani 3 a devenit, încet-încet, locul de întîlnire al colaboratorilor noștri. Se putea vorbi chiar de un cenaclu, unde autorii își citeau articolele și, adesea, pagini din viitoarele lor cărți.

Desigur, atmosfera în care se desfășurau adunările, o dată pe lună, nu era rigidă. Eugen Eremie știa s-o înviorеze prin comportamentul său, dar și cu anumite „bunătăți materiale" — gustări, licori îmbietoare și cafele servite grațios de Antoaneta, soția lui. Astfel, destinși, oamenii, după truda unor zile de muncă destul de zbuciumate, găseau în casa de pe Lipscani 3 cîteva momente de desfătare în anturajul unor semeni de-ai lor, uniți cu toții întru aceleași credințe și aspirații. Veneau aici, cu manuscrisele în buzunar, militanți perseverenți pentru propășirea turismului din România.

Cîteodată, aceste reuniuni deveneau cu adevărat intime. Gazda, mărunta doamnă Antoaneta, care era o soprană de coloratură, ne pregătea cîte o surpriză muzicală. Acompaniată la pian de profesorul Constantin C. Nottara [1] sau de celebra cîntăreață Drăgulinescu-Stinghe, profesoara ei de canto, ne delecta cu executarea unor arii de operă, operetă sau cantonete italiene. Nu o singură dată, atmosfera era marcată chiar de „numerele solo" ale celor doi invitați; în astfel de situații, Nottara cînta la vioară, iar actrița melodii de un lirism duios...

Prin „casa *Voiaj*", cum începuse să i se spună redacției, au trecut, pe rînd, Mihail Sadoveanu, Tudor

[1] Nottara C. Constantin a fost fiul marelui actor. Compozitor. A trăit între anii 1890—1951. Este, între altele, autorul unei lucrări intitulată *Poemul păcii* (1948) *(n.a.)*

Arghezi, Alexandru Bădăuță, G. D. Mugur, Trancu-Iași, Al. Graur, Henry Blazian, George Acsinteanu, Victor Ion Popa, Tudor Musatescu, Horia Furtună, ziaristul N. N. Petrașcu, profesorul Raul Călinescu și mulți alții. Toți au venit alături de noi dezinteresați, neprimind pentru colaborare nici un fel de recompensă bănească. Articolele lor au atras un număr sporit de cititori și au ridicat prestigiul publicației. Autorii prezentau frumusețile țării ori evocau, în scopuri evident propagandistice, impresii din călătoriile lor.

Tocmai de aceea a produs surpriză în rîndurile cititorilor opinia lui Niculae Titulescu, care afirma — într-un interviu publicat în ziarul *Adevărul* din 19 septembrie 1933 — că este împotriva extinderii turismului peste granițe și împotriva promovării lui în interiorul țării. Ministrul de externe, om cu mare prestigiu internațional, își susținea opinia sprijinit pe afirmația dintr-un ghid editat de casa Hallwag din Berna: „Nu este recomandabil pentru călători să plece cu sume mari de bani, deoarece hotelurile noastre nu prezintă garanții". Un asemenea citat era, evident, descurajator, cel puțin pentru stadiul de atunci al mișcării turistice românești. În plus, Titulescu, pentru a-și argumenta atitudinea, recurgea la o altă „trimitere", la un alt ghid apărut în străinătate, care prezenta Dunărea de la izvoare numai pînă la Baziaș, de unde, cum scria ghidul, „pînă la mare pe o mică lungime nu mai prezintă nici o importanță". Din păcate, omul politic, în loc să combată astfel de afirmații, lăsa să se înțeleagă acordul lui cu ele...

În această atmosferă *Voiajul* a pus, lună de lună, accentul pentru o cît mai grabnică organizare a turismului în țara noastră. Era o adevărată desfătare pentru cei prezenți la cenaclul redacției să-l audă citind pe cel ce străbătuse aproape întreaga lume între anii 1924—1937. Lui Mihai Tican-Rumano, căci despre el este vorba, îi apăruse, în 1930, *Lacul cu elefanți,* lucrare tradusă în limbile franceză, spaniolă și portugheză, iar în 1931 terminase de „tradus din spaniolă în românește" *Monștrii apelor.*

Primul articol din *Voiaj,* semnat de Mihai Tican, s-a intitulat *Împărăția bălților.* Se referea la frumusețile

Deltei, evoca întîmplări trăite aievea în acest loc minunat, dar, totodată, critica nepăsarea oficialităților față de bogățiile Deltei, ale țării în general. În final, Mihai Tican-Rumano se întreba, pe bună dreptate: „Oare ce ar face străinii dacă ar avea bogățiile noastre?"

Un alt colaborator al revistei, scriitorul Mihail Sadoveanu, cînd a început să se apropie de noi era cunoscut de multă vreme ca romancier și iubitor al peisajului românesc. Unul dintre articolele sale citite în strada Lipscani 3, publicat în numărul 5 din *Voiaj*, a fost intitulat: *Șosele, șosele*. A fost scris sub impresia călătoriei efectuate în Olanda, țară căreia scriitorul i-a consacrat și o carte. În articolul din revista noastră, Sadoveanu scria: „Olanda nu are piatră, căci este o țară pe care olandezii au făcut-o din glod, singuri, dar au foarte bune șosele pietruite sau asfaltate. Noi avem piatră și asfalt, izbutind să punem la dispoziția vizitatorilor drumuri din glod. Cu un regim de șosele bine agrementate s-ar putea deschide pentru anumite regiuni încîntătoare ale țării noastre o epocă de mare prosperitate. O țară frumoasă nu cere repeziciune, ci din contră tihnă și popasuri. De ce iuțeală? Din contră, cît mai multă zăbavă între frumusețile lui dumnezeu căci sfîrșitul are grijă el singur să vie întotdeauna prea repede și grabnic. Bucuria unei excursii stă în însăși frumusețea locurilor și în raportul dintre subiectul nostru și aceste frumusețe. Transformarea unei asemenea armonii într-un vîrtej mecanic este o operație fără valoare intelectuală și sufletească. Pentru călătoria adevărată îmi trebuie lărgime, zăbavă. În Olanda îmi trebuie frumusețile lui dumnezeu din România, iar în România șoselele olandeze". Evident, scriitorul făcea reproșuri — în spiritul imprimat de revistă — oficialităților de atunci, responsabile de starea drumurilor noastre și invita, totodată, pe călătorii străini prin țară să zăboveaască aici, ca să-i cunoască pe îndelete frumusețile. Graba, după opinia maestrului, nu este indicată să intre în habitudinile excursionistului.

După ce a citit articolul — aplaudat de toți cei prezenți — Sadoveanu a deschis cartea *Olanda*, cu care

venise în buzunar, şi ne-a atras atenţia asupra ultimului ei capitol. Înaintea acestuia, el pusese un motto : „Este cu desăvîrşire oprită traducerea acestui capitol în orice limbă europeană". Nu cunosc motivul real şi rostul acelui motto, dar, parcurgînd capitolul respectiv, îţi poţi da sema că autorul prefigura limpede timpurile şi destinele contemporane nouă şi, implicit, şi ale turismului românesc.

Tudor Muşatescu, un colaborator ce culesese meritate aplauze cu piesa *Titanic vals* în cocheta sală a Naţionalului şi îşi pregătea acum cel de al doilea succes cu *...Escu,* era, de asemenea, alături de noi. Îmi amintesc că la premiera celei de-a doua piese, spre sfîrşitul anului 1933, întreaga redacţie a *Voiajului,* dintr-o lojă de rangul 1, am aplaudat frenetic. Dealtfel, el a primit aplauzele noastre meritate şi în ziua cînd a citit în „cenaclu" articolul *Prin Elveţia,* publicat în numărul trei.

Profesorul Al. Graur, academicianul de astăzi, într-un articol intitulat : *De ce n'avem turism?* scria : „Există o ţară care trăieşte aproape exclusiv de pe urma turismului. O ştiţi cu toţii. E Elveţia. Există şi una care aproape nu încasează nimic de pe urma turismului. Şi pe aceasta o ştiţi cu toţii. E România, Ca să existe turism, e nevoie de două lucruri : de interes pentru ţară din partea turiştilor şi de interes pentru turişti din partea ţării". Autorul îşi încheia intervenţia transant şi realist : „Primul punct din program există la noi... Dar lipseşte al doilea, adică interesul ţării faţă de turism".

Horia Furtună, înainte de apariţia romanului său *Iubita din Paris,* era atît de ataşat de revistă, încît ne-a încredinţat un fragment din viitoarea lui carte.

Între noi şi Patagonia este titlul primului articol al lui Grigore Trancu-Iaşi. Acesta tocmai venise de peste hotare şi remarca acuta lipsă de propagandă pentru atragerea turiştilor străini : „Cînd m-am întors, am făcut drumul pînă la Vatra Dornei cu maşina, trecînd pe la frumoasa mănăstire Putna a lui Ştefan cel Mare, scoborînd de la Vatra Dornei la Broşteni cu plutele. Care ţară ar putea să ne arate colţuri ca : Acrii, Col-

bul, Toancele, piatra lui Ciubotă, Capra, Holda şi Broştenii ? Dar mănăstirile înconjurătoare Pietrii Neamţului ? Localităţi pline de amintiri şi de pitoresc. Ce facem noi în străinătate pentru a evidenţia aceste locuri ? La care legaţie există vreo imagine a frumuseţilor de la noi ? La care birou de voiaj se găseşte o broşură care măcar să atragă atenţia străinilor asupra acestor frumuseţi ?" Profesorul Trancu-Iaşi, la fel ca toţi ceilalţi colaboratori ai *Voiajului,* susţinea în intervenţia sa — cu argumente vizibile — programul pe care îl formulase la debut colectivul responsabil de destinele ei : Eugen Eremie, Joseph de Saxa şi eu, cel venit mai tîrziu.

Dar ce se scria în acel *editorial-program,* intitulat simplu : *Scopul ?* „Am pornit la editarea acestei reviste dintr-un sentiment pur idealist. Aşa cum un poet ştie că nu va realiza nici o afacere din tipărirea unui volum de versuri şi totuşi îl tipăreşte. O face pentru propria lui satisfacţie şi pentru mîndria de a contribui la activitatea literară a epocii sale. Noi, la rîndul nostru, editäm o revistă din mîndria de a contribui la dezvoltarea gustului pentru turism. Atît... Sîntem un grup de turişti pasionaţi şi vrem să împărtăşim şi altora inocenta noastră pasiune... În schimb, nu cerem cititorilor decît să ne urmărească apariţia şi să ne-o recomande mai departe. Iar dacă au idei noi, îi rugăm să ni le prezinte. Nu ca să profităm noi, ci turismul naţional".

Fără îndoială, păreri ca cele de mai sus, exprimate în mod frecvent în revistă, cu tonul lor de critică constructivă menită să trezească interesul oficialităţilor, dar să şi propage în rîndul maselor largi ideea de turism şi dragoste pentru frumuseţile patriei, s-au înscris între coordonatele teoretice permanente ale publicaţiei. Ele serveau, într-adevăr, ideea de turism. Se poate spune chiar, fără teamă că aş exagera, că, prin conţinutul tematic abordat, cele 12 numere ale revistei au alcătuit o pagină de glorie zbuciumată a turismului din România.

Pentru mine, cele douăsprezece luni petrecute în redacţia primei reviste ilustrate de turism din ţară au

însemnat nu numai perioada cînd mi-am însușit, atît cît s-a putut, meseria de gazetar, ci și aceea în care am reușit să mă adresez marelui public prin intermediul presei. Pot spune că redacția revistei era a doua locuință a mea și o adevărată universitate liberă. Îmi amintesc și acum, după mai bine de 47 de ani, cu cîtă pasiune citeam articolele gata de publicare, cum făceam îndreptările de rigoare în spalt și cît de mult mă bucuram cînd obțineam colaborarea personalităților culturale ori științifice din acea vreme. Cînd vedeam revista gata pregătită, proaspăt scoasă de sub teascurile tipografiei, eram, cred, alături de Eugen Eremie și Joseph de Saxa, omul cel mai fericit...

S-a întîmplat însă că, înainte de apariția numărului zece, între Eugen Eremie și Joseph de Saxa a intervenit un conflict. În final, Joseph de Saxa a părăsit redacția. Se pare că interesul pentru *Voiaj* al celui ce spunea în glumă: „Fumez trabuc și-l aprind cu un ciubuc" se terminase.

Lipsiți de sprijinul lui Saxa, care pur și simplu patrona în tipografia ziarelor *Adevărul* și *Dimineața,* ne-am mutat la tipografia *Oltenia,* unde proprietarul, un adevărat meșter tipograf, oltean neaoș, pe nume Iancu Iescu Dumitru, turist convins, a înțeles să ne dea un prețios adăpost, ba chiar credit nelimitat. Tot aici se tipărea atunci, în condiții grafice excepționale, *Buletinul alpin,* al cărui prim-redactor era atunci avocatul Niculae Dimitriu. Amîndoi, aplecați asupra spalturilor și în zgomotul mașinilor de tipărit, am depănat și plămădit planuri pentru viitorul mișcării turistice din România.

După plecarea lui Saxa, într-un articol de fond intitulat *În luna zecea,* am făcut un prim bilanț al activității revistei, care era destul de îmbucurător: 1 200 de abonați, 3 000 de cititori, 500 de exemplare distribuite gratuit peste granițe, cinci excursii în țară. Scriam chiar așa: „Tot ceea ce am anunțat, începînd încă cu «Scopul» publicat în primul număr, s-a realizat. Dar... revenind și uitîndu-ne înapoi și, mai ales după cele văzute aici, încercînd să ne uităm înainte, ne îngrozim. Succesul moral, da, poate că este enorm

pentru zilele de azi, dar o publicație nu trăiește numai cu succes moral. Împrejurul nostru, una cîte una, publicațiile mai mici care luptau pentru turismul românesc mor. Azi una, mîine alta, oare...? Nu, nici nu ne gîndim!" Încheiam cu un patetic apel: „Susțineți mai departe cu ultima energie organul ce luptă pentru o idee mare, pentru ridicarea turismului românesc, la același rang cu cel străin".

Strigătul nostru era izvorît dintr-un sentiment de optimism, din credința că nu era încă nimic pierdut. În realitate, fără să ne dăm seama, deznodămîntul nu era departe. Eugen Eremie, omul care se erijase conștient în susținător material al publicației, după plecarea lui Joseph de Saxa, dădea semne de nervozitate. Nici astăzi nu știu dacă se comporta așa fiindcă îi lipsea directorul redacțional, ori fiindcă, din umbră, era sfătuit de cineva să „reorienteze" tematica revistei. Cert este că, după apariția numărului doisprezece, în al cărui editorial, intitulat *În sfîrșit, ne trezim,* scriam clar și răspicat: „Guvernul nu aude strigătul miilor de turiști care cer ocrotire. Guvernul nu aude glasul exprimat de cei de peste graniță: vrem să vă vizităm, dați-ne posibilitatea. Noi credem că tot ce am arătat mai sus este cunoscut și de guvern și că dacă măsurile au întîrziat, ele se datoresc unor alte rezolvări de probleme mai grabnice, dar și acestea au trecut și credem că din celelalte probleme rămase, turismul românesc merită cea mai mare atenție"; după acest număr, așadar, între mine și Eugen Eremie relațiile de colaborare, nu de amiciție, s-au răcit. Se pare că asupra lui s-au exercitat presiuni din afară, determinate de ecourile articolului meu, care apărea în conjunctura cînd Consilieratul pentru turism fusese desființat de curînd, iar noul guvern liberal venit la putere nici nu se gîndea la turism. Oricum, eu, cu regret, a trebuit să părăsesc redacția.

Eugen Eremie, care motivase, între altele, că vrea să realizeze un beneficiu cert și rapid, a continuat să susțină publicația. Și-a asociat, în calitate de colaboratoare, pe Sarina Casvan și, astfel, frumoasa și cău-

tata revistă *Voiaj* s-a transformat într-o publicație de frondă politică, cu titlul: *Voiaj 1934* [1].

Atmosfera de cenaclu din Lipscani 3 începuse să dispară încă pe cînd ne părăsise Jean Vulpescu. Ideea din *Voiaj*, vehiculată număr de număr la rubrica *Ghidul turistului*, a fost preluată și de Octavian Mosescu, directorul *Lumei turistice*. Această nouă revistă cu posibilități materiale mai mari a reușit — în timpul cît au apărut circa treisprezece numere — să publice chiar un ghid separat, care intra în costul revistei și se difuza odată cu aceasta.

...Așa s-a scris una din multele pagini ale presei și mișcării turismului în țara noastră, perioadă în care particularii iubitori de drumeție, de frumoasa lor țară, au lansat zeci de inițiative creatoare, care au lăsat tot atîtea luminoase urme...

[1] *Voiaj 1934*, revistă mondenă, a sucombat după apariția cîtorva numere. După plecarea lui Joseph de Saxa și a mea, toți colaboratorii preocupați de turism au părăsit redacția. O parte dintre ei s-au îndreptat spre *Lumea turistică*, susținută de biroul de voiaj Europa, al cărui președinte al consiliului de administrație a fost, o vreme, Octavian Goga (n.a.).

Moş Butmăloi, cabanierul Casei Peştera

O zi de neuitat în Praga...

Gondolierul Giordano Bruno
Imagine din Veneția

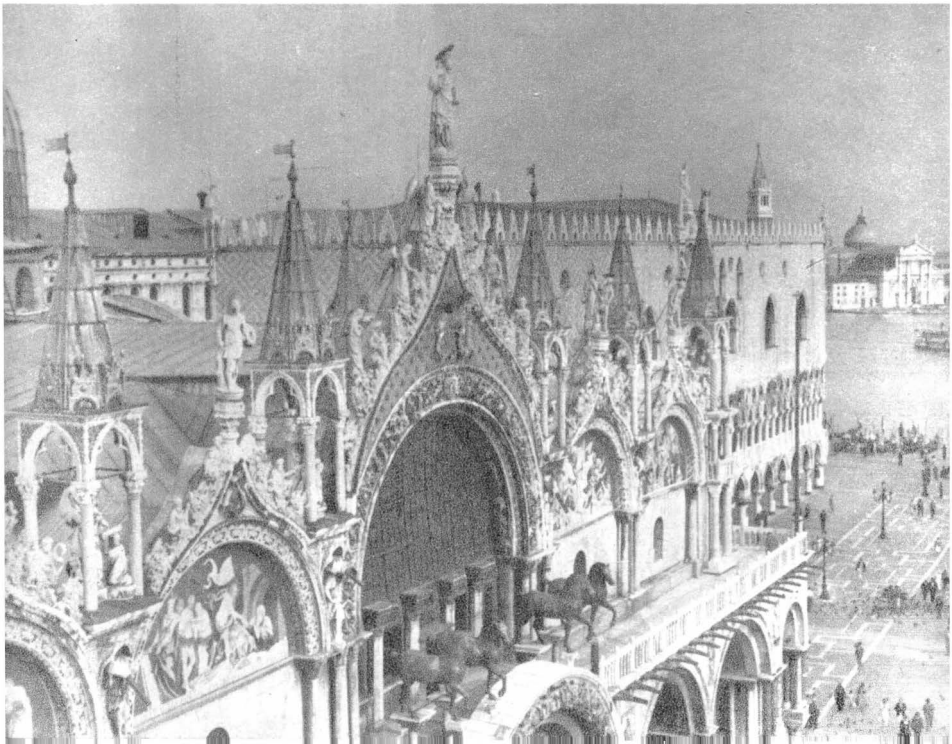

Regata Storica pe Canal Grande

Coperta primului număr a revistei Voiaj

Ultimul număr al aceleiaşi reviste de turism

Eugen Eremie şi Vasile A. Marinescu intr-o misiune pe Valea Prahovei (1934) ⟶

Cartuş al revistei Voiaj. Director administrativ Eugen Eremie, prim-redactor Vasile A. Marinescu

REDACŢIA SI ADMINISTRAŢIA:
BUCUREŞTI
STR. LIPSCANI 3
TELEFON 339-33
APARE LUNAR
ANUL II N-RUL 12

Voiaj
REVISTĂ ILUSTRATĂ DE TURISM
DIRECTOR ADMINISTRATIV: EUGEN EREMIE
PRIM REDACTOR: VASILE A. MARINESCU

ABONAMENTE
UN AN . . . . LEI
BIROURI . . . . . S
INSTITUTII 1C
ÎN STRAINATATE DUB
EXEMPLARUL LEI 1
Orice plată se poate face depun
du-se suma la oficiul poştal respec
pentru contul N. 10010 Eugen Erem

BULETINUL OFICIULUI NAȚIONAL DE TURISM

ANUL I — Nr. 1
OCTOMBRIE 1935

SUMAR

CUVÂNTĂRINȚE
de Sergiu Dămitriu
CONFEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ
Londra-Istambul
de ...
ROMÂNIA, NOI ȘI STRĂINII
de N. Iorga
MAREA NOASTRĂ
de ...
DESPRE O. N. T.
de Ion Inculet
DRUMEȚIE ȘI TURISM
de Emanoil Bucuța
ASOCIAȚIA AUTOMOBILUM BALNEO-CLUB ARIEȘ
BISERICA RUMÂNEȘTI
de ...
O PROPUNERE
de Prof. George Lăzărescu
ÎNCARCĂ TURISMUL!!!
de Vasile A. Marinescu
CĂTRE TURIȘTI
de Virgil Nestase
VIITOARE NUMERE
de întreaga în lucru a căsătoriei
Studiul
TURISMUL ȘI PRESA
de ...
INFORMAȚIUNI

5 Lei Exemplarul

Buletinul O.N.T., prima publicație românească oficială de turism

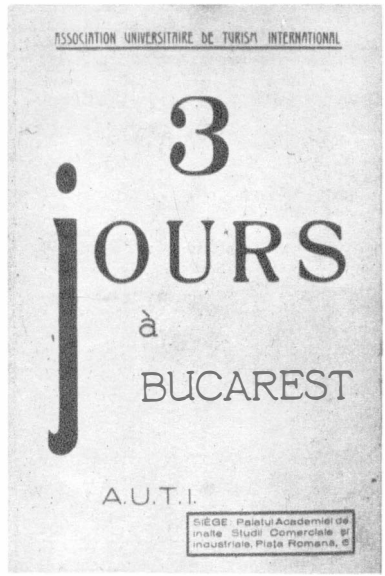

Coperta prospectului de propogandă al Asociației universitare de turism internațional

În primul sediu al O.N.T. De la stînga la dreapta : poetul Radu Boureanu, Traian Măicănescu, Vasile A. Marinescu și Dumitru Paila

Prospectul general al crocierei transatlanticului Roma

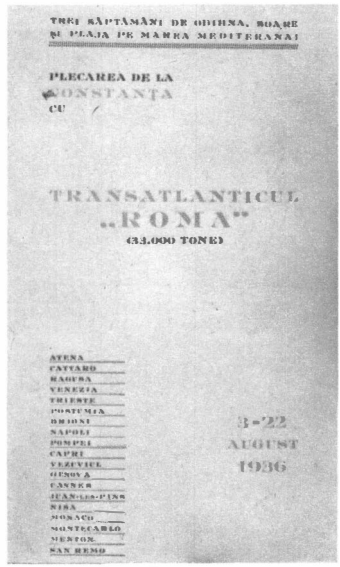

Prospectul biroului de voiaj al inginerului Erdes, tipărit pentru turiștii români care au participat la o parte din croaziera cu vasul Roma

Transatlanticul Roma

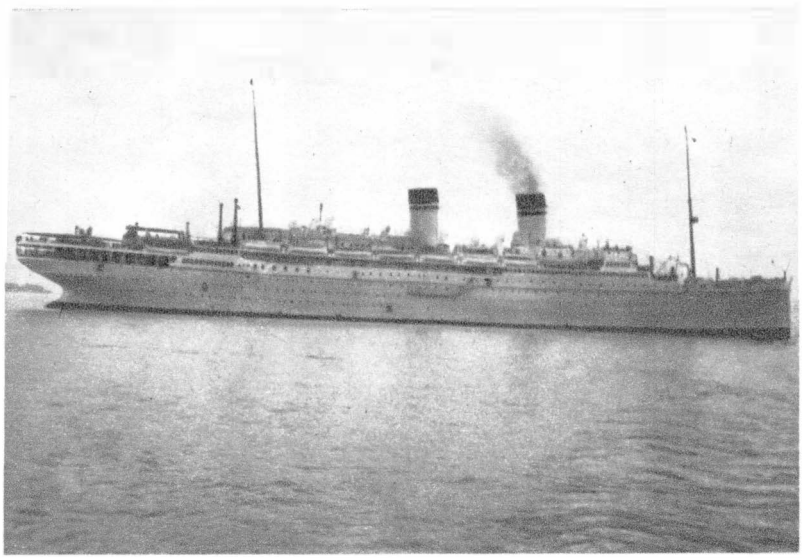

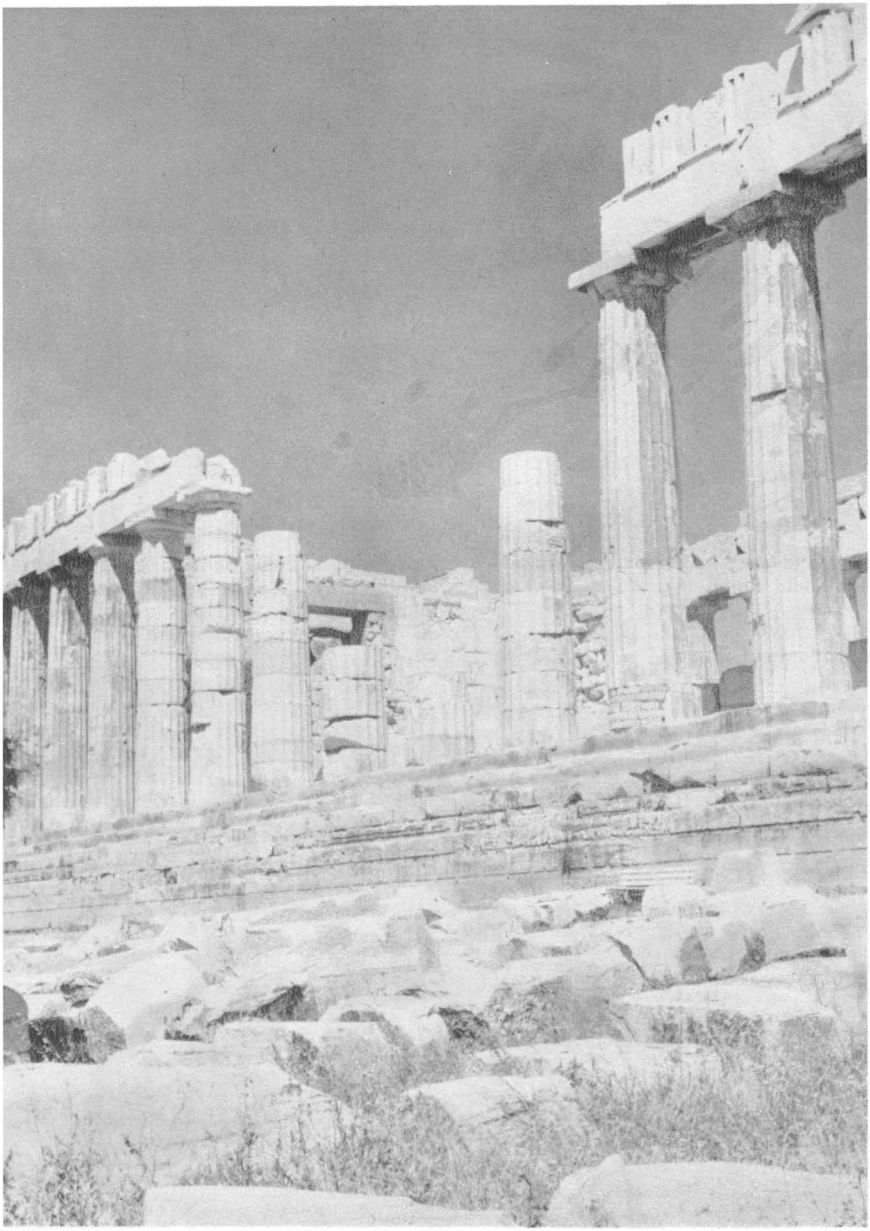

Coloanele Partenonului văzute de autor in anul 1936

Un transatlantic în portul Constanţa

În dimineaţa de 3 august 1936, aşa cum anunţaseră ziarele cu cîteva zile mai înainte, la orele nouă, intra în Gara de Nord, frumos pavoazată cu steagurile american şi românesc, pufăind greu, acceleratul de Constanţa.

Americanii se îmbarcaseră la New York pentru o croazieră programată în perioada 1 iulie — 27 august, cu următoarele escale: Insula Madera, Gibraltar, Ceuta, Ville Franche, Genova, Neapole, Messina, Beirut, Port Said, Haifa, insula Rodos, Istanbul şi Yalta. Ajuns aici, vasul urma să facă calea întoarsă cu opriri în porturile Constanţa, Faleron, Bocca di Cattaro, Ragusa, Triest, Veneţia, insula Brioni, din nou Neapole şi Genova. Apoi, mai departe, pe coasta de Azur, la Cannes şi, peste Atlantic, cu oprire într-un port din estul continentului nord-american.

Societatea organizatoare a marii „croziere" programase pentru fiecare escală excursii în porturile respective sau în diferite oraşe aflate nu departe de ţărm, pentru vizitarea anumitor obiective turistice. Seara, excursioniştii urmau să se întoarcă pe vas.

Pînă la Constanţa, turiştii americani au călătorit cu vaporul Roma de 33 000 tone, aparţinînd societăţii ITALIA-CONSULICH-LINE, care avea sediul principal în Genova, iar cel secundar la New York. Vasul acesta făcea parte dintre marile nave destinate traversărilor oceanice şi croazierelor lungi, într-o epocă cînd turismul italian se afla în ofensivă.

Conform uzanţelor, excursia pe teritoriul României a fost „patronată" de reprezentanţa societăţii italiene

SARPIM, cu sediul în București, dar avînd și un reprezentant la Constanța. La reușita organizării, pe bază de convenții, se asociase biroul de voiaj WAGON-LITS-COOK și biroul de călătorii, cu priză la public, al inginerului Emeric Erdeș, ambele avînd sediul pe Calea Victoriei.

Ca șef al serviciului turismului în Oficiul Național de Turism, organ de stat, tînăr, ce urma să ia ființă legal la 29 februarie 1936 [1], am avut sarcina să coordonez activitatea celor trei societăți pentru o cît mai bună desfășurare a primirii oaspeților pe litoral și în București. În acest sens, tratativele începuseră încă din luna noiembrie 1935, deoarece pînă la 1 ianuarie 1936 societatea trebuia să cunoască programul pentru țara noastră, în vederea includerii lui în frumosul și detaliatul prospect general al croazierei.

Cu ocazia întîlnirilor de lucru premergătoare, am cunoscut între alții, pe un oarecare Giulio Squisito, de la agenția SARPIM. Într-o zi, acesta m-a întrebat dacă nu aș fi dispus să particip la „crocieră" pe ruta de întoarcere, de la Constanța pînă la San Remo, adică la excursia organizată, pe această rută, de biroul inginerului Erdeș pentru cetățenii români. Cum a putut obține Erdeș, conducătorul unui mic birou, exclusivitatea organizării unei asemenea acțiuni, înaintea altor agenții ca Europa, Lumea turistică, Realitatea ilustrată, Societatea academică de turism România ș.a., nu am putut afla niciodată.

Costul călătoriei fiind destul de piperat, l-am informat că nu dispun de suma necesară. Giulio Squisito mi-a spus atunci :

— În calitatea ce o am, pot aproba plata voiajului în rate, așa cum au procedat, dealtfel, și americanii.

M-am frămîntat mult dacă să accept sau nu propunerea. Pînă la urmă, am ajuns la concluzia că asemenea prilejuri sînt destul de rare și că, în fond, cu un mic efort, puteam plăti.

Peste cîteva zile, i-am făcut o vizită lui Emeric Erdeș. M-a întîmpinat cu o mină ce trăda supărare.

[1] Decretul nr. 322, publicat în *Monitorul Oficial* nr. 50, partea I, din 29 februarie 1936 (n.a.).

Mi-a şi mărturisit chiar atunci starea lui sufletească determinată de faptul că, în loc să mă adresez lui direct, am stabilit în prealabil relaţia cu Squisito. I-am explicat inginerului situaţia reală şi el, după ce m-a ascultat, a declarat :

— Cine nu te-ar fi ajutat pe dumneata ? Doar îţi ştim cu toţii activitatea pentru organizarea turismului în România. Se pare că ai uitat cînd ai venit pentru prima oară la mine, prin 1932 sau în anul următor, solicitîndu-mi să-ţi furnizez date despre biroul meu, spunîndu-mi că-ţi sînt necesare pentru o conferinţă [1].

În final, am achitat acontul stabilit, pentru mine şi soţia mea, şi, totodată, i-am înmînat lui Erdeş douăzeci de poliţe de cîte o mie de lei fiecare, cu scadenţe lunare începînd de la 1 ianuarie 1936.

— Ce sînt aceste poliţe ? Cum pot să primesc aşa ceva de la dumneata ? am fost întrebat.

— Sînt dator să procedez astfel, deoarece, dacă mi se întîmplă ceva, dumneata trebuie să te despăgubeşti, să-ţi recuperezi banii ; şi-apoi nu vreau să am neplăceri cu biroul.

Auzindu-mi replica, inginerul a luat poliţele şi, fără să mai facă vreun comentariu, le-a pus în casa de bani.

Dar să revin la organizarea excursiei americanilor în România...

Una dintre spinoasele probleme pe care le-a avut de rezolvat grupul de lucru format din Badan, şeful agenţiei de voiaj Wagon-Lits-Cook, Squisito, Erdeş şi scriitorul acestor amintiri, a fost transportul celor 200 de americani ce urmau să facă un circuit prin Capitală [2].

Oficiul Naţional de Turism, încă în embrion şi neoficializat în 1935, nu avea la dispoziţie nici un autocar, iar plimbarea oaspeţilor prin Capitală, cu tramvaiul, ar fi fost o proastă carte de vizită pentru noi. E drept, ar fi putut călători cu taximetrele, dar, în acest

[1] Este vorba de conferinţa *Importanţa industriei turistice în economia naţională*, publicată apoi în broşură în anul 1933 (n.a.).

[2] Din totalul de 400 americani aflaţi pe vasul Roma, numai 200 urmau să viziteze Bucureştii, restul rămînînd pe litoral (n.a.).

scop, era nevoie de multe asemenea mijloace de transport, ele fiind costisitoare şi, pe deasupra, ar fi trebuit să asigurăm şi cîte un ghid pentru fiecare maşină.

Am reflectat de aceea la o soluţie : prefectura poliţiei Capitalei avea vreo zece aşa-zise autocare, maşini platforme pe care erau fixate bănci ; cu aceste vehicule erau transportate rapid unităţile de intervenţie — jandarmi şi poliţişti — pentru a zădărnici manifestaţiile muncitoreşti şi studenţeşti, atît de dese la vremea aceea.

„Ce-ar fi să apelăm la sprijinul prefecturii", m-am gîndit !

Spre surprinderea mea, a doua zi propunerea a fost însuşită fără reticenţe de ceilalţi responsabili cu organizarea sejurului excursioniştilor străini. Am prezentat decizia colectivului de lucru, viitorului preşedinte al Oficiului, Sergiu Dimitriu, care era totodată şi secretar general al Ministerului de Interne. A fost de acord cu ea, s-a întocmit adresa şi s-a fixat audienţa mea la prefectul poliţiei capitalei, Gabriel Marinescu. Acesta, teoretic, era subordonat Ministerului de Interne, organul tutelar de atunci şi al O.N.T.-ului. Prefectul însă, datorită legăturilor nemijlocite cu suveranul, nu asculta aproape niciodată de ordinele emise de minister, darmite de rugămintea unui funcţionar — fie el chiar superior la O.N.T. Totuşi, înarmat cu adresa oficială şi avînd audienţa obţinută de Sergiu Dimitriu, nu m-am dat bătut cu anticipaţie.

La discuţie erau prezenţi chestorii Parizianu şi Paximade. În biroul cu uşi capitonate cu piele, prefectul, după ce a citit adresa ministerului, l-a luat la rost pe unul dintre cei de faţă :

— Ce fel de informaţii îmi dai, Pariziene ? Vin americanii la Bucureşti şi eu nu ştiu nimic ?

— Vin, domnule prefect, dar abia în august 1936, ori noi acum sîntem în decembrie 1935. Ş-apoi aceasta nu este treaba noastră, ci a Oficiului. Noi nu vom interveni decît dacă va fi nevoie.

— Dealtfel, spuse prefectul în replică, de asta se află aici delegatul O.N.T. El vrea, după cîte înţeleg, cinci din maşinile prefecturii, fanfara gardienilor pu-

blici, agenți pentru a asigura libera circulație și, pe deasupra, vrea să asigurăm ordinea în diferitele puncte de pe traseu în locurile unde vor coborî turiștii.

Paximade, care era șeful circulației Capitalei, intervenì :

— Aș dori să cunosc și eu traseul, domnule prefect.

— Îl veți cunoaște la momentul potrivit, i-am răspuns, poate cu o notă de aroganță în glas, căci întrebarea nu-mi fusese adresată.

Nu bănuiam atunci că peste numai cîteva luni Paximade va deveni șeful meu la O.N.T. Sforile au fost trase cu măiestria specifică cîrdășiilor politice ale vremii.

Cum s-au întîmplat lucrurile ?

La scurt timp după audiența la prefectură, elegantul chestor, intrînd în conflict cu șeful lui, avea să fie transferat în alt loc.

În zilele lui februarie 1936, „Camera" din dealul Mitropoliei și „Senatul" au votat proiectul legii O.N.T. Se zvonise că „Senatul" va respinge acest nou proiect, menit să oficializeze activitatea mișcării turistice din România. Dar împotriva zvonurilor, bătrînii senatori, receptivi la cele cîteva avantaje ce decurgeau de aici în favoarea urbei sau a regiunii lor electorale, au votat proiectul. Prețul deciziei național-țărăniștilor l-a constituit, între altele, promisiunea făcută de către ministrul de Interne Ion Inculeț — la sugestia secretarului său general, Sergiu Dimitriu — că Alfred Paximade va fi din nou transferat, tot în cadrul Ministerului de Interne, în calitate de director O.N.T.

Astfel, îndată după promulgarea legii din 29 februarie 1936, pe principala ușă a noii instituții intra cu fală poliția ! Nu după multe vreme, noul director și-a adus și cîteva ajutoare : mici chestori, comisari și agenți, ca „specialiști" în turism ; restul posturilor din schemă au fost ținute de președinte la dispoziția elitei politice, pentru nepoți, nepoate... Cei ce trudiseră pînă atunci, cu toate că păstrau unele posturi cheie, au constatat cu amărăciune că se terminase cu „poezia", că nu prisperea și pasiunea urmau să guverneze în cadrul O.N.T.

În finalul discuției cu prefectul, am reușit să-i smulg promisiunea că ne va împrumuta camioanele. A accep-

tat chiar ideea acoperirii lor cu prelate, în caz de ploaie şi, în plus, s-a angajat să pună la dispoziţia noastră fanfara, pentru întîmpinarea oaspeţilor într-un mod cît mai festiv...

— Vedeţi, mă, că mai sînt şi alţii cu idei, izbucni Gavrilă, după ce îşi afirmase acordul cu acoperirea camioanelor. Vouă nu v-a dat prin cap aşa ceva. Oamenii noştri nu au nevoie de protecţie contra ploii?

— Au mantăi, domnule prefect, a răspuns timid Parizianu.

— Daaa? rosti lung Marinescu, dar cînd ies la bătaie, ele nu-i încurcă? Apoi a ordonat furios!

— Să vină Mitică, tîmplarul!

După cîteva clipe, Mitică, transpirat din cap pînă în picioare, a intrat pe uşă.

— Să trăiţi, domnule prefect, la ordin!

— Ascultă, mă, Mitică, cum s-ar putea acoperi camioanele noastre fără prea mare cheltuială?

Tîmplarul a reflectat puţin şi a făcut pe o bucată de hîrtie o mică schiţă. Propunea fixarea unor bride de fier pe părţile laterale, unde să intre la nevoie un schelet de lemn, care putea oricînd fi acoperit cu prelate..,

...Lunile au trecut în aşteptarea evenimentului: sosirea americanilor în România. Aceasta s-a întîmplat în noaptea de doi spre trei august, cînd transatlanticul Roma a acostat în portul Constanţa. Aşadar, se respecta întocmai programul alcătuit şi aprobat de organizatorii de peste Ocean.

M-am îndreptat spre Gara de Nord. Peronul era înţesat de lume, care, văzînd fanfara gardienilor publici, pavoazarea gării şi măsurile de pază sporite, aştepta curioasă sosirea acceleratului de Constanţa.

La coborîrea din tren, oaspeţii au fost întîmpinaţi de reprezentanţi ai Ministerului de Interne, ai prefecturii poliţiei capitalei şi ai Oficiului Naţional de Turism. Erau de faţă, de asemenea, şi cei ce pregătiseră concret excursia în România.

Fanfara a intonat imnul american, au fost oferite flori doamnelor, au fost rostite cuvinte de bun sosit. După aceea, în sunetul unui marş, ne-am îndreptat

spre locul de ieşire din gară. Aici aşteptau cinci „autocare". Nu aveau prelate, deoarece vremea era frumoasă, dar se montase scheletul proteguitor. De farurile din faţă erau aninate fanioane americane şi româneşti, iar unul din ajutoarele lui Paximade, chestorul Eustaţiu, împreună cu doi agenţi de circulaţie, aşteptau, pe motociclete, semnalul de plecare...

Traseul prin capitală fusese stabilit cu mult înainte. Era tipărit chiar pe foi volante — cu explicaţii destul de detaliate — în limba engleză. În plus, şase studenţi, buni cunoscători ai limbii engleze, urmau să-i însoţească pe excursionişti, cîte unul de fiecare autovehicul; al şaselea a stat tot timpul lîngă mine, ca translator.

Am luat loc în prima maşină şi, imediat, întregul şir de „autocare" s-a îndreptat spre Şoseaua Kiseleff. Am ajuns destul de repede în dreptul hipodromului Băneasa, situat atunci cam în zona actualului complex expoziţional din Piaţa Scînteii. Pe străzi, pietonii se uitau miraţi la maşini, la oaspeţii străini şi, mai ales, la ghizii improvizaţi care, în picioare şi ţinînd în mîini un soi de pîlnii de tablă, confecţionate în atelierele Ministerului de Interne, dădeau turiştilor informaţii despre locurile pe unde treceau. Convoiul astfel alcătuit constituia un spectacol nou pentru bucureşteni...

Americanii priveau cu interes explozia de verdeaţă ce îmbrăca, la fel ca astăzi, Şoseaua Kiseleff. În dreptul Arcului de Triumf, ghizii au informat pe oaspeţi despre istoria acestui monument reprezentativ, iar mai încolo despre a altor obiective turistice: restaurantele Flora, Colonade şi Bufet — acesta din urmă fiind opera arhitectului Ion Mincu — Muzeul de artă naţională (azi Muzeul de istorie a partidului comunist, a mişcării revoluţionare şi democratice din România, muzeul de geologie şi cel de ştiinţe naturale.

La intrarea în Piaţa Victoriei, „autocarele" şi-au încetinit mersul, ca oaspeţii să poată admira monumentul eroilor din învăţămînt, morţi în războiul pentru Reîntregirea Neamului [1], şi clădirea Ministerului Afacerilor

[1] Astăzi pe acest loc se află monumentul eroilor sovietici (n.a.).

Externe, fosta locuință a prințului Grigore M. Sturza, demolată odată cu sistematizarea Pieții Victoriei.

Convoiul de mașini a urmat firul Căii Victoriei. Călătorii vedeau, de o parte și de alta, edificiile reprezentative: președinția Consiliului de Miniștri (vechiul palat Cantacuzino, azi Muzeul muzicii), casa boierului Vernescu (adăpostea Ministerul Industriei și Comerțului), clădirea Ministerului de Finanțe (astăzi Muzeul colecțiilor de artă), hotelul Athénée Palace, grădina plină de busturi a Ateneului Român. Veneau, la rînd, Palatul, cu larga lui piață, și, vizavi, clădirea fundației culturale regale Carol I (azi Biblioteca centrală universitară), clădirea din fața restaurantului Cina, astăzi demolată, loc unde — la etajul întîi, deasupra cinematografului Forum — se afla primul sediu al O.N.T.-ului, cupolele Băncii Națiunii, biserica Cretulescu, Teatrul Național (distrus în 1944 de bombardamentele germane), Palatul telefoanelor, grădina Otetelișeanu, apoi Capșa, Cercul militar...

Îmi aduc aminte că dirijarea circulației se făcea, între alte feluri [1], de către agenți cu brațele. În intersecțiile principale apăruseră noi semnale — tiji de fier avînd în partea superioară cîte o săgeată de tablă pe care era scris: STOP; ele erau manipulate tot de către agenți. La intersecția Căii Victoriei cu bulevardul Elisabeta (azi Gheorghe Gheorghiu-Dej) stătea mereu de serviciu Mutu, un agent de circulație mut, cunoscut de toți bucureștenii. La apariția convoiului nostru, cînd a văzut motocicleta încălecată de chestorul Eustațiu, Mutu a schimbat, ca la un ordin, săgeata, dîndu-ne cale liberă și înlemnind cu mîna la cozorocul chipiului...

Mergînd mai departe pe Calea Victoriei și pe Cheiul Dîmboviței, „autocarele" au ajuns să urce Dealul Mitropoliei. Aici, sus, americanii și-au oprit pe rînd privirile mai întîi asupra Lupoaicei [2] și apoi, îndelung, asupra marelui clopot fixat pe un schelet metalic lîngă

[1] În 1936 erau și semafoare electrice cu sonerie la Brătianu, pe Calea Griviței, la piața Matache Măcelaru etc. *(n.a.)*.

[2] În 1933, grupul statuar al Lupoaicei, aflat acum în piațeta Dorobanți, era situat sus, pe Dealul Mitropoliei *(n.a.)*.

palatul metropolitan. Despre acest clopot, ghizii le spuneau oaspeților că el, în nopțile primului război mondial, dădea semnalul de alarmă antiaeriană la venirea păsărilor dușmane cu cioc de fier...

După ce au coborît Dealul Mitropoliei, camioanele au luat-o pe actuala stradă 11 Iunie, unde funcționau restaurantele bucureștene celebre : „La leul și cîrnatul" și „Luzana". Mergînd pe acesată arteră de circulație, la capătul ei, convoiul a ajuns în Parcul Carol (astăzi Parcul Libertății), unde se afla mormîntul Eroului Necunoscut, loc vizitat cu prioritate de orice delegație sau persoană oficială sosită în București ; era situat pe colină în fața Muzeului militar (astăzi demolat), fosta clădire a Palatului Artelor, ridicată cu ocazia expoziției din 1906.

Fanfara gardienilor publici, sosită înaintea noastră, pe un traseu mai direct, era aliniată. În timpul depunerii coroanei de flori, pregătită de cunoscuta florărie Faraudo la comanda lui Squisito, gardienii au intonat marșul funebru de Chopin, apoi imnul american. Momentul a fost emoționant.

După ceremonie, s-a vizitat interiorul Muzeului militar. În marele hol al clădirii, sub imensa cupolă de sticlă, americanii s-au înclinat în fața glorioaselor drapele. Au cercetat apoi, cu atenție, și celelalte exponate. Spațiul din parcul muzeului era plin cu trofee de artilerie germană capturate de armata română. Între ele se afla chiar renumitul tun de 42 centimetri, care participase și la asediul Verdunului. I se spunea Dike Bertha.

Timpul trecea. Erau aproape orele unsprezece și jumătate. Cum în program figura și vizitarea altor numeroase locuri, ne-am grăbit să plecăm de la muzeu. Ne întorceam, de fapt, spre Gara de Nord, dar pe un traseu prelungit : Șoseaua Viilor, strada Uranus, bulevardul Elisabeta, grădina Cișmigiu, Piața Universității, bulevardele Brătianu și Lascăr Catargiu, Șoseaua Jianu, Statuia aviatorilor, Bordei, Fîntîna Miorița, vila Minovici, aeroportul Băneasa și, revenind pe Șoseaua Kiseleff, am ajuns la gară.

La orele 14,30, după ce am asistat la un ceremonial similar cu cel de la sosire, cu multe discursuri, cu urări de „drum-bun", cu imnuri și marșuri cîntate de fanfară, cei 200 de americani și-au ocupat locurile în cele patru vagoane-restaurant, pe care — în chip de veritabilă surpriză — compania Wagon-Lits-Cook, prin reprezentantul său Badan, le atașase rapidului de Constanța.

Într-unul din vagoanele trenului a luat loc și micul grup de români. Ne îndreptam spre vasul Roma ce urma să ne poarte pe valurile mărilor: Neagră, Marmara, Egee, Ionică, Adriatica și Mediterana.

O smucitură, două. Trenul a oprit în vechea gară a orașului Constanța. Hamalii au năvălit în vagoane. Piața gării era plină de o mulțime de birje trase de „bidivii" amărîți, cărora le puteai număra coastele. Am urcat bagajele într-o astfel de trăsură. Pe capră stătea un tuciuriu, căruia i-am adresat invitația:

— În port, țigane!

— Io țigan? La mine turc, bre, la mine estem turc!

Mi-am cerut scuze și, împăcat, birjarul s-a îndreptat spre locul indicat.

— Ajuns, bre! ne-a făcut atenți omul, sărind repede să ne ajute, mai ales cînd a văzut namila de vapor în care urma să ne îmbarcăm.

Transatlanticul Roma era tras la cheiul principal, paralel cu marele și vechiul dig pe care constănțenii și „pleziriștii" își făceau plimbarea pînă seara tîrziu. Cînd am sosit noi, vasul era luat cu asalt de localnicii și vilegiaturiștii aflați la „prăjeală" pe litoral.

Am urcat pe punte, făcîndu-ne loc prin mulțime, și am căutat cabina cu numărul 113. Nu mică mi-a fost surpriza cînd, pe biletul alb fixat sub număr, am văzut scris: *Signor e signora Marinescu, O.N.T.*

Revenind pe larga promenadă a vasului, ne-am întîlnit cu grupul de români, completat și cu perechea Jack și Sami Schwartz din Constanța. O plăcută revedere, după ani și ani. El, Jack, era reprezentantul SARPI-mului din Constanța, conducătorul de fapt al grupului de români, și tot el era acela care vorbise cu Squisito pentru mine.

...Soarele cobora spre asfințit. Seara venea agale pe aripi de pescărușI. De corpul vasului acostat la chei,

se spărgeau cu zgomot micile unduiri ale mării. Mai era destul timp pînă la ridicarea ancorei. Împreună cu Jack şi cu soţiile noastre, am plecat în oraş.

În faţa zecilor de cafenele arhipline, pe micile mese cu mozaic, localnicii — români, greci, turci — îşi sorbeau în tihnă cafeluţa.

Restaurantele Elite, Capatto şi Vraja Mării erau „invadate" de americani. Grătarele erau pline de mititei, patricieni, vrăbioare, muşchiuleţi, morun şi nisetru. Guvizii şi aterinele se prăjeau în ulei, alături, în mari tigăi...

Pe terasa Cazinoului, orchestra cînta melodiile atunci la modă : *Ramona, Valencia* şi *Ai Ai Ai.* Perechile înlănţuite dansau fericite. Din interior, se auzeau glasurile crupierilor :

— Faites vos jeux, mes dames et messieurs...

Către ora opt seara, am revenit la vapor. Tocmai îl părăseau ultimii vizitatori. Pe chei şi pe dig, sute de oameni priveau nava ce-şi arborase, încă de cu ziuă, marele pavoaz, fiind acum luminat „a giorno"

Melodiile tarafurilor restaurantelor din port, în atmosfera caldă, moleşitoare de vară, unduind pe briza mării, ajungeau la urechile noastre destul de distinct. Acordurile lor se amestecau cu cele ce veneau din restaurantul vaporului, unde cînta orchestra acestuia. Turiştii americani, grupuri-grupuri, se îndreptau spre „sala de recepţie". Majoritatea se îmbrăcase în ţinută de seară. Rochiile lungi măturau puntea. Bărbaţii purtau smochinguri şi papioane de diferite culori. Totul dădea o notă de distincţie, de fast.

În oraş se aprinseseră felinarele electrice. Cazinoul, scăldat tot în lumină, semăna cu un mare pachebot, tras şi el la cheiul opus ; era parcă o ripostă a colosului ancorat la ţărm.

Luna, aflată la primul pătrar, aluneca tăcută pe bolta cerească. Cîte un pescăruş solitar, rătăcit, bucuros parcă de atîta lumină, zbura pînă sus spre bolta slab înstelată ; cobora apoi vertiginos lovind cu aripile valurile mării. Pe digul de lîngă Cazino, pe stîncile din jur, pescari amatori îşi încercau norocul.

„Lebedele mării Negre", cum li se spunea vaselor românești de pasageri, lungi, subțiri, elegante, aveau și ele arborate marele pavoaz, în cinstea oaspetelui de seamă al Constanței. Amurgul se risipise în mare.

Stăteam în cabină și rememoram evenimentele zilei încheiate. Eram bucuros că mă aflu pe vapor și așteptam curios zilele ce vor urma. Pe la orele nouă, o bătaie ușoară în ușă mi-a întrerupt meditația. Am deschis. Un *il cameriere* mi-a întins, pe o tăviță, un tichet pe care erau imprimate cuvintele: „Masa numărul 113 rezervată". Dedesubt: „Familiile Marinescu și Schwartz". M-a mirat gestul acesta, deoarece știam că grupul de români, în seara aceea, nu era trecut, cum se spune, în porție. Am mulțumit mesagerului și l-am rugat să transmită celor ce avuseseră această inițiativă că nu vom veni. Nu puteam, nici noi, nici familia Schwartz, să acceptăm favoarea ce ni se făcea, chiar dacă intenția organizatorilor era generoasă...

Din întîmplarea relatată mai sus m-a frămîntat un amănunt: faptul că invitația era tipărită. Mai tîrziu, chiar în acea seară, amicul Schwartz m-a lămurit, spunîndu-mi:

— Pe acest vas găsești tot ce-ți poftește inima: piscină, cinematograf, ziare, magazine, baruri, restaurante, chioșcuri cu băuturi răcoritoare, cofetărie și alte minunății pe care o să le vedem începînd de mîine.

Am reținut din informațiile prietenului cuvîntul „ziar". Deci exista și tipografie. Pornind de la această asociație de idei, repede de tot, un gînd s-a transformat într-o întrebare către cel care mă însoțea.

— Ce ai zice dacă am solicita americanilor să-și exprime, pe un formular tipărit, impresiile despre călătoria fulger în România?

Schwartz, surprins de întrebarea mea, m-a privit o clipă cu ochi mari, apoi — îndată ce a înțeles exact sensul ei — mi-a poruncit parcă:

— Redactați textul și dați-mi-l! Voi obține de la comandant aprobarea tipăririi lui.

M-am conformat...

A doua zi dimineața așteptau să fie difuzate cele 400 de formulare-chestionare tipărite peste noapte în tipărnița vasului [1].

Adaug că impresiile americanilor, toate foarte favorabile frumuseții țării noastre, au constituit primul sondaj de opinie în rîndurile unui așa numeros grup de străini ce ne vizitase, pînă atunci, țara. Pe baza concluziilor trase de pe urma răspunsurilor americanilor, am întocmit, la întoarcerea din croazieră, un referat pe care l-am înaintat conducerii Oficiului Național de Turism. Aceasta și-a însușit și constatările și noile propuneri, încît — ulterior — prin măsurile luate de comun acord cu societatea italiană, vasul Roma a mai făcut alte două călătorii la Constanța, aducînd de fiecare dată turiști străini, care ne-au vizitat țara.

„Roma" se afla acum în largul Mării Pontice. Pînza de apă era liniștită. Ne rupsesem de chei fără să sim-

[1] Textul formularului a fost următorul:
O.N.T. Oficiul Național de Turism România.
National Tourist Office of Roumania

The passagers who visited Constanza (Mamaia beach) and Bucharest on 3 rd August 1936, will be kind enough to complete this formular:

What is your impression of Roumania?
a) For Constanza (Mamaia beach)?
b) For Bucharest?
c) Do you want to see Roumania once more?
d) What remarks can you suggest?

În traducere el se prezenta astfel:
Toți pasagerii care au vizitat Constanța (plaja Mamaia) și București la 3 august 1936 să binevoiască să completeze acest formular:

Care este impresia dumneavoastră cu privire la România?
a) Cu privire la Constanța (plaja Mamaia)?
b) Cu privire la București?
c) Doriți să mai vedeți o dată România?
d) La ce aspecte mai importante vă puteți referi?

În partea dreaptă era tipărit:
Mediterranean Cruise Roma.
Name... (numele)
Profession... (profesiunea)
Address... (Adresa)
(Street, town, country) ... (strada, orașul, țara)

țim vreo zdruncinătură sau vreun zgomot. Numai salba de luceferi ce încununa la orizont Constanța, din ce în ce mai mică, constituia dovada că țărmul patriei rămăsese în depărtare.

La un moment dat, am părăsit balustrada pe care mă sprijineam, la pupa vasului, intrînd în salonul cu ușile de sticlă deschise spre mare și ornat cu tot felul de plante mediteraneene. M-am așezat pe un fotoliu de pai și, cu ochii sfredelind întunericul nesfîrșit al nopții, urmăream sclipirea stelelor pe firmament și dîra de lumină a ochiului de ciclop ce clipea rar, tot mai departe — farul cel mare al portului.

Într-un tîrziu, cînd ecourile muzicii din sala de dans s-au mai risipit o clipă, mi-am chemat soția și ne-am îndreptat spre „casă". În cabină, am deschis hublourile. Aerul proaspăt, sărat, a cuprins încăperea. Odată cu el, a intrat pe ferestruica rotundă și sunetul clopotului de pe puntea de comandă: Bang! bang! bang!... Se schimba cartul. Era miezul nopții.

Înainte de a adormi, pe cînd Orfeu îmi trimitea încă acordurile din sala de bal, iar Hymnos își arunca spre mine ademenirile, între vis și trezie, mă gîndeam cît sînt de fericit; călătoream pentru întîia oară pe mare, la bordul unui vas ultramodern; eram component al grupului de excursioniști români plecați într-o „crociera" de 20 de zile, avînd ca punct de destinație riviera franceză și întoarcerea, pe uscat, prin Italia...

Plăcintarul de pe Acropole

Vasul Roma, transatlantic în 1936, cînd se petrece momentul evocat, își aruncase ancora în apele Mării Egee încă de la mijirea zorilor.

Ne aflam în rada portului militar al Atenei, Faleron. Vase de război grecești de toate tipurile, țintuite de ancore puternice, pluteau în jurul nostru. Printre ele, celebrul crucișător Averof. Purta numele unui mare patriot grec. Urma, în ziua aceea, să vizităm metropola elenă, cu renumita colină Acropole. Cei aproape 75 turiști, înscriși la excursia locală, măsurau nervoși puntea, întrebîndu-se de ce nu coborîm în șalupele înșirate lîngă vas. Ora de debarcare prevăzută în program era depășită și toți eram mirați de ce vasul a ancorat aici și nu la Pireu.

Dar iată că dinspre țărm, ca o săgeată aruncată de corzile unui arc, o șalupă spinteca apele liniștite ale golfului. Se îndrepta spre noi lăsînd în urmă o dîră albă de spumă. A acostat lîngă „Roma". Pe scara ce fusese coborîtă încă de dimineață, au urcat trei ofițeri de marină îmbrăcați în uniformă de campanie. Conduși de camarazii lor italieni, s-au îndreptat către cabina comandantului. După circa o jumătate de oră, tot așa misterioși cum sosiseră, ofițerii greci au părăsit „orașul" nostru plutitor.

După plecarea lor, forfota pe bord se arăta și mai intensă. Un „boy" agita necontenit un gong. Scotea din el sunete prelungi și se oprea din loc în loc, adresînd invitația ca toți turiștii înscriși la excursia escalei să se adune în sala de recepție.

„Ce s-a întîmplat?" ne întrebam şi noi, românii, odată cu ceilalţi pasageri.

Aşteptarea nu ne-a fost grea. Comandantul a apărut îndată înconjurat de cîţiva dintre ofiţerii vasului. Erau îmbrăcaţi cu toţii în albul acela imaculat al primei zăpezi. Grav, căpitanul ne-a informat că generalul Metaxas a dat o lovitură de stat.

— Atena se află în stare de alarmă, a precizat el, dar excursia dumneavoastră va avea totuşi loc. Vă rog doar să respectaţi indicaţiile organelor militare greceşti şi ale ofiţerilor noştri care, în mod excepţional, vă vor fi astăzi conducători, alături de ghizi. Vă atrag atenţia că este posibil ca programul să nu fie respectat întocmai.

Misterul vizitei anterioare pe vas se dezvăluise acum: Grecia avea dictatură militară! Dar acest lucru părea mai puţin important pentru vilegiaturiştii de pe „Roma". Noi ne-am bucurat cînd ni s-a comunicat posibilitatea efectuării excursiei pe Acropole, aşa că ne-am îndreptat spre scara de coborîre şi am luat loc în şalupele ce ne aşteptau. Îndată, convoiul a pornit spre ţărm. În port, autoturismele venite special pentru noi se completau, fiecare, cu cîte cinci călători. Apoi, cele 15 maşini de diferite culori, escortate de motociclete militare, s-au îndreptat spre capitală.

Distanţa de circa douăzeci de kilometri a fost repede străbătută. Omida multicoloră a celor cincispreze maşini se angajase pe străzile de la periferia Atenei. La intersecţiile acestora se aflau instalate cuiburi de mitraliere. Patrulau camioane încărcate cu soldaţi în ţinută de companie. Alte formaţiuni de militari, călare sau pe jos, făceau acelaşi lucru. Permis de circulaţie nu aveau decît vehiculele militare. O linişte apăsătoare domnea pretutindeni. Lovitura de stat reuşise, fără vărsare de sînge, după spusele ofiţerilor greci.

Am traversat oraşul şi maşinile, în convoi compact, au început urcuşul spre vechiul şi bogatul tezaur al umanităţii, mărturie vie despre secolul de aur al lui Pericle. Ajunşi sus, am deschis portierele şi am coborît. Paşii noştri călcau acum pe treptele Propileelor, tocite de vreme şi de umbletul milioanelor de oameni din lumea întreagă. Era linişte în jurul nostru. Monu-

mentul cu istoria lui scrisă în piatră părea pustiu. Evenimentul politic petrecut înainte de prezența noastră aici împiedicase vizitarea lui de către alți excursioniști. Noi eram privilegiați.

...Ne strecurăm printre pietrele răspîndite în dezordine. Nici un fir de iarbă, nici o floare nu străbate prin carcasa de marmură. Coloanele Partenonului susțin încă, falnice parcă, acoperișul de cer albastru al Aticei. Glasul ghizilor se aude clar, reîmprospătîndu-ne cunoștințele acumulate înainte de plecarea din țară. Iată fostul templu al zeiței Atena Partenos construit între anii 447—432 î.e.n. Marmura de Pentelec, în mîna celui mai iscusit sculptor al timpurilor, Fidias, și a colaboratorilor săi, Agoraticos și Alcamene, s-a transformat într-o capodoperă. Ideile arhitecților Ictinos și Calicrate s-au materializat în ceea ce vedem. Intemperiile de peste două mii de ani au trecut peste templu, dar ruinele domină încă maiestuos. Bogata ornamentație cu basoreliefuri, metope, statui și coloane terminate cu capiteluri aparține stilului doric. În mijlocul lor, în epoca de aur se afla „cella", locul statuii enorme a zeiței Atena, ale cărei coif și vîrf de lance, aurite, se puteau zări în lumina strălucitoare a soarelui de la mari distanțe, chiar de pe mare. Aceste două repere, ziua constituiau un far călăuzitor spre Atena. Muzeele lumii, ca și cele ale capitalei Greciei, pe care nu le-am putut vizita în acea zi, adăpostesc multe din podoabele acestui tezaur.

În drum spre cea de a doua construcție importantă, rămasă tot parțial în picioare, care este Erehteionul, ne-am apropiat de una din balustradele ce înconjură colina. În fața noastră, panorama capitalei în stare de asediu : un oraș altădată al veseliei exuberante, astăzi pustiu. Un singur clopot îndepărtat turbura cu sunetul lui liniștea. Suna stingher și cîntecul lui se împrăștia în văzduh, lovindu-se de zidurile de marmură albă ale orașului îngenuncheat. Undeva, înspre mare, vedeam grădini și coline înverzite.

Întorcîndu-ne cu fața spre Ereihteion privim înmărmuriți. Șase femei cioplite în marmură, renumitele Cariatide, aflate în fața noastră, susțin pe umerii lor gra-

ţioşi, dar puternici, porticul templului construit în stil ionic în cinstea zeiţei Atena şi a zeului Poseidon.

Sus pe Acropole nu era, în ziua aceea, animaţia zilelor obişnuite. În afara grupului nostru, care asculta explicaţiile, nici urmă de vizitatori. Doar undeva, la o parte, sprijinit într-un baston, în umbra unei coloane, am zărit un om în vîrstă. Ofiţerii greci, însoţitorii convoiului, rămăseseră dincolo de Propilee, într-o mică dugheană aflată la umbra măslinilor. Aşezaţi în faţa unei mese scunde, sorbeau din nişte căni de pămînt ars licoarea zeului Dyonisos.

— Cine o fi omul acesta? mi-am întrebat soţia în clipa cînd ne-am apropiat de coloana lîngă care stătea.

Auzindu-ne vorbind româneşte, s-a desprins din „ascunzătoare" şi s-a apropiat de noi. Era un bărbat la vreo şaizeci de ani, îmbrăcat într-un costum negru, puţin lustruit, purta cămaşă albă şi cravată neagră. Pe cap avea o pălărie de pai, pe care o scoase graţios în chip de salut.

— Voi români? l-am auzit întrebîndu-ne, spre marea noastră surpriză, într-o românească stîlcită de accentul grecesc. Maa, fraţico, poi eu am avut-o una plaţintaria pe bulevardul Ferdinand [1]. Ţara la voi am parasit-o în 1925. Uiuuu! ce bani am facut-o la voi. Familia m-a chemat-o însă acasă şi am venit-o la patrida, la Elada. La plaţintaria am lasat-o un nepoţico.

Auzind spovedania grecului am vrut să-l pun la încercare, mai ales că, pe vremea aceea, noi locuiam chiar pe bulevardul indicat de el, iar plăcintăria la care se referea era una singură şi se afla vizavi de casa noastră.

— Domnule...

— Kalimzakis, se înclină grecul.

— Domnule Kalimzachis, soţia mea, aci de faţă, a copilărit peste drum de fosta dumitale simigerie. După cîte ştiu de la tatăl ei, acesta a ajutat pe patronul acelei plăcintării la înjghebarea negustoriei sale. Dumneata eşti acela?

Rămase o clipă pe gînduri. Parcă îşi aduna amintirile, apoi izbucni cu lacrimi în ochi:

[1] Azi bulevardul Gheorghe Dimitrov (n.a.).

— Cum, la tine fata lui Sterea și nu cunoști la mine? Nu veneai cînd erai mica, mititica, atîtica (schiță cu mîna gestul unei anumite înălțimi de la sol) și cumpărai la tine covrigi calzi, semințe, dovleaca? Tu ziceai la mine Zakis, iar eu la tine Ancuța. Nu stăteai la tine ceasuri pe genunchii la mine în fața pravaliei? Tata al tău, ohoo, țe om!

...În tinerețe, la Sinaia, unde mergeam deseori cu părinții, vara, am avut un prieten de hoinăreli prin pădurile înconjurătoare. Plimbarea de predilecție era drumul spre Cuibul prințesei [1]. Îl chema tot Kalimzakis și era fiul proprietarului cofetăriei aflate peste drum de hotel Palace. Peleas Kalimzakis, tatăl, era un fervent susținător al Turing Clubului României, la fel ca toți marii negustori din localitate și, în general, de pe Valea Prahovei. Bazat pe asocierea de nume, l-am întrebat pe grec dacă îl cunoaște, dacă au fost rude.

— Cum nu? a răspuns Palicarul [2], tot nepot la mine a fost.

Ne luasem bine cu vorba încît, printre pietrele de pe colină, eram acum numai eu, Ana și ghidul particular, care își aștepta zadarnic, în acea zi, oaspeții. Grupul de turiști părăsise Acropolea.

— La revedere! I-am strigat și ne-am îndepărtat aproape fugind.

Am privit înapoi. El venea agale ștergîndu-și ochii de lacrimi. I-am strigat din nou:

— Te așteptăm la București, Zakis!

L-am văzut, de la distanță, înclinînd capul în semn că ne va asculta îndemnul.

[1] Era situat pe una din potecile din spatele castelului Peleș. În mijlocul pădurii de brad se afla o mică culă. În imediata apropiere, sprijinit pe cîțiva brazi falnici, era un fel de chioșc la circa 10 metri de sol. Din foișorul culei, pe o podișcă, se trecea în acest chioșc făcut din bîrne, iar podișca se putea ridica. Astfel că cel ce se izola aici era ca într-un cuib. Îi spunea al „prințesei" deoarece aici veneau și stăteau solitare cîte unele din principesele familiei regale. Muritorii de rînd nu aveau acces în „cuib" (n.a.).

[2] „Palicarii" se numeau toți participanții la războiul greco-turc din anul 1925. El, Zakis, deși nu participase, în acest timp el fiind în București, își dăduse singur această denumire *(n.a.)*.

Ajunşi în Bucureşti, am povestit celor de acasă, precum şi nepotului de peste drum, de la simigerie, ciudata întîlnire cu Kalimzakis. L-am invitat să ne facă o vizită. Nu după multe zile, a apărut la uşă cu o sinie [1] cu plăcintă caldă, cum numai el şi Follas, de pe bulevardul Elisabeta, ştiau să facă.

— E juma-juma, zise el radios. Adică jumătate cu brînză şi jumătate cu carne.

După depănarea unor amintiri şi impresii reciproce, la plecare, i-am dat nepotului interlocutorului nostru de pe Acropole două fotografii din cele făcute în faţa graţioaselor Cariatide ale Erehteionului, una pentru el şi una pentru simpaticul său unchi.

Peste ani, Zakis a venit într-adevăr la Bucureşti. Ne-a vizitat acasă, dar a văzut-o numai pe Ancuţa şi pe Sterea, tatăl ei. Eu eram plecat în concentrare la Bacău. Scena revederii cu Sterea, mi s-a relatat, a fost de-a dreptul zguduitoare. Au plîns amîndoi ca nişte copii...

Post scriptum

Pe locul simigeriei se găseşte astăzi o grădiniţă, un scuar. Clădirea în care se afla plăcintăria a fost demolată. Acelaşi destin l-a avut şi casa lui Sterea. Blocuri moderne mărginesc acum porţiunea. Actualii locatari ai noilor clădiri nu ştiu nimic de înfăţişarea de odinioară a împrejurimilor. Eu însumi cînd trec pe aici, arar, cu amintirile în suflet, eu însumi nu mai recunosc aproape nici un punct de reper din trecut. Numai casa unde am locuit mai dăinuie încă. Văzînd-o, îmi spun, ca într-un început de poveste, ca să-mi amăgesc emoţia ce mă cuprinde: a fost odată o simigerie pe bulevardul Ferdinand, şi a mai fost un plăcintar printre ruinele Acropolei, şi o copilărie cu nişte vise de aur, cu fluturaşi albaştri, cu peşti argintii.

[1] Tavă întinsă de aramă,, folosită în plăcintării *(n.a.)*

Sirena din grota albastră din Capri

Înaintea fiecărei escale, sala de reuniuni a vasului Roma, pe care navigam, se transforma, de două ori pe zi, în sală de cinematograf. Locul orchestrei ce ne desfăta auzul de patru ori în cursul unei zile era vremelnic ocupat de pînza albă a ecranului.

Dimineața era destinată propagandei, adică proiectării acelor imagini pe care, a doua zi sau în zilele următoare, pasagerii transatlanticului aveau să le viziteze în timpul escalelor. După-amiaza, pe pînza ecranului vizionam felurite filme de lung metraj.

Urma să acostăm în portul Neapole...

Mirajul acestui nume era atît de mare, încît nu mai aveam decît o singură dorință : Morfeu să mă țină, în noaptea premergătoare, cît mai puțin în brațele sale.

În zori am părăsit cabina ieșind pe puntea superioară. Pe imensa boltă albastră zburau cîțiva nori alburii. Pescărușii solitari sau în grup zburau și ei în jurul navei scoțînd sunete stridente. Promenada vasului era pustie. Doar doi marinari frecau ritmic scîndurile ei și fredonau în surdină un cîntec napolitan. La apariția mea și a soției mele s-au oprit din munca lor, mirați de matinala noastră plimbare. Ne-au întîmpinat cu un muzical și vesel *Buon giorno signorina e signore* (Bună dimineața, doamnă și domnule).

Soarele se afla încă la baia de dimineață. Razele lui se scăldau în apele celui mai strălucitor golf, cel al Neapolului. Vezuviul, situat în extremitatea opusă locului unde era acostat vasul, scotea rotocoale de fum, ca un veritabil furnal. Nici el nu-și scosese încă

boneta de noapte, confecționată din ceața ce îi acoperea încă piscul teșit...

Ziua de șaisprezece august a anului 1936, după cum începea, era de bun augur.

În programul tipărit și afișat pe vas, biroul de turism Castigli e Figli, însărcinat cu organizarea excursiei, prevedea, pentru acea zi, vizitarea insulei Capri. Programul preciza: Partenza ale ore nuove precise dal Molo Beverello (Plecarea la orele nouă precis de la Molo Beverello).

Pe vas, acum, era mare animație. Lîngă pasarelă așteptau cam o sută de turiști, grupul unu, cum era numit, din care făceam și noi parte. Un ofițer mic de statură, dar cu o voce baritonală puternică, dădea scurte comenzi. Un zăngănit de lanțuri, și mîini abile de marinari încercați și cunoscători ai comenzilor manevrau cu dexteritate scara de coborîre pentru pasageri, care curînd a atins cheiul. Legătura între vas și pămînt era de acum făcută. Piața imensă a gării maritime era un furnicar. Peste tot, dalele de piatră erau acoperite cu velințele negustorilor ambulanți, pe care erau înșiruite, cu un spirit comercial experimentat, tot ceea ce, prin tradiție, putea tenta pe vizitatori, mai ales pe străinii debarcați.

Locul programat anume pentru îmbarcarea către Capri nu era departe de *Castel Nuovo*. Aci un „piroscaffo di lusso" (vas de lux) aștepta sub presiune.

...Plutim pe Tireniana. Apa mării, de un albastru ireal, mutat aici parcă de pe frescele Voronețului, nu era încrețită de nici o adiere. O imensă oglindă de cobalt. În drumul său, vaporetul o spărgea o clipă, dar în urma sa cioburile de spumă se lipeau la loc. Ni se anunțase că în maximum două ore vom fi la „poarta raiului", la Capri.

Priveam cînd la stînga, cînd la dreapta, după cum ghidul ne indica una sau alta din așezările de pe coasta golfului. Peisajele se succedau ca în filmul din seara precedentă: Pozzuoli, capul Miseno, insulele Plocida și Ischia... Timpanele vibrau necontenit, izbite de vocea sonoră a ghidului care anunța acum: Torre del Grecco, Torre Anunziata, Castelamare di Stabia, apoi Pompei, Herculaneum.

Golful, ca dealtfel întreaga regiune a Campaniei,, este dominat de Vezuviu. Vulcanul ne privea sfidător. Îl auzeam, parcă, vorbind : „Am distrus totul în jurul meu. Voi sînteţi nişte pigmei neastîmpăraţi, care, dacă aş vrea..."

Sorrento şi uscatul cu peninsula Campanella se topiseră în urmă.

— Capri madre, Capri. Qui e nostra casa ! (Capri mamă, Capri. Acolo este casa noastră), strigă bucuros un bambino (copil). Cu degeţelul de la mîna stîngă, arăta în depărtare, iar cu cealaltă mînă scutura fusta roşie a mamei sale. „Mama", cum spun napolitanii, privi în direcţia indicată de copil şi, dînd din cap, şopti un melodios *si* (da).

Pe nesimţite, vaporetul se strecurase printre sutele de ambarcaţii multiforme şi multicolore — de pescuit sau de agrement — din radă. Acostasem în primul port al insulei Capri, Marina Grande. Aglomeraţia, strigătele însoţitorilor de autocare, îndemîndu-ne insistent să ne urcăm în ele, paleta coloristică a vehiculelor aliniate în port, alături de cea a costumelor călătorilor, localnici şi în trecere, toate indicau o atmosferă specifică marilor obiective turistice.

Abruptul de calcar pe al cărui platou se găsesc cele două perle ale Mediteranei — orăşelele Capri şi Ana Capri — începe chiar din extremitatea pieţii portului.

Am ales, pentru urcuş în oraş, mijlocul de locomoţie pe care nu-l folosisem încă în excursiile anterioare : funicularul cu cremalieră. Alţii au luat-o ca drumeţii, pe veritabile poteci de munte, în timp ce autocarele şi automobilele o porniseră spre serpentine.

Urcam încet, printr-un culoar betonat, „garnisit" din belşug cu liane înflorite, ce se prindeau deasupra şi pe lateral ca nişte braţe. Am intrat în Capri prin acest bulevard pitoresc invadat de vegetaţie luxuriantă, mai ales de flori, care sînt specificul insulei. După cîteva minute, ne aflam pe terasa cafenei funicularului. Trei sute de metri altitudine ne despărţeau acum de Marina Grande, portul ce semăna, privit de aici, cu o jucărie de copil.

— Di dove si puo vedere una bella panorama di Capri ? (De unde se poate vedea o frumoasă panoramă a Capri-ului ?) am întrebat, cu dicţionarul în mînă, pe un localnic.

— Di qui, di questa piazza. (De aici, din această piaţă) a răspuns cel întrebat, în timp ce ridica în braţe copilul întîlnit de noi pe vas.

După ce am intrat în vorbă cu el, italianul, bucuros că i-am cunoscut copilul, s-a oferit să ne conducă.

...Întinsa piaţă unde ne aflam era dominată de o frumoasă campanila, al cărei orologiu arăta orele zece. Dangătul orologiului parcă ne adresa invitaţia să urcăm în turn ca să vedem panorama insulei Capri. Am plătit patru lire şi am urcat în clopotniţa campanilei. De sus, privelişte a ne-a furat îndată, căci era fascinantă. Însoţitorul nostru, tatăl copilului, vorbea ca un ghid veritabil

— Signora e signore (doamnă şi domnule) sîntem acum în campanila bisericii ridicată în anul 1371 de către Giacomo Arcuci, trezorierul regatului Neapole. În apropiere, acolo jos, vedeţi parcul Augustus, locul de distracţii al localnicilor şi al oaspeţilor. În dreapta, în zare, se distinge localitatea Phaestum. În direcţia indicată de mîna mea, veţi vedea două localităţi — Salerno şi Amalfi. Ele sînt situate în al doilea golf renumit al regiunii...

Priveam şi ascultam explicaţiile însoţitorului, dornic să ştiu cît mai multe despre împrejurimile unde mă aflam. În apropierea portului, jos, vedeam aşezările locuitorilor de pe insulă, în majoritate pescari ; erau parcă spînzurate pe coastele rîpoase, semănau cu nişte cuiburi de rîndunele. Totul era cotropit de flori multicolore, care contrastau izbitor cu terasele de marmură albă ale clădirilor înstăriţilor. Peste tot magnolii, lămîi în floare, măslini şi anemone.

După un timp, italianul — care în realitate era ghid profesionist, aflat în ziua lui liberă — după ce a apreciat că am privit îndeajuns, a reluat explicaţiile :

— Ceva mai la dreapta, zăriţi Palazzo del Mare, ridicat pe locul fostelor palate ale lui Tiberiu şi Augustus. Iată şi celebrele „Faraglione", cele trei stînci

ieşite din mare, la fel ca şi insula pe care ne aflăm. Le puteţi vizita cu uşurinţă din al doilea port şi staţiune balneară, Marina Picola, portul pescăresc prin excelenţă a cărui plajă binefăcătoare este asaltată de dumneavoastră, turiştii. Cu o barcă, de aici, puteţi face înconjurul lor. În vizita dumneavoastră prin insulă, să nu ocoliţi casa doctorului Axel Munte, autorul romanului *Cartea de la San Michele,* mai adăugă tatăl copilului.

O citisem. Era o mărturie de dragoste pentru natură şi om.

Iată însă că, jos în piaţă, miniautocarele venite să ne ducă din nou în port, pentru îmbarcarea spre grota albastră, ne aşteptau.

... Transportul spre grotă, în anii aceia, se făcea în bărci de cîte două sau trei persoane. Numai două ambarcaţii erau de cîte zece locuri, din care patru pentru barcagii. Micile scoici plutitoare erau remorcate pînă la grotă de şalupe. La un moment dat, în jurul unei deschizături în munte, de maximum doi metri lăţime şi un metru înălţime, bărcile făcuseră un mare cerc.

— Atenzione capo (atenţiune, capul!) a strigat unul din barcagii şi toţi excursioniştii din prima barcă de zece persoane, împreună cu cei din alte cîteva ambarcaţii mai mici, am plecat capul, ferindu-l de loviturile colţurilor de stîncă.

Grota ne-a înghiţit. Dar în marele stomac în care intrasem, în Grota Albastră, Grota Azura, visul milioanelor de turişti de pe toate meridianele lumii, nu era întuneric. După cîteva clipe de aclimatizare, după puternica lumină solară de afară, ochii s-au obişnuit cu luminozitatea din interior. Am crezut, o clipă, că grota este electrificată la fel ca alte cîteva peşteri pe care aveam să le vizitez mai tîrziu în Cehoslovacia sau Iugoslavia.

În ceasurile de vizitare a grotei, între unsprezece şi treisprezece, razele soarelui cad oblic către intrarea ei. Raza pătrunde în apă şi, datorită fenomenului de refracţie, din fundul mării se înalţă către bolta grotei o lumină ciudată, verde-azurie şi, în acelaşi timp, difuză.

Datorită acestei „iluminiscențe" grota se numește albastră. Bolta este formată numai din stînci îmbrăcate în hlamidă de mușchi. Aceasta, în „combinație" cu razele palide, dar luminoase, transformă bolta în albastru. Din cauza umezelii de sus, cad necontenit picături de apă, care în drumul lor către apa mării se transformă într-o ploaie de diamante...

Fundul mării pare a fi podit cu argint masiv, din cauza mulțimii monezilor aruncate de turiștii ce trec prin acest loc. Ei cred că dacă lasă o monedă în apă, vor mai reveni... Dar cîți vin, într-adevăr, să vadă pentru a doua oară această minune a naturii?

...Bărcile intrate în grotă făcuseră un mic cerc în jurul ambarcației în care ne aflam noi și ghidul. Domnea o liniște tainică. Numai zgomotul apei clipocind la malurile stîncilor, datorită mișcării exterioare a valurilor mării și a micilor unduiri provocate de ramele bărcilor, o mai turburau.

— Pere Coronelli, într-o descriere făcută în 1698, numea locul unde ne aflăm „Grota Gradolla". Are cincizeci de metri lungime, treizeci de metri lățime, iar înălțimea ei este de zece metri, ca adîncimea mării în acest loc. A fost cunoscută de romani, apoi abandonată, pentru ca redescoperirea ei să fie făcută de către un marinar în 1806.

...În timp ce vocea ghidului rupea vraja ce ne înconjura, ne-a atras atenția o plescăitură cu ecou puternic.

Ce se întîmplase? A aruncat cineva vreun obiect în apă? Nimeni dintre cei prezenți nu făcuse așa ceva! Pur și simplu, în apa de cleștar, pe sub bărci, înota alevea o ființă. Parcă era venită de pe alt tărîm, parcă era o sirenă. Corpul ei se strecura piruetînd prin undele cristaline. Se ridica, o clipă, la suprafața ochiului de apă, ca să respire, și iar se scufunda. Roșul intens al costumului de baie — căci era o tînără femeie acea arătare! — devenea, în apa grotei, de un purpuriu... vezuvian! Părțile neacoperite de costum erau toate argint. Vedeam, în mișcările ei, voluptatea trăirii plenare a simțurilor, dar și consecința dorinței de a desfide convențiile. S-a aruncat în apă, ea, americanca de 18-19 ani, ca să simtă pe trupul ei mîngîierile apei din Grota Albastră și, poate, privirile tovarășilor de

excursie. Eu cred, totuşi, că se aruncase, după ce n-a mai putut suporta emoţia cauzată sufletului ei de frumuseţea copleşitoare ce o împresura... Ieşind la suprafaţă pentru o clipă, i s-a atras atenţia că este interzis scăldatul în locul acela. A înţeles. S-a apucat de marginile bărcii, dezechilibrînd-o chiar, apoi s-a aşezat cuminte pe locul ei, fără să scoată vreun cuvînt...

Interiorul grotei era acum numai un zumzet. Cu toţii comentam în fel şi chip, cu animaţie în glasuri, spectacolul. Numai „sirena" din grota Azura din Capri, cum au botezat-o îndată, era de un calm perfect. Îmbrăcase tacticos rochia albă peste costumul ud, o încheia acum nasture cu nasture, acuperindu-şi bronzul corpului său desăvîrşit.

— Să ştiţi, reluă ghidul firul întrerupt al explicaţiilor, că în acest colţ de rai totul se transformă cînd este furtună sau vreme rea. Atunci, aici, este un adevărat iad. Dealtfel, pe asemenea timp nici nu se fac excursii.

Acest colţ de lume nu l-am mai revăzut, cu toate că am aruncat, alături de toţi ceilalţi, bănuţul în apa limpede şi luminoasă a mării din grotă.

Amintirea excursiei acolo şi a întîmplării cu sirena de argint este mereu vie. Cînd şi cînd, la învechitul patefon marca „Pathé", cu safir în loc de ac, rămas amintire de la părinţi, ascultam tangoul: *Te-am cunoscut într-o seară la Capri.* Închideam atunci ochii şi revedeam insula, grota, azurul ei şi pe americancă înotînd în apele clare...

Cutremurul din 4 martie 1977 a întrerupt ultima legătură cu această reverie; placa cu tangoul s-a spart!

Rătăcit în craterul Vezuviului

Cuprins încă deseori de nostalgia călătoriilor, îmi îndreptat în astfel de clipe privirile către albumele cu fotografii, ori vizionez diapozitive. Cel mai mult însă mă atrage *vitrina cu amintiri,* locul unde sînt depozitate obiecte adunate cu grijă din mai toate colţurile de lume prin care m-au purtat paşii. Alături de sculpturile în lemn aduse de la Putna, de opincuţele de la Hurezu, stau „turnul Londrei", „rusoaica" în costum tradiţional, adusă din Moscova, scoicile culese pe malurile unor mări, „turnul Eiffel"... Printre ele — toate amintiri dragi — o găoace de smoală, căreia îi zic *scrumieră;* ea nu este altceva decît lavă de pe Vezuviu. Prezenţa ei în vitrină este semnul certitudinii că am trăit clipele acelui început de drum spre miezul pămîntului...

...Acum două mii de ani, într-o noapte a anului şaptezeci şi nouă, era noastră, supărat pe huzurul oamenilor, zeul tenebrelor subpămîntene a început să arunce cu pietre, cenuşă şi foc, revărsînd prin craterele larg deschise torente de lavă. Vezuviul, acest monstru natural, începuse să erupă... Prosperele localităţi Pompei, Herculaneum, Phaestum şi altele au fost îngropate în întregime sub un covor gros din amalgamul plămădit în adîncurile necunoscute.

Pentru a atinge — astăzi — faimosul loc, care în multe rînduri a împrăştiat moartea în jurul lui, poţi alege una din variantele de drum pe care le oferă organizatorii acestor excursii.

Din gara napolitană numită „Circumvezuviana", de pildă, situată pe Corso Garibaldi, trenurile merg pînă la Pugliano. De aici, cu un funicular pe cremalieră, se ajunge pe culmea Vezuviului. Dacă nu-ți convine acest mijloc de locomoție, trenul, poți alege automobilul, care, după ce traversează orașul Neapole, pe o șosea de bună calitate, se oprește tot la Pugliano de unde, pînă la altitudinea de 1270 de metri, urci tot cu funicularul. A treia variantă de acces la neobișnuitul obiectiv turistic este tot pe șosea, mergînd pînă la Torre Anunziata, iar de aici, pe „Matrone", urcînd serpentinele săpate în lavă...

La sfatul însoțitorului, profesorul de arheologie Vittorio Lauri, pus la dispoziția grupului nostru de către „Compania Italiana di Turismo" (C.I.T.), am ales urcarea „muntelui" Vezuviul cu trenul și funicularul.

Cu ochii țintă în vale, pe măsură ce urcam, vedeam cum se lărgea panorama. Aveam la picioare, desfășurată în toată măreția, regiunea celui mai căutat și cîntat colț al Italiei, golful Neapole, aflat în extremitatea șesului întins al provinciei Campania.

După catastrofele dezlănțuite în anii 67, 79 și 1906, se spune că, la fel ca Etna, Vezuviul este vulcanul Europei care nu vrea să stea în repaus. Vezuviul nu este încă un vulcan stins cu neactivitate. El fumegă necontenit, iar pămîntul este cutremurat de tresăririle sale spasmodice. Seara, cerul, în dreptul craterului, este roșu, iluminat de lava incandescentă curgînd nestingherită — tot în crater — printre crăpăturile scoarței. Fumerolele aruncă mereu apă clocotindă, fapt ce face ca vîrful vulcanului să fie mereu acoperit de ceață. Deseori, prin craterul deschis, ies pietre, cenușă și lavă...

Ascensiunea pe Vezuviu și coborîrea în crater, în 1937, puteau avea loc numai cu acordul Institutului de seismologie. Coborîrea urma să fie făcută numai cu ghizi specializați.

Odată aceste condiții îndeplinite, am pătruns și noi în deschizătura vulcanului. Ne aflam parcă pe brîna mare a Caraimanului. Aveam, în dreapta, coasta „muntelui" în care intrasem, iar în stînga — abisul. O

uriașă genună, neagră la înfățișare, ne pîndea. Poteca era întreruptă de adînci crăpături prin care lava se scurgea printre picioarele noastre, ale celor din grup. Îi simțeam căldura de la distanță. Solul trepida necontenit sub noi. Aburii nu ne dădeau răgazul să privim nestingheriți în jur. Primul drum, în crater, a fost la scormonitorii în lavă.

Cine sînt scormonitorii? Oameni care, pe atunci, ca să-și cîștige existența, acceptau să stea la dispoziția vizitatorilor. Ce făceau ei acolo în crater? Primeau de la excursioniști o monedă și o puneau în vîrful unei vergele de oțel magnetizată. Vergeaua, cu monedă cu tot, o afundau în lavă. O roteau de cîteva ori în masa aceea de materie, o scoteau și o ridicau deasupra capului, învîrtind-o între degete pînă ce lava adunată se răcea. Executau această operație cu multă dexteritate. Parcă erau adevărați lucrători la o fabrică de sticlă. Lava, deși avea o temperatură de zeci de grade, se răcea aproape instantaneu, iar sticlarul scormonitor îți oferea în dar o bucată de smoală neuniformă în rotunjimea ei; avea în centru gaura lăsată de vergea, iar în fundul acestei găuri — moneda pe care i-ai încredințat-o. Cînd îți întindea „scrumiera" cu mîna stîngă, scormonitorul deschidea și palma mîinii drepte ca să-și primească recompensa, echivalentă, ca valoare, cu moneda pe care i-ai dat-o anterior... [1]

Turiștii, atrași ca și noi de operațiunea scormonitorilor în lavă, erau dispersați care încotro, la locurile unde acești iscusiți și curajoși oameni își săvîrșeau munca lor riscantă.

Mă aflam înaintea unei părți a grupului, pe poteca pe care trebuia să mergem. N-a trecut mult timp și ceața, la fel ca pe Caraiman, ne-a învăluit complet. Nu mai vedem nimic și nici nu știam la ce mă pot aștepta la pasul următor. De aceea, am rămas pe loc. Auzeam voci în jurul meu, atît de la grupul din față cît și de la cel din spate, dar teama să nu calc în vreo crăpătură

[1] La Roma există tradiția că dacă un călător, un turist, aruncă în fîntîna Trevi o monedă, va reveni în orașul etern. Aici pe Vezuviu, „opera" scormonitorilor în lavă este tot o tradiție *(n.a.)*.

plină de lavă era îndreptățită. Trepidațiile Vezuviului, în imaginația mea, deveniseră parcă mai intense. Ceața și vîntul extrem de reci parcă se întețiseră. Din străfundurile pămîntului, aburii calzi ieșeau suluri, suluri. Pe spinare, simțeam o sudoare rece. Mi se părea că, prin gura larg deschisă și fără fund a craterului, gata să mă înghită, auzeam chiar vaietele celor de pe tărîmul stăpînit de Charon. Pipăind în dreapta mea, am reușit să ating malul de lavă împietrită de secole, căpătînd astfel o oarecare certitudine asupra stării mele. Trăiam, fără doar și poate, în închipuire, un început de apocalips. Oamenii din grupa din față, în mijlocul cărora se afla și ghidul, au început să-și strige prietenii din grupul din spate. Aceștia le răspundeau cu aceeași tonalitate de voce ridicată. Eu, aflat între aceste două „tabere", am început să fac la fel. Era, aici în inima vulcanului, o hărmălaie adevărată care făcea să crească tensiunea fiecăruia din cei aflați acolo. Ghidul, dîndu-și seama de situație și probabil enervat, a pus la gură pîlnia prin care se adresa turiștilor și a strigat către cei din spate să rămînă pe loc, fiindcă el se va deplasa înspre mine și înspre cei din spatele meu. Pentru a ne putea repera mai bine, a adăugat, „în mod special pentru turistul izolat", adică pentru mine, să număr cu glas tare.

Tremurînd de frig și de teamă am început, aproape țipînd, să număr :

— Uno, due, tre, quatro...

Cînd am ajuns la trenta sei, ghidul era lîngă mine și m-a strîns de mînă, repetînd din nou apelul lansat mai înainte către cei ce se aflau în urmă.

Dar, miracol : odată cu apariția lui, o altă rafală de vînt, tot așa de năstrușnică ca prima, a risipit ceața ! Ne vedeam acum din nou cu toții. Cei aproape cincizeci de turiști nu eram înșirați pe o lungime mai mare de cîteva zeci de metri, dar parcă fusesem separați de kilometri în minutele cît a durat așteptarea noastră învăluiți în mantia ceții.

Drumul a continuat nestingherit, tot către vale, printre crevase, lavă topită, aburi calzi, ceață rece, rafale de vînt și magmă pietrificată.

În punctul final al potecii era o placardă pe care scria „Ritorno" (întoarcere). De aici, poteca a început să urce ocolind craterul.

Soarele era acum la zenit și lumina intens adîncurile, dar din cauza aburului dens nu puteam zări decît la cîteva zeci de metri în abis. Ochii mei nu au putut privi clar, ca pe crestele munților noștri, prăpastia pînă în adîncul ei.

Natura moartă de aici, din crater, nu am să o pot uita niciodată.

Ajuns pe creastă, privirile mi se plimbau acum cînd spre adîncul craterului, cînd spre vale. Acolo jos, negură, foc, ceață, pucioasă, iadul. În vale, așezările omenești înconjurate de verdele intens al vegetației, raiul.

Acest moșneag semeț, Vezuviul, ne privea și el din vîrful conului de lavă din mijlocul craterului. Vîrful aruncă mereu pietre ce cad cu zgomot pe pantele sale, fără pericol pentru turiștii ce se strecoară prin crater, la fel ca lava aruncată ce se scurge ușor, fierbinte și roșie, pînă dispare în vreo nouă gaură deschisă tot în sînul craterului. Cușma de ceață ce îi înconjură aproape permanent conul central era parcă dată pe ceafă spre a putea distinge mai bine pe cei ce îi turbura mereu singurătatea, turiștii.

Am coborît pe unul din versanții Vezuviului. Însoțitorii mei mi-au spus că mergem la restaurantul „Eremo", nu departe de crater. Aici ne aflam din nou în mijlocul civilizației. Mesele întinse aveau pe ele steguleț indicînd locul unde trebuiau să se așeze turiștii, după naționalitatea lor. Chelnerii, cu șorțurile albe peste vestele negre, erau parcă niște pinguini. Se auzea și o muzică în surdină. Lîngă steagul nostru tricolor am luat loc împreună cu interlocutorii mei. La toate mesele se comenta viu rătăcirea din crater.

Pentru mine, acele momente de singurătate din interiorul „muntelui" sinistru s-au transformat, atunci, în clipe de epopee...

Plăcintarul de pe Acropole...

In ziua sosirii noastre la Atena (1936), nimeni nu tulbura liniştea muzeelor din capitala Greciei

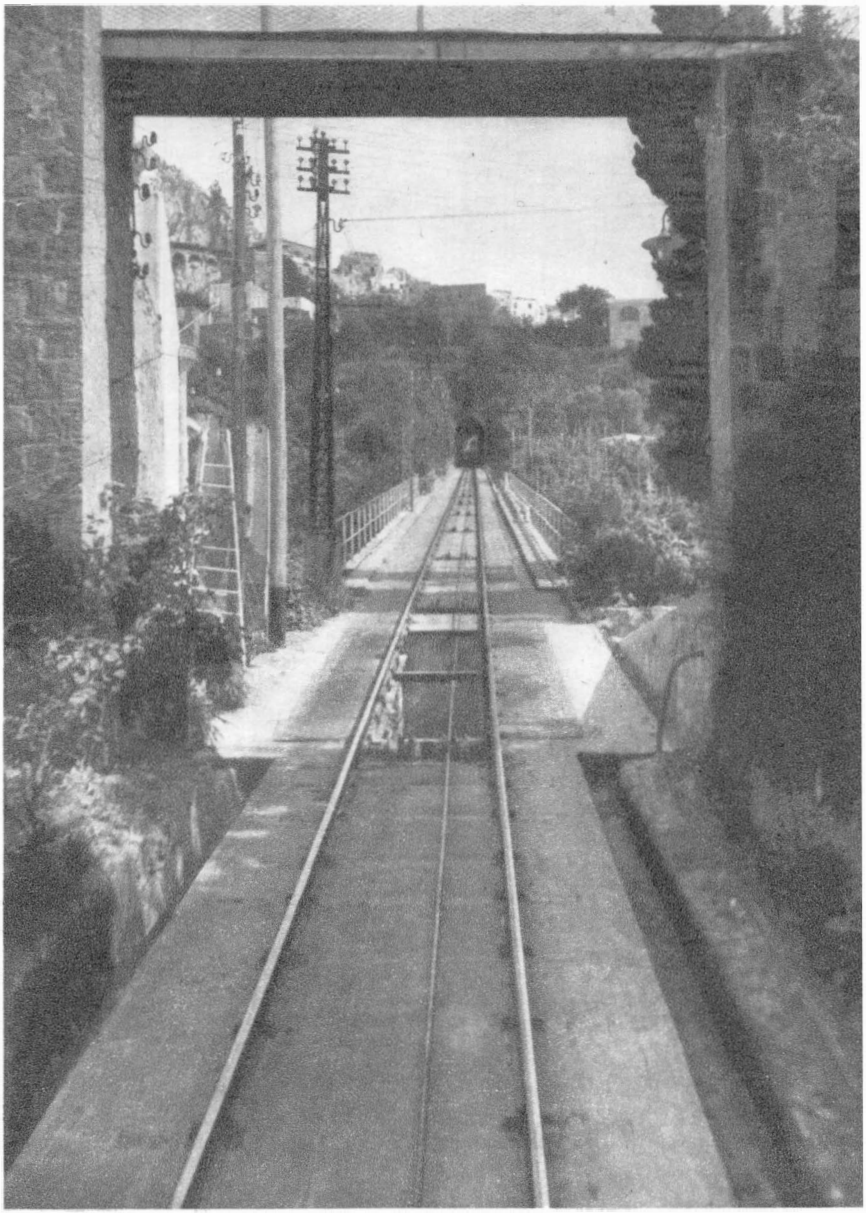

Drumul de la Marina Grande la Ana Capri

Autorul şi soţia lui în faţa prefecturii Littoria, oaspeţi ai unor oficialităţi din localitate (1937)

La Capri - celebrele stînci ieşite din mare (Faraglione)

Mihai Haret, primul președinte al Turing Clubului României

Bătrînul Vezuviu domină golful Neapole

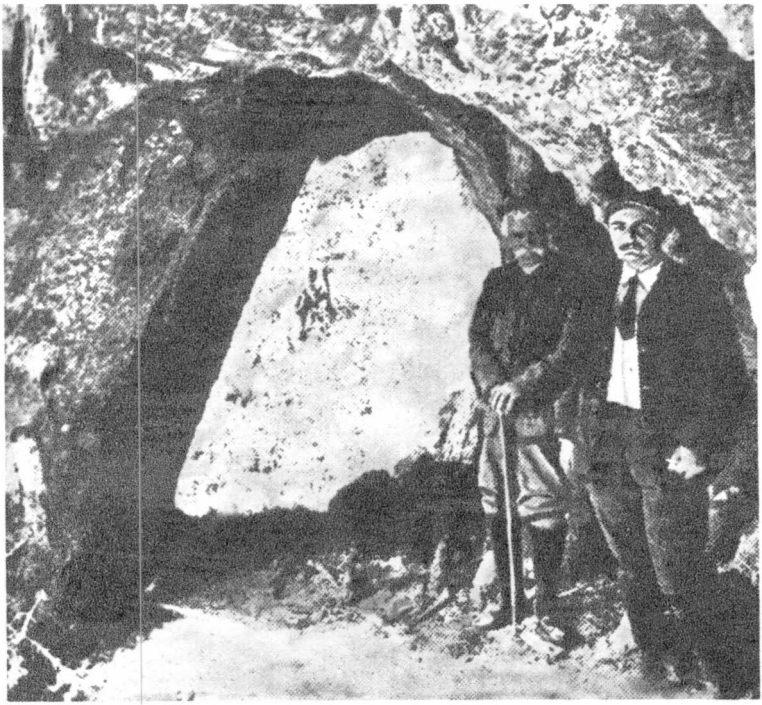

Nicolae Bogdan şi Petre Gold Haret in Bucegi

Schitul Peştera, vechiul loc de atracţie şi de intilnire pentru turiştii de odinioară prin Bucegi

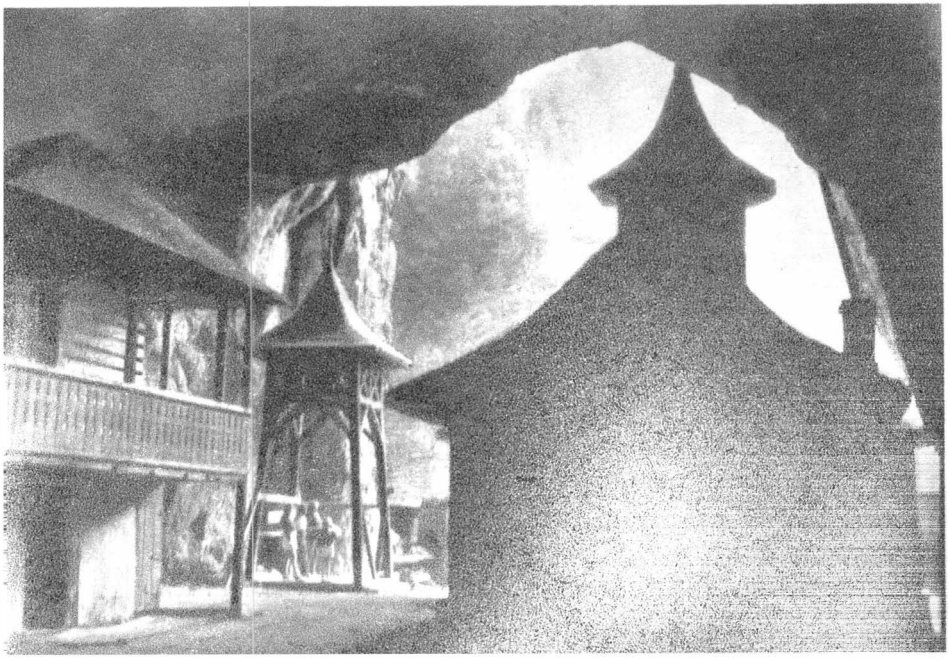

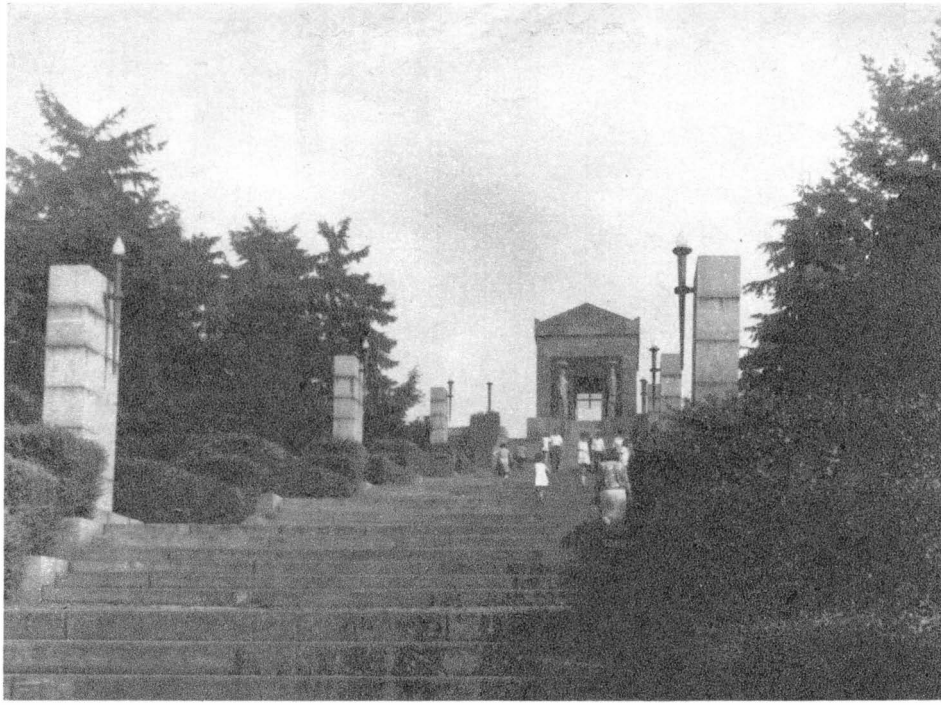

În drum spre Monumentul eroilor de pe Avala (1970)

La Bușteni, împreună cu familia lui Niculae Pascu (1976)

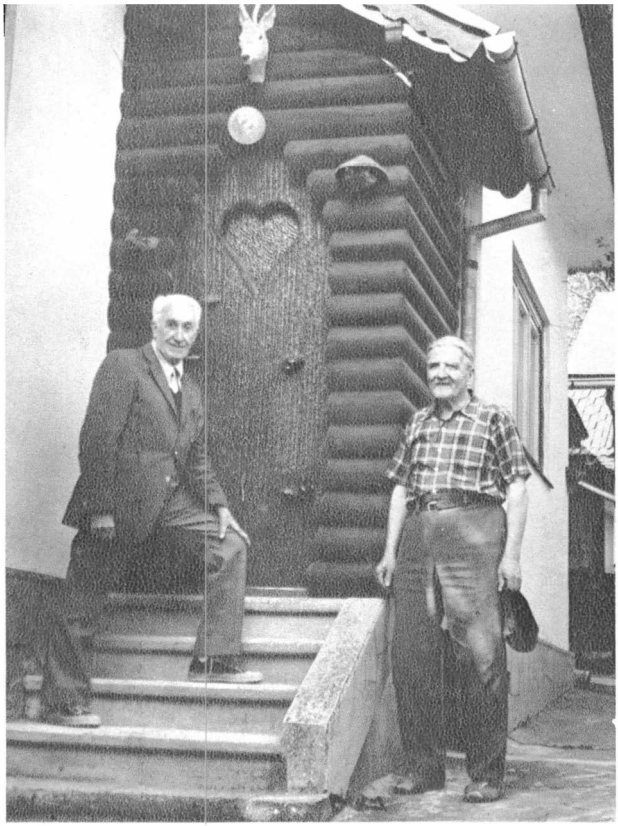

Autorul şi Grigore Pescaru, constructorul Casei Omul „Mihai Haret" (Buşteni, 1976)

Casa Omul „Mihai Haret"

Post scriptum

Întrebat de reporterul de radio — pe nume Verzeanu — în cadrul unei „anchete", care a fost cea mai mare emoție din viața mea, i-am relatat cît am putut mai pe larg despre emoția din anul 1937, cînd m-am „rătăcit" în craterul Vezuviului. În noaptea de Anul nou 1969, reporterul a descris ascultătorilor întîmplarea...

Întîmplări cu Mihai Haret

Vestea s-a răspîndit ca fulgerul printre turiști : a murit Mihai Haret !

Era în ziua de 5 aprilie 1940. În același an, cel ce plecase acum în eternitate avusese o mare durere : Casa Peștera, prima lui inițiativă reușită în construirea de adăposturi montane, fusese mistuită de foc în noaptea de 12 februarie pentru a doua oară.

„Casa Bucegilor", cum își numise locuința personală de pe Calea Codrului din Sinaia, aflată nu departe de cea a profesorului N. Iorga, era acum îndoliată. Un steag negru, așezat la poartă, spunea privirilor trecătorilor că, aici, încă un om din milioanele de oameni a pornit pe drumul fără întoarcere...

De cîteva luni efectuam o concentrare la Bacău, loc unde mi s-a comunicat trista veste. Cu toată graba mea, am ajuns în București la cimitirul Bellu abia în momentul cînd se aruncau primii bulgări de pămînt în groapa încă deschisă. Sunetul lor, lugubru, și fețele îndurerate ale celor dragi din jur mă convinseseră — în clipele acelea parcă mai mult ca niciodată — cît de mare animator, organizator și precursor al turismului fusese Mihai Haret.

...Printre candelele licărind, printre castanii ce dăduseră în floare, împreună cu Emilian Iliescu [1], bun și

[1] A fost membru marcant al ADMIR-ului, fondator și președinte al Asociației turistice Hai la drum. Autor de volume cu descrieri de drumeții și de ghiduri *(n.a.)*.

sincer amic, drumeț ca și cel ce ne părăsise, ne îndreptam pe una dintre aleile cimitirului spre poartă.

O exclamație ne scoase din starea de apatie ce ne stăpînea.

— Vasilică, Emilian, ce-i cu voi?

Era Valeriu Tebeică [1], îmbrăcat și el în uniformă militară, asudat tot de cît alergase.

— Ce să fie? Dacă ești aici, cunoști adevărul: Haret nu mai este. Acolo n-are rost să te mai duci, spuse Emilian, totul s-a terminat...

„Cincisprezece ani își însemnaseră scurgerea pe crugul vremii de cînd îl văzusem pe Mihai Haret, întîia oară, într-o poiană de pe Valea Peleșului, de cînd îi urmăream activitatea, strădaniile și munca neobosită pentru ridicarea drumeției românești pe o treaptă situată cît mai sus.

Întîmplarea s-a petrecut în anul 1925, puțin mai înainte de a primi și eu cu adevărat „botezul muntelui". Mă întorceam, împreună cu unul din frații Pascu, de la Stînca lui Franz Josef [2]. Făceam „antrenamente" pentru ziua cînd aveam să înfrunt culmile Bucegilor. Pe firul Peleșului, strălucind în lumina soarelui străpurat printre crengile brazilor și fagilor, într-o mică poiană, se aflau trei oameni: Mihai Haret, Nistor Urechia și un botanist al cărui nume nu mi-l mai amintesc.

Haret, avînd părul și mustața neagră ca pana corbului și fiind îmbrăcat cu un elegant sacou, cu pantaloni bufanți, ciorapi lungi și bocanci, stătea pe un pietroi și zgîndărea cu vîrful bastonului, de care nu se despărțea niciodată, frunzele unei tufe de ferigă. Urechia umbla agitat, chinuind sub picioare iarba poienii și

[1] E vorba de Valeriu Tebeică, cel care a înființat, împreună cu tatăl său, Niculae Tebeică, la Eforie, în anul 1927, prima tabără camping din țară. Se numea Prietenii mării, devenită ulterior Oficiu de Camping și Turism. A fost secretarul Federației de turism și director al publicației *Turismul* (n.a.).

[2] Unul din locurile cele mai frecventate de excursioniștii acelor vremi, numit astfel în amintirea vizitei pe care împăratul i-o făcuse, la Sinaia, regelui Carol I *(n.a.)*.

citea dintr-un manuscris [1]. Al treilea, urmărindu-l pe cel ce citea, își aranja într-o cutie de tablă aninată de gît recolta de plante culese în acea zi.

Pascu și cu mine, pitulați după un brad gros, pentru a nu deranja pe cei trei, așteptam cu răsuflarea întretăiată. Liniștea era spintecată doar de surusul Peleșului — pîrîiaș așa de frumos cîntat de Carmen Silva — de frînturile de fraze ale lui Nistor Urechia și de triluriile unui cintezoi ce-și chema însoțitoarea.

După o vreme, văzînd că cei trei sînt puși pe popas lung, ne-am gîndit să plecăm fără să se observe. Incercarea noastră a fost zadarnică, deoarece, din greșeală, Niculae a alunecat pe cetina uscată făcînd să trosnească o creangă putrezită, risipindu-le, prin zgomotul făcut, celor trei clipele de pace și visare. Așa încît, văzîndu-ne, cel care îmi fusese indicat că se numește Mihai Haret a întrebat oarecum mirat:

— Dumneata erai, Pascule? De unde vii?

— Eu sînt domnule Haret, și vin de la stînă. Am avut ceva de aranjat la niște uși. Am luat cu mine pe acest tînăr să-mi țină de urît și să mai facă mișcare pentru ziua cînd va urca pe munte cu profesorul lui de liceu. Vă rugăm să ne scuzați că v-am deranjat.

— Nu ne-ați deranjat prea tare, așa că poți fi liniștit. Mergi sănătos acum și te rog transmite-i sorei dumitale, Aneta, salutul meu. Mai spune-i să nu mă uite cu șerbetul de fragi promis.

Anii au trecut.

După două excursii peste hotare, în Cehoslovacia, ca student, în anii 1929 și 1931, am luat inițiativa formării unei grupări turistice. Se numea Asociația universitară de turism internațional (A.U.T.I.) [2]. Prin intermediul ei urmăream, pe bază de reciprocitate, să

[1] Mult mai tîrziu, am aflat chiar din gura lui Haret că acolo, în mijlocul naturii, Nestor Urechia le citea celor doi însoțitori pasaje din viitorul lui volum *Vraja Bucegilor*, apărut în anul 1926 *(n.a.)*.

[2] Ziarul *Universul* din 3 iulie 1932, sub titlul: *O inițiativă pentru cunoașterea României*, a publicat pe larg țelurile asociației precum și componența parțială a primului său comitet, care era format, între alții, din Constantin Bungețeanu, Aureliu Marinescu, Richard Hilard, Jean Petrescu, G. Lungulescu *(n.a.)*.

aduc în țară studenți, mai ales cehi și polonezi. Aceștia urmau să viziteze orașul București pe traseele stabilite și indicate, cu prețuri, în pliantul intitulat: *Trois jours à Bucarest,* editat de A.U.T.I., apoi să petreacă un timp în tabăra de vară *Prietenii mării.*

După un an de la înființare, alături de alte inițiative, în decembrie 1932, am deschis un ciclu de conferințe de popularizare a mișcării turistice. Printre cei ce au răspuns invitației s-au remarcat Nicolae Iorga, Trancu-Iași, Gheorghe Tașcă, Alexandru Bădăuță și alții [1].

Ca președinte al asociației, trebuia să onorez și eu tribuna pusă la dispoziție de către rectoratul Academiei de înalte studii comerciale și industriale, instituție științifică sub egida căreia aveau loc conferințele, ținute în frumoasa și eleganta aulă sau în auditoriul maxim.

Pregătirea conferinței am început-o în 1932. I-am fixat, ca titlu, formularea: *Importanța industriei turistice în economia națională.* Am considerat că un asemenea subiect trebuia să conțină neapărat și date cu caracter statistic, pe baza cărora, atît eu cît și ascultătorii, să putem trage concluzii și învățăminte temeinice. Or, pentru a procura asemenea date, era necesar să iau legătură cu marile și micile asociații de turism din țară, cu birourile ce organizau excursii.

Era firesc, așadar, ca unul din primele drumuri chiar să fie la Mihai Haret, în locuința lui bucureșteană de pe strada General Manu 7, fostă strada Verde, astăzi Locotenent Lemnea. Clădirii i se mai spunea „Casa Haret". Pe fațadă avea atunci (are și acum) o placă așezată în memoria celui ce a fost Spiru Haret, ctitor al științelor și învățămîntului din România [2].

Am sunat. Mi-a deschis chiar gazda. M-a poftit în camera de lucru, o încăpere extrem de luminoasă, plină de cărți, în spatele cărora pereții dispăruseră. Pe birou,

[1] După afișele care se mai află în posesia mea, transcriu aici titlurile, autorii și datele a două conferințe: *Valorificarea frumuseților și bogățiilor României* (Grigore Trancu-Iași, 13 decembrie 1932) și *Posibilități turistice românești* (Alexandru Bădăuță, 20 decembrie 1932) (n.a.).

[2] Mihai Haret era nepotul Anei Haret, soția fostului ministru (n.a.).

multe dosare, cîteva volume deschise şi coli de hîrtie acoperite cu slove. Îl întrerupsesem din lucru.

— Domnule Haret, am început după ce m-am aşezat în fotoliul indicat, cunosc greutăţile pe care le-aţi înfruntat pentru ca drumeţia să devină şi în ţara noastră un bun al tuturor. Vă ştiu bine scrierile publicate şi, de asemenea, activitatea ce vă incumbă ca preşedinte al Turing Clubului României. Am vizitat, în excursiile mele pe munţi, mai toate cabanele asociaţiei. Dealtfel, am avut chiar bucuria să vă întîlnesc odată pe Valea Peleşului, într-o poiană, în 1925.

După acest potop de cuvinte, debitate în pripă şi cu emoţie în glas, am observat pe chipul omului din faţa mea, abia schiţat, un zîmbet. Nu mi-am dat seama de semnificaţia lui exactă, dar l-am tălmăcit în favoarea mea ; am înţeles că îi procurau plăcere cuvintele mele, aşa că am continuat fără să-i dau posibilitatea să spună ceva.

— Doresc să contribui şi eu la organizarea turismului în România. Pornit pe acest drum, am creat o asociaţie nouă, A.U.T.I.

I-am relatat scopurile asociaţiei, i-am vorbit despre o întrevedere a mea cu profesorul Nicolae Iorga. În final, i-am mărturisit rostul vizitei mele ; îl rugam să-mi pună la dispoziţie informaţii şi date statistice despre activitatea Turingului.

— Dragă tinere, mi-a răspuns amfitrionul, după ce m-a ascultat cu răbdare, am să te ajut.

A scos apoi din dosarele de pe masa de lucru cîteva hîrtii cu multe cifre.

— Poftim ! Acesta este, cred, documentul de care ai nevoie. Găseşti în el date privind activitatea la cabane.

Nu m-am uitat decît în fugă pe hîrtiile primite atunci. Le-am cercetat atent abia acasă şi am putut constata valoarea lor pentru studiul ce intenţionam să-l pregătesc. În ziua aceea, însă, l-am cunoscut cu adevărat pe preşedintele T.C.R., l-am auzit vorbind cu multă înflăcărare despre drumeţie, despre munte, despre asociaţiile turistice. Ascultîndu-l, dorinţa mea de a contribui din toate puterile la dezvoltarea mişcării

turistice românești creștea în intensitate. Mi-am dat seama, chiar atunci, că opiniile mele se aflau oarecum în divergență cu ale lui. Mihai Haret considera că *Turingul,* pe care îl crease împreună cu Bucura Dumbravă, Emanoil Bucuță și alții, sintetiza rolul de coordonator al întregii activități turistice de la noi. Eu, la fel ca mulți alții, eram convins că numai printr-o concentrare a tuturor inițiativelor particulare s-ar fi putut realiza succese deosebite.

În ziua de 13 februarie 1933 a avut loc conferința. Titlul ei, propaganda făcută prin ziare și afișe au atras o numeroasă asistență. Între participanți, cîțiva profesori universitari de la Academia de înalte studii comerciale și industriale: Nicolae Iorga, Trancu-Iași, G. Tașcă, Greceanu, G. Alesseanu, I. Răducanu, D. R. Ioanițescu, V. Slăvescu, apoi Mihai Haret, Emanoil Bucuță, generalul doctor Nicolae Vicol, Valeriu Tebeică, inginerul Erdeș, directorii agențiilor de voiaj Europa și Wagon Lits Cook, respectiv Aronsohn și Badan.

Printre cei care mi-au strîns mîna în seara aceea a fost și Mihai Haret.

— Te-am văzut înflăcărat acasă la mine, mi-a declarat el. Nu mă așteptam însă să aud susținîndu-ți cu atîta convingere punctele de vedere. Ai face o mare greșeală dacă nu ai scoate conferința în broșură. Știu că nu-i ușor. Îți promit sprijinul meu, dacă vei avea nevoie.

Cartea a apărut în vitrinele librăriilor după cîteva luni. Presa, prin recenziile pe marginea ei, i-a făcut o primire dintre cele mai bune. Era ceva cu totul nou. În încheierea cărții scriam: „Consider această problemă a turismului o nouă sursă de venit pentru bugetul și balanța noastră comercială. Toate depind însă de modul cum va fi organizat". În capitolul dedicat inițiativelor ce urmau să cadă în sarcina O.N.T., care nu existau încă [1], îmi afirmam credința că acesta va trebui să fie chintesența, coordonatorul și încurajatorul în-

[1] Oficiul Național de Turism din România a fost oficializat în anul 1936 (n.a.).

tregii mişcări turistice : „Acest oficiu va trebui să aibă în componenţa sa reprezentanţi ai tuturor organismelor de stat şi particulare. Birocraţie nu trebuie să se facă din acest Oficiu pentru a nu se recurge la noi măsuri fiscale destul de greu de suportat de contribuabili".

Punctul meu de vedere, aproape nou pe atunci, l-a cucerit pe Mihai Hareat, cu toate că el gîndise viaţa mişcării turistice din România gravitînd în jurul creaţiei sale, Turing Clubul, „asociaţie de turism şi pentru protecţia naturii", care avea înscris în registrele sale un număr de cîteva mii de membri.

În urma conferinţei, am rămas într-o permanentă şi strînsă legătură cu preşedintele T.C.R. În acelaşi an chiar, 1933, Consilieratul pentru turism, înfiinţat pe lîngă preşedinţia Consiliului de Miniştri din iniţiativa guvernului naţional-ţărănesc [1] ne-a reunit la şedinţe de lucru pentru pregătirea unei eventuale legiferări. Ne adunam, de cele mai multe ori, în clădirea preşedinţiei de pe Calea Victoriei, unde se află astăzi Muzeul muzicii. Este fosta casă a lui Cantacuzino, zis Nababul. Veneau aici conducători şi reprezentanţi ai principalelor asociaţii de turism, ai birourilor de voiaj şi ai cîtorva principale instituţii de stat. Triam materialul adunat, căutam formulele cele mai corecte pentru viitoarea lege pe care toţi o aşteptam.

Eu — îmi amintesc şi acum — am propus ca la Consilieratul de turism să fie invitate şi principalele asociaţii sportive ce aveau în structura lor organizatorică şi secţii de turism. Haret s-a opus cu toată vigoarea de care era stăpînit atunci cînd dorea să realizeze ceva. Cuvîntul său, atîrnînd mai greu în balanţă, a învins...

În luna septembrie, tot în 1933, am acceptat propunerea lui Eugen Eremie de a lucra în postul de prim-redactor al revistei ilustrate de turism, *Voiaj*. Ca reprezentant al acestei publicaţii şi al biroului ei de excursii, am participat, în martie 1934, la semnarea actului constitutiv al primei Federaţii a asociaţiilor de turism din România *(F.S.T.R.)*. Iniţiatorii acestei acţiuni

[1] V. V. Tilea şi consilierul său C. Miciora au fost, de fapt, creatorii Consilieratului pentru turism (n.a.).

cu rezonanță în epocă au fost Mihai Haret și Emanoil Bucuță, prieteni buni încă de pe băncile școlii. Neagu Boerescu și scriitorul acestor rînduri.

În momentul cînd semna actul constitutiv, Mihai Haret mi-a șoptit:

— Ești mulțumit? Mi-am însușit ideea dumitale, dar numai parțial. Cît despre rest, vom mai vedea [1]...

Noul guvern liberal venit la putere la 3 ianuarie 1934 a desființat Consilieratul pentru turism, fără să pună nimic în loc. Abia în 1935, sub presiunea tot mai crescîndă a opiniei publice și a campaniei de presă, a inițiat înființarea Oficiului Național de Turism.

Am lucrat la O.N.T. ca șef al Serviciului turismului și, în această calitate, cu Mihai Haret și cu alți conducători de asociații turistice, precum și cu inspectorul Vasile N. Florescu, delegat director al O.N.T., mă întîlneam aproape seară de seară. Citeam, reciteam, adnotam împreună materialul pregătit pentru anteproiectul de lege, în tentativa noastră de a găsi o formă care să fie aprobată de către conducerea O.N.T., mai întîi, apoi de politicienii ce urmau să o impună prin lege. Consfătuirile noastre de lucru se desfășurau de obicei în localul O.N.T., în birourile de deasupra cinematografului Forum (azi demolat), în strada General Manu nr. 7, locuința lui Mihai Haret, și în localul F.S.T.R. din Pasajul român nr. 23. Partea cea mai controversată în discuții a fost punctul c din articolul 2 al anteproiectului de lege, unde se menționa rolul de control al statului asupra întregii activități turistice particulare, lucrative și nelucrative. Mihai Haret, în spiritul concepției sale, se opunea acestei idei obiectînd de fiecare dată cam așa:

— Eu, adică F.S.T.R., sînt persoană juridică, nu-i așa? Or, dacă sînt organ reprezentativ al mișcării turismului, cum să accept ca O.N.T., nou-născut, fără pic de experință, să vină la masa gata pusă și, pe deasupra, să se înfrupte, înaintea mea, din bucățile cele mai bune?

[1] Ulterior am văzut în noul statut F.S.T.R., într-un articol, strecurată ideea ca secțiile de turism ale asociațiilor sportive să nu poată face parte din Federație *(n.a.)*.

— Nu aveți dreptate, domnule Haret, îi răspundeam în replică. Este normal ca statul să coordoneze și să controleze totul. Un particular, oricare ar fi el, nu va avea niciodată posibilitățile bugetare de finanțare ca ale statului.

Compromisul dintre cele două puncte de vedere a fost realizat pînă la urmă prin includerea în proiectul de lege a unei noi clauze: înființarea Consiliului superior al turismului, în atribuțiile căruia intra pînă și avizarea sau neavizarea numirii președintelui O.N.T. A fost aceasta o clauză cu putere numai teoretică, deoarece, în final, politicienii, mai abili, au știut să eludeze, cînd au simțit nevoia, chiar litera vizoarei legi. Noi, atunci, dornici să vedem progresînd ideea de organizare a turismului, gîndeam, în unele situații, romantic...

În orice caz, Haret s-a mai liniștit după votarea legii, mai ales că a fost numit membru al Consiliului superior, ca reprezentant al Federației societăților de turism. Eu activam ca secretar al Consiliului superior al turismului. Totodată, reprezentam O.N.T.-ul în comitetul federal.

Ședințele la care participam aveau loc săptămînal. Serile petrecute la sediul Federației din Pasajul român sînt însemnate cu majuscule în amintiri. Aici pulsa adevărata inimă a drumeției românești. Mihai Haret, Neagu Boerescu, Emanoil Bucuță, Valeriu Tebeică, Frederich Kempp, Ioan Udriște-Olt, Nicolae Dimitriu, profesorul Nicolae Ioan, avocatul Josef Salter, Emilian Iliescu, Henry August, Nicolae Daraban și alții — ca invitați pentru rezolvarea diferitelor probleme — își exprimau deschis părerile. Dintre cele ce ne-au solicitat atunci atenția — o mulțime și extrem de importante — notez aici cîteva...

Buletinul Alpin era o publicație prestigioasă a presei de turism din acea vreme, paternitatea ei fiind disputată de două asociații: A.D.M.I.R. [1], care-l avea ca președinte pe Ion Udriște-Olt, și Clubul alpin ro-

[1] Asociația drumeților din munții iubiți ai României, prescurtat A D M I R, și-a semnat actul de înființare în ziua de 1 iulie 1929 și a obținut personalitate juridică prin sentința nr. 14 din 1930 *(n.a.)*.

mân [1], reprezentat în comitetul Federației de Nicolae Dimitriu. Între cei doi s-au purtat, cîteva ședințe, adevărate dueluri oratorice, fiecare aducînd argumente pro și contra. Avocatul Nae Dimitriu își pleda cauza ca un veritabil profesionist riscînd adesea „înțepături" la adresa adversarului său. Udriște-Olt, bun orator și el, se enerva însă repede, își pierdea cumpătul și începea să se bîlbîie, spre deliciul asistenței. Din acest moment, pentru a nu transforma ședința într-un cîmp de luptă inegal, interveneau în discuții Mihai Haret, Emanoil Bucuță și Emilian Iliescu, care își asumau rolul de mediatori. Ședințele pe această temă nu se încheiau niciodată cu o decizie. Problema paternității *Buletinului alpin* a ajuns în final în fața tribunalului...

Într-o altă ședință a apărut o a doua problemă. construirea casei de adăpost a asociației A.D.M.I.R., la Babele. Anunțul a fost făcut de Ion Udriște-Olt, care a relatat că la punctul Altarul Babelor, proprietarii muntelui Obîrșia, Grigore Grigorescu și Serghie Popescu, au donat asociației 10 109 metri pătrați în vederea construirii unui adăpost montan. Din acest moment, comitetul s-a împărțit în două tabere. Majoritatea susținea că locul ales, lîngă stîncile Babelor, este ideal datorită situării lui la marea răscruce de drumuri de pe creasta Bucegilor. Minoritatea, formată din Mihai Haret, Frederich Kempp, reprezentantul S.K.V., și Nae Dimitriu, susținea că locul ales va dăuna peisajului de lîngă monumentul natural.

Inițial, m-am raliat părerii minorității. Ulterior, mi-am schimbat opinia. De ce? Pentru că, odată, cu ocazia unei excursii documentare, am întîlnit acolo sus la Babele, zgribulit într-un bordei, pe Emilian Iliescu. El era delegat, în calitate dublă — de membru marcant al A.D.M.I.R.-ului și de inginer — să conducă lucrările de început ale construirii adăpostului. În discuția prelungă avută cu Emilian la Babele, în urma explicațiilor concrete, la fața locului, acesta m-a convins că acolo și numai acolo trebuie ridicată cabana.

[1] Clubul alpin român, grupare desprinsă din A D M I R, formată din temerari cățărători. A construit refugiul metalic Coștila și Căminul Alpin din Bușteni *(n.a.)*.

De aceea, cînd am venit de pe munte, participînd la ședința următoare a Federației, m-am desolidarizat de minoritate. Pusă la vot, chestiunea s-a aprobat în favoarea majorității, așa încît Emilian Iliescu nu avea vreun temei să se îngrijoreze de stadiul avansat la care a ajuns, între timp, viitoarea casă de adăpost...

Alături de Mihai Haret am trăit și alte momente și întîmplări. Pe toate nici nu mi le mai aduc aminte bine acum, rămîn învăluite în aburul dens al acelor ani. Din ce mi s-a păstrat în memorie și în suflet aș vrea să mă mai gîndesc la apelul telefonic pe care acest om deosebit mi l-a făcut, chemîndu-mă să particip, ca prieten al drumeției, la o ședință a comitetului Federației, chiar după ce nu mai eram membru al său. Nu am să uit, de asemenea, atitudinea lui, sentimentele prietenești arătate în 1938 cînd, din motive independente de voința mea, am fost nevoit să părăsesc, „în interes de serviciu", Oficiul Național de Turism. Atunci, aflîndu-mă la un pas de a face un gest necugetat, cei care au stat alături de mine, încurajîndu-mă prietenește și consolîndu-mă, au fost vechii mei colaboratori — președinți de asociații turistice, conducători de birouri de voiaj, cîțiva gazetari etc. Dintre ei nu lipsea Mihai Haret. Parcă văd aievea clipa cînd acest mare iubitor al turismului românesc a venit la mine acasă să mă încurajeze. Cînd a plecat, mi-a înmînat în dar al patrulea *Calendar turistic săptămînal,* editat sub egida T.C.R. Pe fila de început a publicației îmi scrisese cuvintele : „Domnului Vasile Marinescu de la O.N.T., în semn de aleasă prietenie".

În vitrinele librăriilor avea să apară în acel an, 1938, a doua mea carte : *Contribuțiuni la dezvoltarea turismului în România.* Înainte de a o tipări, i-am destăinuit lui Haret intenția de a strînge în mănunchi articolele publicate în perioada 1933—1938.

— Este cel mai bun răspuns pentru cei de la O.N.T. mi-a spus acesta și s-a oferit din nou să mă sprijine.

După apariția broșurii, tot Haret a luat inițiativa — ca președinte al Federației de turism — distribuirii

cărții mele membrilor asociațiilor și birourilor de turism din întreaga țară.

Trebuie să adaug, de asemenea, că el a citit chiar manuscrisul. A făcut pe filele lui și unele corecturi. Cu francheța care îl caracteriza, între altele, mi-a scris chiar, în chip de prefață: „Deși nu împărtășesc în totul unele din vederile sale, socotesc nimerită ideea strîngerii lor în broșură și nu mă pot abține de a-l felicita pentru strădania și sacrificiile ce a făcut și face, mai ales că știu cu cît suflet și entuziasm a lucrat la O.N.T. pentru dezvoltarea turismului, unde continuă și azi a se prețui încă prea puțin competența în materie turistică".

...O ultimă și neprețuită amintire, dar și un ultim mesaj transmis mie, din aceeași „Casă a Bucegilor", de unde a pornit în lumea turiștilor, în acea zi de 5 aprilie 1940, vestea că Mihai Haret a murit...

După 33 de ani...

În primele zile ale lunii octombrie 1935, de-a curmezişul drumului ce pleacă din Poiana Sibiului spre Novaci, o panglică tricoloră întinsă aştepta să fie tăiată. Era ziua inaugurării şoselei ce avea să traverseze Carpaţii din Transilvania în Oltenia, printre văile, crestele şi hăurile munţilor dintre Olt şi Jiu, la altitudinea de 2125 metri.

Nu cu mult înainte, într-o duminică a lunii septembrie, mai precis în ziua de 29, mă aflam cu treburi în localitatea de pe Valea Gilortului, Novacii din Gorj, decretată staţiune climaterică de către — încă în embrion pe atunci — Oficiul Naţional de Turism. Era o seară frumoasă de început de toamnă. Pe uliţe, locuitorii se adunaseră la sfat. Deodată, printre ei s-a iscat o nelinişte. În grupuri mai mari sau mai mici, discutau — făcînd diferite supoziţii — despre luminile ce apăreau şi dispăreau sus pe creasta munţilor, spre Vîrful Păpuşa. Unii, mai slabi cu duhul, văzînd luminile, spuneau că s-ar fi rătăcit pe acolo un zmeu al munţilor...

Într-un tîrziu, luminile au apărut, din nou, mai jos, în pădurea de pe muntele Cerbu. Către orele nouă seara, sătenii le-au văzut apropiindu-se dinspre marginea Novacilor către centru. Pe măsură ce se apropiau, spaima celor ce mai credeau în legenda cu zmeul munţilor creştea. S-au liniştit însă repede, căci s-au convins de adevăr: luminile orbitoare nu erau altceva decît farurile a două autoturisme ce coborîseră din pădure!

Într-unul din ocupanţii primei maşini, am recunoscut statura înaltă şi masivă a generalului doctor Nico-

lae Vicol. Era însoțit de încă trei persoane între care și un tînăr care s-a recomandat C. Munteanu, președintele secției Sibiu a asociației România pitorească [1].

Cu Nicolae Vicol am avut deseori legături, deoarece era un vajnic luptător pentru crearea unui organism director al mișcării turistice, inițiind chiar un proiect de lege a sănătății, în care turismul era subordonat ideii medicinei [2].

— Bună seara, domnule general. Ce vînt vă aduce la Novaci ?

Potrivindu-și ochelarii pe nas, cel întrebat, recunoscînd în mine pe unul din salariații O.N.T., mi-a răspuns :

— Aha, dumneata ești ! Ai venit să participi la înființarea oficiului local de turism ?

I-am spus doctorului motivul prezenței mele acolo, apoi, mustrîndu-mă, l-am auzit vorbind :

— Știu ce ați pregătit voi cei de la O.N.T. Vreți să înființați oficii locale în stațiunile balneare și climaterice și ați trecut și la fapte. Numai că vă previn : avem și noi, medicii, un cuvînt de spus și cred că ne va fi ascultat în parlament înainte de a se vota unul din cele două anteproiecte, al nostru și al dumneavoastră.

— Eu cred că al nostru e mai bun, domnule general, i-am replicat, convins de ceea ce spuneam.

— Bine, bine, o să vedem !

Apoi, ca să pună capăt acestei discuții, a continuat :

— Acolo sus este o minunăție. Omul este mai aproape de cer. Dispariția soarelui la orizont, cînd ne aflam încă pe creastă, ne-a prilejuit un spectacol rar, cum numai de pe culmea Ceahlăului se mai poate vedea. Dacă vei încerca și dumneata să urci pe urmele

[1] Asociația România pitorească a fost înființată în anul 1930. Avea sediul central în București, iar ca teren de activitate, în principal, masivul Ciucaș. Președintele asociației turistice era profesorul Nicolae Ioan *(n.a.)*.

[2] Generalul preconiza ca fiecare stațiune balneară sau climatică să fie condusă de un doctor, avînd în subsidiar activitatea turistică *(n.a.)*.

noastre, ține seama că trebuie să fi un încercat conducător automobilist [1].

...Panglica a fost tăiată și, astfel, drumul strategic construit de armata română, în perioada de acoperire pe frontieră, în primul război mondial, a fost urcat și coborît în ziua inaugurală de o coloană de mașini lungă de aproape o jumătate de kilometru. Drumul turistic de creastă Săliște-Sebeș-Novaci fusese dat folosinței de către oficialitate.

În anii ce au urmat, am tînjit de dorul de a-l parcurge și eu, pentru a vedea „minunăția" de acolo de sus [2].

Timpurile prinseseră să se schimbe. Nori de vrajbă se adunau pe cerul Europei. Începuseră concentrările. Vești alarmante veneau de peste hotarele țării. Armatele hitleriste cotropiseră teritorii ale unor popoare pașnice. În ciuda acestor împrejurări, m-am hotărît ca în luna de concediu a anului 1940 să parcurg Munții Parîng pe noul traseu. Mi-am ales ca localitate de reședință Cîmpulung Muscel.

Excursia a fost „blitz" cuvînt la modă pe atunci. A durat numai trei zile, pe următorul traseu: Curtea de Argeș, Rîmnicu Vîlcea, Govora, Hurez, Polovraci, Novaci. În ziua a doua am traversat lanțul muntos, cu popasuri sub vîrful Păpușa, la casa de adăpost de la Obîrșia Lotrului, numită și casa General Vicol, apoi la Piatra Albă. Seara am dormit la colonia Bistra. A treia zi, prin Șugag, am făcut traseul: Sibiu, Făgăraș, Bran, prin Giuvala și, peste Mateiaș, la Cîmpulung. Un circuit automobilistic de o neasemuită frumusețe, cu o mulțime de localități, cu monumente de artă biseri-

[1] În acea vară, Casa autonomă a pădurilor statului (CAPS), direcția VII silvică Craiova, prin ocolul silvic Rîmnicu Vîlcea, terminase amenajarea drumurilor forestiere din regiune și anunțase deschiderea circuitului auto-turistic: *Valea Oltului — Munții Lotrului, mănăstirile și stațiunile oltene.* Generalul și însoțitorii lui făcuseră drumul în premieră, dorind să cunoască traseul și starea lui, în vederea unei eventuale excursii cu participanții la o consfătuire medicală în București a Micii înțelegeri (n.a.).

[2] Descrierea excursiei făcută atunci a apărut în broșura: *Călăuza turistică în Carpații dintre Olt și Jiu,* București, 1936. Autori: General dr. N. Vicol și C. Munteanu.

cească și, mai ales, cu o natură care se înfățișează privirilor cu tot ce are ea mai variat: vîrfurile munților atingînd norii, apele vijelioase curgînd la vale, pădurile adăpostind o bogată faună și floră.

Etapa Novaci-Șugag măsoară în jur de 130 kilometri. Porțiunea cea mai grea a fost drumul pînă mai jos de vîrful Păpușa, la altitudinea de 2125 metri. Serpentinele aveau patul șoselei plin cu piatră spartă mărunt, erau extrem de abrupte, scurte și fără parapete. După un timp, vehiculul a intrat într-un așa-zis „gol de aer". Motorul refuza cu încăpățînare să mai tragă. Roțile, înfundate în piatră mărunță, patinau cu cauciucurile încinse la maximum. Simțeam că motorul frige. De aceea, l-am oprit. Am tras frîna de mînă și am asigurat, în plus, roțile cu bolovani. Urcasem mai tot timpul în viteza doua și întîi. Am așteptat să se răcească motorul și am pornit încet-încet. După mai multe zeci de minute, am ajuns pe culmea muntelui. Am coborît, acolo sus, în șoseaua care era flancată nu departe, de vîrfurile Parîng, Mîndra, Gruiu și Pietrele. În valea ce separa vîrful Păpușa de cel al Urdelor și de Bora, iezerul Cîlcescu primea în oglinda apei lui imaginea vîrfurilor luminate de soare. De sus, șoseaua se vedea clar spre Novaci, spre Urdele și spre Obîrșia Lotrului, unde urma să coborîm. Părea un imens șarpe în mers. În înalturi, planau peste hăuri trei vulturi mari. Nici urmă de nori sau de ceață. Era o zi caldă, minunată, și o liniște binefăcătoare. Aerul tare, ozonat, îmi pătrundea adînc în piept. Tot ce mă înconjura acolo sus era, așa cum spusese generalul, „minunăție". Tabloul era completat în dreapta șoselei de Latorița ce-și croia drum către Ciunget...

În coborîre, serpentinele erau mai largi, mai liniștitoare. Am traversat un podeț pe sub care, timid, Lotru — prins astăzi în chingile barajelor — își mîna apele către Olt. În poiana de la Obîrșia Lotrului am oprit pentru un popas mai lung. În apropierea casei de adăpost, fostă a societății Carpatina, închiriată atunci de secția Sibiu a asociației România pitorească, am întins prelata pentru masa de prînz. Locul era îmbietor. Privirea, în rotirea ei, întîlnea vîrfurile Buha, Tartarău

și Capra. Nu departe se afla Poiana Muierii, situată în cotul Ursului.

Cum stam și ne ospătam [1] pe covorul verde, într-un peisaj neasemuit, am văzut apărînd, ca din pămînt, vreo cinci ciobani. Aveau umerii acoperiți cu sarici bogate. Chimiruri late le încingeau pîntecele peste cămașa albă și ițari. Unii s-au așezat jos, pe pămînt, altul pe ciocurile unui trunchi de copac. Ținea în mîini cîte o bîtă noduroasă și se uitau curioși la Fordul-Eiffel, care avea motorul oprit. Unul învîrtea între degetele-i zdravene, cu mare măiestrie, o bucată de jurnal, în mijloc cu mătase de păpușoi uscat. Își pregătea o țigară.

— A dracului jucărie mașina asta! l-am auzit pe unul dintre ei. Cum a putut urca pînă aici?

Noaptea am fost găzduiți într-una din casele coloniei Bistra. Pe lîngă adăpostul nostru susura un pîrîiaș. Orchestrele greierilor ne desfătau auzul. Fordul, lăsat ceva mai încolo, strălucea în lumina lampadarului ceresc.

Anii au trecut cu repeziciune. Fordul mi se prăpădise în bombardamentul din 4 aprilie 1944. I-a luat locul, tîrziu, în 1966, un Trabant Combi tip 600. Poiana Brașov, Păltiniș, Cota 1400, Babele, Obcinele, Muntele Roșu, lacul Vidra, Transfăgărășanul și multe alte trecători și înălțimi din țară sînt tot atîtea locuri pe unde, gîfîind, noul vehicul m-a dus cu siguranță pînă la țintele propuse. A urmat Vihren la 2200 metri, în Pirin, Vitoșa lîngă Sofia, Rila, crestele Tatrei și multe alte locuri și poziții de neuitat.

...În 1973, goneam pe șoselele Europei, spre culmile Alpilor. Voiam să urc pe Jungfrau. Trabantul m-a purtat pînă la Grindelwald, de unde mi-am continuat drumul cu trenul cu cremalieră pînă la Jungfraujoch, stațiunea de cale ferată cea mai înaltă de pe continentul nostru (3454 metri).

Plecasem într-o dimineață caldă de august din capitala țării, Berna, spre Interlaken, vestitul centru turistic al Oberlandului bernez. Am ajuns după vreo oră

[1] Ca în toate excursiile, și cînd am traversat Parîngul am fost însoțit de soția mea, Ana (n.a.).

în Interlaken, de aici putînd efectua o serie de trasee, între care : înconjurul celor două lacuri Thun şi Bricntz la a cărui confluenţă ne aflam, vizitarea Văii Cascadelor, circuitul marilor trecători Susten, Grimsel şi Furka, precum şi urcarea pe Jungfraujoch. Am ales această ultimă variantă. Am plecat spre Grindelwald. În apropiere, în mijlocul unei fîneţe proaspăt cosite, am poposit peste noapte. A fost frig, dar sacii de dormit ne-au protejat suficient în interiorul dormitorului pe roate. „Oraşul de gheaţă", cum i se mai spune Grindelwaldului, are o aşezare deosebită, fiind situat chiar la poalele masivelor Wetterhornului, Schreckhornului, al piramidei Eigerului şi nu departe de Mönch şi Jungfrau. Oriunde ţi-ai arunca ochii, nu întîlneşti decît vîrfuri înzăpezite şi lungi limbi de gheţari alunecînd din văi parcă direct spre tine, călător prin aceste meleaguri.

Deşteptarea a fost dis-de-dimineaţă, numai astfel am putut prinde primul tren în cursa lui zilnică spre culmi. Trenul cu cremalieră, realizarea inginerului Nicolae Riggenbach pe la anul 1871, a început să urce. A oprit la Alpinglen, apoi la micul Scheidegg, unde calea ferată ferăstruită — pe care se agăţau locomotiva electrică şi vagoanele — se uneşte cu surata ei venind dinspre Interlaken. Ne aflăm la altitudinea de 2061 metri. De acum va începe adevăratul urcuş pentru tren. De la staţia Eigergletcher (gheţarul Eiger, 2320 metri) pînă la Jungfraujoch, lumina soarelui nu se mai vede ; trenul străbate aproape şapte kilometri prin „intrîndurile" din masivele Eiger şi Mönch. Numai în staţiile de oprire, dacă cobori din vagon, poţi vedea — prin spărturile special făcute muntelui — noua panoramă. Decorul este format din cerul albastru (pe care, în această zi, norii parcă îl ocolesc), din vîrfuri albe şi din verdele văilor, ale căror maluri sînt brăzdate de zeci de cascade.

Jos, ca prin ceaţă, se zăreşte Grindelwaldul, lacurile Thun şi Bricntz şi, între ele, Interlaken. La 3454 metri altitudine, trenul atinge Jungfraujoch, important centru de schi al verii. Pentru a putea ieşi pe platoul staţiunii, străbatem, tot prin subteran, prin galerii săpate în gheaţă, drumul ce trece pe lîngă hotelul Berghaus (Casa de pe munte). Către ieşire, curentul se accentuează.

Sîntem bine îmbrăcați, dar frigul ne pătrunde pînă la piele. Luminozitatea devine din ce în ce mai puternică. Noi, însă, nu avem ochelari de soare pentru protejarea ochilor. Sîntem nevoiți să închiriem cîte o pereche de la chioșcul special aflat la capătul galeriei pe care tocmai o traversam. Plătim cinci franci și, cu ochelarii de soare pe nas, putem ieși pe marele platou al Jungfraujochului. Vedem, la orizont, fîlfîind, steagul elvețian, care indică locul pînă unde puteau să meargă turiștii. Dincolo de el, alte stegulețe, mici și roșii, marcau suprafața accesibilă excursioniștilor însoțiți de ghizi. Eram pe marele ghețar Aletsch. Pe patinoarul de suprafață, în acea zi, puțini turiști desenau figuri cu ascuțișul patinelor pe gheață. Schiorii au pîrtia lor, de la care nu se abat. Totul este organizat în amănunt și nimeni nu încearcă să facă pe „grozavul". Dincolo de limitele marcate, pe zăpadă, nu există nici o călcătură „măcar de leac", nici o dîră care să murdărească imaculatul covor de nea...

Am revenit la hotelul Berghaus și de aici ne-am îndreptat spre stațiunea științifică de altitudine, unde mi s-a spus că un ascensor îi duce pe excursioniști pînă la punctul cel mai înalt al platoului, la 3575 metri. Sus, am aflat, se găsește un adevărat punct de observație. Am urcat, desigur, și eu și, alături de alți turiști, am privit panorama. Aproape, colosii de piatră și gheață, Mönch și Jungfrau. Mai încolo, alte și alte vîrfuri cu căciuli de gheață și zăpadă. Sus, cerul albastru. Jos, în zare, infinitul de gheață. Cu excepția clădirii Sfinxului [1], care este complet suspendată între cer și pămînt, aici totul este acoperit de gheață. O mare și ingenioasă făptură, omul, a creat cu imaginația lui extrem de bogată tot ce văzusem în acea zi, încît mi-am zis că natura, oricît de măreață este, pălește uneori în fața perseverenței și muncii oamenilor, care aici au reușit să o domine. Ea, natura, totuși rezistă, nu se dă bătută și cînd și cînd răbufnește vrînd să se răzbune pe omenire. O avalanșă, un cutremur, o izbucnire de lavă către cer, o inundație...

[1] În clădirea „Sfinxului" se află Observatorul meteorologic al Universității din Geneva, înființat în anul 1937 *(n.a.)*.

Acum, cînd aşez pe hîrtie aceste rînduri, mă gîndesc la distanţa de timp care a trecut din 1940 pînă în 1973 Calculez repede : 33 de ani !

O jumătate de viaţă, aşadar, de cînd am urcat, cu un Ford Eiffel, la 2125 metri altitudine, sus aproape de Păpuşa, lîngă Mîndra, pînă cînd m-am căţărat, cu trenul cu cremalieră şi cu ascensorul, pînă la „Sfinxul" de pe Jungfraujoch, la 3575 metri.

Atunci, în 1940, ochii priveau la culmi îmbrăcate în verdeaţă, iar acum înregistraseră un nou peisaj, de creste pline de zăpadă şi gheaţă.

Şi ei, ochii, nu se satură niciodată, dorind mereu să vadă, să vadă, pînă se vor închide şi vor pleca în ţara nemuririi cu imaginile acumulate vremelnic aici pe pămînt.

Trabantul Combi fusese acela care mă dusese pînă la poalele Fecioarei (Jungfrau) şi tot el, peste şase ani, într-o parcare la poalele Mont Blancului, m-a aşteptat să cobor cu telecabina de pe vîrful l'Aiguille du Midi al masivului rege al Alpilor, în oraşul lui Sausure, Chamonixul.

Oare pînă cînd, tot mai sus, mai sus ?

O cheie franceză, o haină și o floare de colț

În vara anului 1970, într-o după-amiază, am poposit pe Avala. Veneam aici după aproape treizeci de zile de desfătare a ochilor pe malurile minunate ale Mării Adriatice și după ce am văzut o parte din patrimoniul turistic al țării vecine și prietene, Iugoslavia.

...O adevărată piramidă naturală, ridicată din mijlocul cîmpiei fertile ne-a barat parcă drumul. Am urcat pe serpentinele ei pînă sus. Aici, sculptorul Ivan Mestrovič a ridicat un impresionant monument. Trepte mari și largi de piatră arată turiștilor drumul de la poale pînă la vîrf. Sub obladuirea blîndă a privirii celor opt cariatide, sub o mare placă de marmură, odihnesc rămășițele soldatului necunoscut. Aci se înalță și turnul televiziunii iugoslave. Un ascensor — în schimbul unei taxe — îi urcă pe amatorii emoțiilor inedite pînă la partea cea mai de sus a turnului. Privirea cuprinde o frumoasă panoramă a Belgradului și a punctului de confluență dintre albiile fluvii Sava și Dunăre, ambele curgînd molcom prin inima unor blînde plaiuri.

Cineva, văzînd că sîntem străini, ne-a atras atenția asupra porțiunii verzi din apropierea locului de confluență :

— Acolo este frumosul parc Kalemdan, neîncăpător în zile de sărbătoare. Coloana albă de marmură din centrul covorului verde este monumentul *Învingătorul,* operă a aceluiași Mestrovič.

Acum, cînd soarele nu se grăbea încă să amurgească, am hotărît să fac o mică revizie Trabantului meu binecuvîntat. Am oprit în mica piață din fața restaurantului de pe Avala. Trebuia neapărat să strîng

un şurub la carburator. Am căutat în trusă cheia fixă de „nouă". Nu era acolo. Am căutat-o în tot portbagajul, apoi sub scaunele din interiorul maşinii, în buzunarele portierelor. Nimic. O înghiţise parcă pământul!

În acel moment, critic pentru noi, a oprit alături un automobil de culoarea vişinei putrede. Din el au coborît doi tineri. „Iată o şansă", mi-am spus în gînd, şi am acţionat:

— Stimate domn, daţi-mi voie să mă prezint: Marinescu.

— Profesor Alexandru Schaffer. Cu ce vă pot fi agreabil?

— Dacă nu vă este cu supărare, aş avea nevoie de o cheie fixă sau tubulară, de „nouă". Pe a mea n-o găsesc nicăieri.

Amabil, tînărul a deschis portbagajul, a luat din trusă cheia pe care am solicitat-o şi, întinzîndu-mi-o, mi-a spus:

— Sper că o să mi-o înapoiaţi?

Apoi, fără să aştepte vreun răspuns, s-a îndreptat, împreună cu partenera, spre restaurant.

Nu am ştiut ce să răspund pe loc cuvintelor tînărului, oarecum jignitoare şi nelalocul lor. Am vrut să-i mulţumesc pentru amabilitate şi să refuz cheia oferită. Dar el plecase, aşa că, enervat, am strîns cu multă ciudă şurubul cu pricina. Am făcut cîteva tururi prin piaţă, ca să-mi dau seama dacă se mai prelinge benzina, şi, cum totul era în regulă, am suit treptele restaurantului pentru a-i înapoia [illegible]ăinului cheia. Tinerii, la o masă pe terasă, serviseră cîte o îngheţată. Am mulţumit, puţin ostentativ, dar bărbatul m-a provocat:

— Mi se pare că v-au supărat cuvintele mele din piaţă. Soţia mi-a atras atenţia că am făcut o gafă. Vă cer scuze, dar eram sub impresia unei întîmplări recente. În drum spre Avala, am întîlnit o maşină rămasă în pană de cauciuc. Am oprit. Conducătoarea — o femeie — nu putea scoate şuruburile genţii. Am încercat eu, mai întîi cu cheia ei, apoi cu a mea, pe care am rupt-o...

— Ce să-i faci? se mai întîmplă şi necazuri din astea. Se poate întîmpla chiar să nu găseşti cheia în

mașină. Vă mulțumesc pentru amabilitate, iar soției dumneavoastră îi aduc omagii.

— De unde sînteți ? a intervenit în dialogul nostru, dintr-o dată, femeia.

— Din România.

— Auzi, dragă, ce șansă : domnul este chiar din țara în care am plănuit să ne petrecem, anul viitor, concediul.

— Nu doriți să luați o înghețată cu noi și să stăm puțin de vorbă ? a întrebat bărbatul.

M-am așezat, în timp ce omul s-a dus s-o cheme și pe soția mea.

Între toți patru a avut loc o convorbire prelungită. Proaspeții noștri cunoscuți erau din Elveția. Erau profesori și îmi cereau mereu alte și alte lămuriri despre țara noastră. Le-am oferit harta turistică a țării și un pliant O.N.T. cu diverse trasee pentru automobiliști. Seara am luat cina împreună la „Le café de la ville", restaurantul belgrădean situat în piața Republicii. A doua zi, drumurile noastre s-au despărțit, noi am plecat spre București, ei spre Monthey, o mică localitate în apropierea lacului Leman.

Am rămas în corespondență.

În luna mai 1971, am primit o scrisoare prin care, elvețienii mi-au comunicat că vor veni în România. Într-o zi de iulie, același an, la poarta casei mele a sunat clacsonul mașinii lor. Cînd le-am ieșit în întîmpinare, spre surpriza mea, în stradă am văzut staționînd două automobile ; profesorul îl convinsese pe bunul său prieten, tot profesor, să-l însoțească în excursia prin țara noastră.

Cu una din mașinile lor, am făcut, chiar în după-amiaza sosirii, un circuit prin Capitală. Doreau mult să cumpere imprimări cu muzică românească. De aceea, i-am condus la magazinul Muzica. Ascultau, cu căștile la urechi, toți patru și nu se mai urneau din loc. Seara i-am invitat la restaurantul Cina, unde am rugat pe șeful de orchestră să includă în repertoriul său *Hora Stacato* și *Ciocîrlia*. Rugămintea mi-a fost îndeplinită. Elvețienii au rămas extaziați și m-au întrebat de unde pot cumpăra aceste două imprimări pe care nu le ascul-

taseră în acea după-amiază... Dimineața au plecat spre litoral, urmînd ca, mai tîrziu, să viziteze Delta și mănăstirile din nordul Moldovei...

Pe la mijlocul lunii august, poștașul m-a anunțat că am de ridicat un colet. Nu bănuiam despre ce poate fi vorba. Coletul venea din Oradea, trimis de la hotelul Dacia. Cînd am deschis pachetul, am găsit în el o haină obișnuită. „Ce poate să însemne acest lucru?" m-am întrebat. „E cumva o greșeală sau o farsă?" Vreme de douăzeci de zile n-am reușit să dezleg enigma. Abia în cea de a douăzeci și una zi am primit o scrisoare; elvețianul mă anunța că la hotelul din Tulcea a uitat o haină; că, din drum, a scris să-i fie expediată la Oradea, ultimul punct al șederii sale în România; că, neprimind-o, a rugat pe cei de la hotelul din orașul de pe Criș ca, în cazul cînd va sosi haina din Tulcea, aceasta să-mi fie trimisă mie la București. În scrisoare, Schaffer îmi cerea să fac tot ce cred de cuviință ca să-i parvină haina.

Un lucru îmi era, totuși, neclar: de ce insista amicul meu să intre în posesia acelei haine, care, nu avea o valoare deosebită? Oricum, era rugămintea unui prieten și trebuia să o îndeplinesc...

Am pregătit pachetul și m-am prezentat cu el la poșta din fața Sălii palatului. Un salariat a verificat conținutul și mi-a spus:

— Aveți de plată o sută de lei, plus timbrele poștale.

— Pentru ce, domnule? am întrebat. Nu este un cadou, este o haină veche uitată de un elvețian, într-o excursie făcută în țara noastră. Aveți aici scrisoarea lui. Vă rog s-o citiți! Alături, iată, aveți ambalajul original în care a sosit de la Oradea.

Salariatul a continuat fără să-i pese de zbuciumul meu:

— Aveți bon? Orice bun expediat trebuie să aibă un bon pentru a i se cunoaște valoarea.

— Dar eu nu am cumpărat-o, nu înțelegeți ? Ș-apoi, cum poate fi evaluată la o taxă de expediere așa de mare ?

Am reclamat cazul la vama Antrepozite. Aici am întîlnit o altă optică. Salariata a apreciat valoarea taxei vamale la suma de numai șaizeci de lei, dar îmi cerea bon...

Mai exista o soluție, totuși : să vînd haina la Consignația și apoi să o cumpăr, tot eu, pentru a obține bon justificativ privind valoarea ei.

Trecuseră vreo două luni. Așteptam să găsesc vreo ocazie, vreun turist cu drumuri prin Elveția. Așteptam degeaba. Problema s-a rezolvat la Direcția generală a vămilor, în urma unei audiențe, cînd am obținut scutirea de taxă...

Am expediat, așadar, elvețianului haina, acesta mi-a răspuns mulțumindu-mi, apoi între noi s-a așternut tăcerea. Gîndurile mele poposeau, tot mai rar, în amintire, la întîmplările de pe Avala și la cele decurgînd din ea.

Într-o zi, într-o altă vară, poșta mi-a adus o veste neașteptată : Schaffer și Juriene, prietenul său, care locuia la Estavayer le Lac, mă invitau în Elveția.

N-am putut rezista tentației și am început să-mi întocmesc itinerarul. La definitivarea lui a colaborat nemijlocit Schaffer, care mi l-a înapoiat cu modificări și indicații prețioase. El îmi recomanda, de pildă, să nu intru în Elveția pe căile tradiționale, St. Gothard, Simplon sau St. Bernard, ci prin noua trecătoare Nufenenpas, care este, scria el : „mai lungă decît celelalte, dar mult mai frumoasă și mai înaltă".

Așa se face că, după preparativele de rigoare, în ziua de 23 august 1973 părăseam București. În Iugoslavia am intrat pe noul pod de la Porțile de Fier, urmînd un traseu greu de munte, necunoscut multor automobiliști, dar foarte frumos, cu panorame dese asupra Dunării [1]. Pînă la Como, în Italia, am urmat drumul

[1] Traseul a fost : Drobeta-Turnu Severin — Kladovo — Tekija-Majdanpek — Kucevo — Pozarevac Smederevo — Belgrad — Zagreb *(n.a.)*.

obișnuit: Belgrad, Triest, Veneția, Padova, Verona, Milano. Am trecut punctul de frontieră Chiaso și iată-ne într-o mică localitate, Melide, pe malul lacului Lugano. Este renumită printr-o expoziție în aer liber — Swissminiatur (Elveția în miniatură) [1].

Ajunși la Airolo, mic orășel situat la o altitudine de 1154 metri, minute în șir am privit în stația de cale ferată cum se făceau sosirea și plecarea vehiculelor pe platforme, prin tunelul St. Gothard. Trenul era format din șapte-opt vagoane platformă și unul de clasă. Din șoseaua paralelă cu calea ferată, pe o punte, mașinile urcau pe platformele vagoanelor. Între acestea se găsesc alte punți mai mici, care se ridică în momentul pornirii trenului. Primul automobil, după ce urcă puntea principală, merge în direcția locomotivei electrice trecînd din vagon platformă în vagon platformă. Urmează apoi celelalte, pînă la completarea tuturor platformelor. La extremitatea tunelului, operațiunea se desfășoară invers. Puntea se așază, de astădată, la vagonul de lîngă locomotivă, prima mașină coboară, apoi celelalte, pînă ce platformele rămîn goale, după care începe operația completării lor, pentru noul drum prin tunel. Operația se efectuează în schimbul unei taxe de 25 de franci ce se achită imediat la suirea în tren singurului salariat instalat într-o gheretă.

Pe la miezul nopții s-a declanșat o puternică furtună însoțită de o ploaie torențială. Acoperișul mașinii a devenit o darabană în care picăturile loveau cu putere. Spre ivitul zorilor, totul a intrat în normal, dar înalturile lăsau să cadă din ele, legănîndu-se, fulgi de zăpadă. Încet, încet, zăpada a acoperit verdele toamnei cu un covor alb imaculat. Mă trezisem și priveam la acest spectacol de continuu zbucium al naturii, care în scurt timp își schimbase înfățișarea. Spre răsă-

[1] Pe o mare întindere se află aici monumentele, regiunile, orașele cele mai reprezentative ale Elveției, înșirate de-a lungul șoselelor, căilor ferate și riurilor țării. Pe aceste căi de comunicație circulă necontenit, miniaturizate, avioane, vapoare, trenuri, autocare și automobile. Expoziția a luat ființă în anul 1959. În anul 1973, după 14 ani, statistica indica că acest muzeu demonstrativ în aer liber fusese vizitat de un număr impresionant de turiști: șase milioane (n.a.).

rit, cerul se înroşise. Fulgii căzeau din ce în ce mai rar şi deodată de după creste au izbucnit razele triumfătoare ale soarelui. Lapoviţa căzută a început să se topească aşa de rapid, încît totul s-a transformat într-un şuvoi necontenit de apă ce curgea cu zgomot. Curînd, torentele de apă au acoperit rigolele trotuarelor, străzile devenind astfel adevărate pîraie de munte.

Sub soarele strălucitor, cei douăzeci şi trei de cai putere ai Trabantului se sileau să ajungă cît mai repede în trecătoare. Jur-împrejur, crestele — printre care şerpuia, urcînd, şoseaua — erau înălbite de zăpadă. Măreţia albă contrasta cu verdele ierbii proaspăt udate în timpul nopţii.

Am ajuns în trecătoare, la 2468 metri altitudine. Pasul se afla, aşadar, la o înălţime apropiată de vîrfurile munţilor noştri cei mai semeţi. Era frig. Cabana-hotel era înconjurată, pe vastul platou, de zeci de turisme. Se odihneau şi ele. De pe terasă, am admirat panorama parţială a Alpilor, proaspăt „văruiţi". Piscurile străluceau puternic în lumina soarelui ce căuta, parcă, să topească proaspetele cristale de gheaţă. Drumul pe care urcasem nu se vedea, deoarece era tăiat numai printre stînci. Vedeam, în schimb, pînă departe în zare, panglica de coborîre. Semăna cu un fir alb strecurat printre verdele păşunilor montane...

După zece zile de la părăsirea Bucureştilor, în după-amiaza zilei de 2 septembrie 1973, opream în faţa casei lui Schaffer din Monthey...

A doua zi am făcut o excursie la Champery, iar de aci, cu telecabina, sus la Planachau. În staţia telefericului, o cabină sta gata de plecare. Urcam pentru prima oară cu un astfel de mijloc de transport modern.

Sus, platoul verde ne aştepta să-i călcăm covorul parcă întins în cinstea noastră. Am rămas să prînzim pe terasa restaurantului cabanei de pe creastă. Modernul, în utilarea munţilor, se putea vedea la tot pasul. Dar se vedea, mai ales, în „poziţia" unde era amplasată terasa, în stîlpii de beton pe care se sprijină

aceasta, care începe, practic, exact de la marginea prăpastiei.

Păşeam cu teamă pe această terasă suspendată deasupra abisului, cu betonul ei turnat deasupra unor grinzi de fier. Între noi şi masivele din faţă nu se mai afla nimic altceva decît hăul, adîncul.

Fiecare din grupurile de creste din faţă aparţinînd masivelor Dentes du Midi, Dent de Morcles, Dents Blanche, Mont Ruan, Grand Muveron, crestele din stînga — Diablerets — şi cele de mai departe ale Mont Blancului ne invitau să le privim gheţarii, care aşteptau, parcă, să-i atingem cu mîna. Eram la 2000 metri altitudine, iar piscurile la care priveam aveau înălţimi între 3200 şi 4810 metri.

Pe marginea balustradei ce înconjura terasa erau fixate nişte lunete. Într-una din ele, Schaffer a pus o monedă printr-o mică crăpătură şi m-a invitat să privesc. Aproape că m-am speriat; coloşii de piatră erau aşa de aproape de mine, încît îmi făcea impresia că se vor prăbuşi peste noi. Pe diorama din faţa fiecărei lunete puteam urmări situaţia aşezării şi numele fiecărui vîrf al masivelor ce stăteau, parcă, unul pe umerii celuilalt. Schimbînd poziţia lunetei, vedeam totul din vale pînă pe piscuri. Vedeam, jos, zeci de vaci păscînd din păşunile cu iarba toamnei. Sus, dimpotrivă, priveam gheţarii, linia de demarcaţie a zăpezilor eterne.

După ce am privit peisajul acela uluitor de frumos, aproape ireal, am zărit, izolată la baza monumentului numit crucea lui Culet, pe lîngă care trecusem în drum spre restaurant, o mică şi catifelată floare de colţ. Bucuros, m-am aplecat să o văd şi am întrebat dacă pot să o rup. Schaffer mi-a spus că nimeni nu avea voie să o rupă... După vreo jumătate de oră însă, pe cînd stăteam şi priveam încă o dată peisajul, cabanierul, îmbrăcat în costum de munte elveţian, a venit şi mi-a oferit o floricică de colţ, luată din ghivecele care constituiau podoaba cabanei:

— Primiţi, prin excepţie, un dar nepreţuit din partea Alpilor elveţieni...

Timpul s-a scurs. Zilele, lunile și anii s-au încrustat pe crugul vremii. În seara de 11 martie 1977, la orele zece, telefonul întrerupt pînă atunci suna prelung. La celălalt capăt al firului — Montheyul. Familiile prietenilor elvețieni erau curioase să știe dacă am suferit în urma cutremurului din 4 martie. Am răspuns că sîntem sănătoși cu toții, că pagubele ce le avem sînt minore.

După cîteva săptămîni, am primit din Monthey un pachet, în care nu se afla o haină ponosită, ca cea uitată la Tulcea, ci două costume, la un loc cu o serie de lucruri utile și multe bunătăți pentru nepoți...

O zi a amintirilor la Bușteni...

În vara anului 1976, noua grupare Turing club, care își desfășoară activitatea pe lîngă Casa de cultură din strada Mircea Vodă din București, și-a încheiat cel de-al cincilea an de activitate prin organizarea unei excursii la Bușteni. Cînd m-am hotărît să particip, nu bănuiam nici un moment că, pentru mine, frumoasa zi de iulie avea să aibă și o altă însemnătate, majoră.

...Am sosit în localitatea de pe Valea Prahovei dis-de-dimineață și m-am abătut pe la casa lui Niculae Pascu (situată pe strada Erou Conciu), veche cunoștință. Omul fusese bolnav în timpul iernii, iar eu doream nespus de mult să-l văd. Dealtfel, totdeauna plăcerea revederii a fost reciprocă.

În ziua aceea, Niculae, sculat încă de la cîntatul cocoșilor, conform obiceiului, terminase treburile în curtea plină de flori și stătea în verandă cu ușa deschisă. Auzind zgomotul Trabantului meu, a coborît scările, venindu-mi în întîmpinare.

— Bună, domnule Pascu. Cum te simți?

— Așa cum mă vedeți. Dar ce vînt vă aduce la noi? Vă este dor, bănuiesc, de înălțimi.

— Ca în tinerețe m-aș urca pe munți, numai că astăzi am altă treabă.

I-am spus rostul vizitei mele și ne-am îndreptat, braț la braț, către verandă.

— Avem oaspeți, Mario, a strigat gazda cînd chipul femeii lui a apărut într-un ochi de fereastră.

Pe cînd ne instalam în fotoliile de paie, gospodina a venit cu o tăviță pe care, în farfurioare, străluceau boabe de dulceață de fragi.

— Bine ați venit din nou pe la noi! Ce face doamna, copiii? m-a întrebat Maria în timp ce așeza farfurioarele pe o măsuță aflată în verandă.

— Toți sînt bine și sănătoși!

— Cafelușele le aduc mai pe urmă, a schimbat apoi femeia vorba. Sînt sigură că tot reci o să le beți. Vă cunosc eu meteahna. Cînd vă întîlniți, nu mai conteniți cu amintirile.

...Prin fereastra larg deschisă, printre florile mov de clematită, priveam amîndoi tăcuți la culmile golașe ale muntelui. Monumentul eroilor de pe Caraiman era chiar în dreptul nostru. Cîțiva norișori l-au învăluit, apoi s-au destrămat. Am spart primul liniștea acelei clipe:

— Îți aduci aminte, nea Niculae, de drumul nostru la cascada Urlătoarea în 1925, cînd împreună cu Filică și Petre ați mers să dați o mînă de ajutor fraților Pescaru la demontarea Casei Omul, construită provizoriu acolo la stația fabricii Schiel de la Vinclu. Dar ce s-o mai fi ales cu frații Chiru, Gheorghe și Grigore Pescaru? Nu mai știu nimic de ei. Despre familia dumitale mai știu cîte ceva: ați rămas în viață trei din zece, Aneta [1], Victor și dumneata.

— Păi, domnule Vasile, mai trăiesc doi „Pescari". Unul la Breaza, unde locuia și în 1925, altul, Grigore, aici în Bușteni.

— Mi-ai făcut o mare bucurie cu vestea despre Grigore Pescaru. Nu l-am văzut de aproape cincizeci de ani, așa că nu mai aștept cafelele coanei Maria. Plec să-l caut...

— Stă pe strada Nestor Urechia. Numărul exact nu-l știu, dar oricine vă poate îndruma [2].

[1] Aneta Pascu a decedat în septembrie 1979 la vîrsta de 80 de ani *(n.a.)*.

[2] Strada Nestor Urechia din Bușteni poartă acest nume în amintirea marelui drumeț, scriitor și, totodată, inginerul constructor al șoselei de pe Valea Prahovei. Înainte, strada s-a numit V. A. Urechia (n.a.).

— Mulțumesc de informație și, nici o grijă, îl găsesc eu! Cu dumneata aș vrea să mă reîntîlnesc după-masă. Mașina o las pe coasta din fața casei. Mai aruncă-ți, te rog, din cînd în cînd, ochii, să nu o lovească vreun copil.

Frumosul bulevard din Bușteni l-am parcurs aproape în fugă. Cînd am ajuns lîngă podul ce traversează pîrîiașul coborînd din Valea Albă, am luat-o la stînga pe scurtătură, spre strada indicată de Niculae. M-am oprit în fața casei cu numărul 28. Am intrat în curte. Deasupra becului de la intrarea principală, un cap de căprior împăiat. Mă întrebam: „Cum va arăta Grigore Pescaru?" Am bătut la ușă. Nici un zgomot: Gîndeam: „Poate nu este acasă" cînd, dintr-o încăpere situată pe lateralul curții, am auzit sunete produse de ciocan și rindea. Degetele mîinii, timide, mi s-au apropiat atunci de geamul acestei clădiri. L-am atins discret de cîteva ori. Curînd, ușa atelierului s-a deschis. În prag a apărut silueta unui om de statură mijlocie, puțin adus de spate. „El trebuie să fie, mi-am zis în gînd, nemaicunoscînd pe flăcăul vînjos de altădată, vechea lui pasiune, dulgheria, îl stăpînește și astăzi".

— Bună vremea, nea Grigore! am salutat, riscînd certitudinea identității bătrînului din fața mea.

— Bună, bună, dar cine ești dumneata?

— Întrebarea este la locul ei. De cînd ne știm au trecut ani! Ne-am văzut în 1925, cînd, împreună cu frații Pascu, am venit la dumneata la Vinclu; lucrai pe atunci la demontarea Casei Omul. Îți mai amintești?

S-o scurs ceva vreme, dar de amintit îmi amintesc. Noi am montat Casa Omul la Vinclu de probă, în 1924, toamna. Frații Pascu ne-au dat o mînă de ajutor, veneau des la noi, însă pe dumneata nu te țin minte.

— I-am însoțit de cîteva ori și am stat de vorbă chiar cu dumneata.

— O fi, nu zic nu...

Pe cînd încercam să reînviu întîmplarea aceasta de demult, pe poarta ogrăzii a intrat o femeie scundă.

— Dar ce stați în curte, oameni buni, poftiți în casă! Grigore, așa îți primești tu oaspeții?

— Nu mă sudui, măi femeie, că dumnealui numai ce a picat şi habar n-aveam cine este şi ce vrea. Încerc şi eu să mă dumiresc.

Am intrat. Casa, un mic muzeu de vînătoare, cu trofee, aparţinînd unui vînător iscusit. Printre capete de căprioară, cerbi, urşi şi păsări — toate împăiate — pe pereţi atîrnau fotografii de familie. Altele, cîteva, o înfăţişau pe gazdă în mijlocul unor turişti pe care i-a călăuzit pe munte.

— Serviţi un ceai? am fost întrebat de gospodină.

— Nu refuz, mai ales că bănuiesc ce fel de ceai aveţi.

— Îl fac din amestec de frunze şi fructe de pădure — zmeură, rododendron, muguri de brad...

— Asemenea ceai n-am băut din tinereţe.

— O să vă aduc un ceainic plin, să vă turnaţi cît doriţi. Şi am să vă rog să gustaţi şi din gogoşile mele. M-a învăţat să le plămădesc mama mea, Mina, a mai spus gazda înainte de a părăsi încăperea.

— „Mina", „Mina", m-am trezit rostind cu glas tare. E un nume cunoscut de mine, dar de cînd n-am mai auzit pe cineva vorbind de el...

Ca să-mi risipească starea de bănuială în care mă aflam, Grigore Pescaru mi-a venit în ajutor:

— Aurelia, bătrîna mea, este fata Minei, soţia lui Butmăloi. Amîndoi s-au prăpădit, săracii. Noi le-am luat locul la Casa Peştera. Cînd am fost numiţi cabanieri, domnul Mihai Haret l-a trimis pe Niculae Pascu să ne aducă înştiinţarea scrisă.

— De la el vin acum, nea Grigore. El mi te-a descoperit şi mi-a indicat unde te pot găsi...

Pînă în 1976, pe Grigore Pescaru l-am văzut de trei ori: în 1925, pe cînd lucra deasupra cascadei Urlătoarea, apoi în acelaşi an, cu ocazia „botezului muntelui", şi în anul 1926, cînd a avut loc inaugurarea Casei Omul — Mihai Haret.

...La locul de descărcare al buştenilor aduşi de funicular de la Bolboci, pentru Fabrica de hîrtie a fraţilor Otto, Fritz şi Heine Schiel, era în ziua aceea un furnicar, o harababură: lăzi pline cu cuie, pachete de

șindrilă, scînduri de toate mărimile, bile, grinzi. Căluții vînătorilor de munte [1] frămîntau cu nervozitate pămîntul cu micile lor copite. Așteptau parcă și ei cu nerăbdare să fie încărcați și să urce. Din timp în timp, se fixau pe cablul funicularului, cu lațuri, piesele mai mari, care urmau să fie descărcate la casa Schiel de pe Jepi, iar de aci să fie transportate la Omul, cu căruțele, cu ajutorul căluților, sau chiar cu spinările.

Cînd am ajuns eu acolo cu frații Pascu, constructorii Pescaru erau gata de drum. Rucsacurile lor, înțesate cu scule de tîmplărie, așteptau să fie urcate în cîrcă. Ușile și ferestrele însă rămăseseră jos, ele trebuind să fie finisate de frații Pascu. Am stat acolo, în scîrțîitul roților funicularului și al vîjîitului cascadei, pînă către seară.

— Ce am pățit sus cu construcția casei, voi ține minte cît voi mai trăi, și-a depănat amintirile gazda mea. Vremea a fost cît se poate de vitregă, cu ploaie, vînt și lapoviță. Doar de două-trei zile frumoase am avut parte. De aceea, nici n-am reușit să ne respectăm angajamentul de a termina cabana în 1925, ci abia în 1926. Săptămînal, mai ales în 1926, primeam vizita lui Haret. Venirea lui nu era împiedicată de nimic.

— Eu am fost la Omul cu Filică și Nicolae Pascu chiar în ziua inaugurării, la 7 septembrie 1926. Și atunci vremea s-a arătat la fel de neprielnică. Totuși, la ce sărbătoare de munte am asistat! Se afla acolo „crema" drumeților români. Toți cei ce au luat cuvîntul au vorbit despre rostul casei și despre strădaniile președintelui *Turing-ului*. Adăpostului montan i s-a dat numele de „Casa Omul — Mihai Haret". Oare de ce nu s-o mai fi numind și astăzi așa?

...Întrebării mele n-a putut să-i răspundă gazda. Nici eu n-aș putea să răspund. Aș putea numai să-mi

[1] Mica unitate militară era condusă de sublocotenentul Enciulescu Ion. Mi-l amintesc. Cineva mi-a comunicat că s-ar fi prăpădit în război. În ziua în care l-am cunoscut pe Moș Grigore, el venise cu plutonul flăcăilor cu berete verzi pe o ureche. Primise, după spusele lui, ordin de la locotenentul Cambrea Niculae, viitorul comandant al diviziei Tudor Vladimirescu, să ajute la transportarea părților componente ale cabanei (n.a.).

exprim și acum regretul că nu se păstrează — ca în atîtea domenii — și în turism vechile denumiri cu rezonanțe nostalgice pentru bătrînii „montagniarzi" și care, printre cei tineri, ar stîrni interes și respect pentru înaintași. Același regret îl am, de ani și ani, și în ce privește nerealizarea unei idei pentru care militez: înființarea muzeului turismului din România...

Atunci, la Bușteni, i-am mărturisit gîndul meu și bătrînului Grigore Pescaru...

— Nea Grigore, intenționez să acționez în vederea înființării unui muzeu al turismului. Dacă gîndul ce mi-a încolțit de mult în minte va fi însușit și de alții[1] și, mai ales, de către oficialități, dumneata ai fi dispus să cedezi, total sau parțial, materialul de care dispui?

— Cu dragă inimă, a spus repede constructorul, cabanierul și vînătorul Grigore Pescaru. Poate așa, dacă vor fi adunate urmele din trecut într-un singur loc, vor cunoaște și tinerii mai bine strădaniile începuturilor noastre. Vreau să-ți spun însă că mulți au fost cei ce mi-au cerut fotografii, pe care nu mi le-au mai înapoiat. Pentru un muzeu al turismului, aș dona cu plăcere ce mai am de preț. Numai de s-ar face odată, că ar fi tare nevoie de el.

Discuția cu Grigore Pescaru a trebuit să se încheie în ziua aceea. Se făcuse ora zece fără un sfert și mai era puțin pînă la momentul întîlnirii de la Gura Dihamului. L-am salutat, de aceea, pe veteranul bușteanar, luîndu-mi la revedere de la el, îmbrățișîndu-ne și promițîndu-i că, ori de cîte ori voi avea drum prin Bușteni, mă voi opri să-l văd, să mai depănăm amintiri împreună.

...La cabana Diham sosiseră peste treizeci de excursioniști din București. Ziua era frumoasă, oamenii se bucurau de căldura ei. Acolo, în poienița din apro-

[1] Ideea înființării unui muzeu al turismului din România am exprimat-o în nenumărate împrejurări, ea concretizîndu-se și printr-un memoriu înaintat Ministerului Turismului. Ultima oară, public, mi-am rostit punctul de vedere în cadrul unei anchete a revistei *România pitorească*, numărul 97 din anul 1980, luna ianuarie. În același număr al publicației s-au rostit, în acest sens, profesorul Valeriu Pușcariu și Zoe Stoicescu (n.a.).

piere, în asistența celor prezenți, am rostit un mic cuvînt evocator. Între altele, emoționat, am vorbit și despre întîlnirile mele din ziua aceea cu Niculae Pascu și Grigore Pescaru. Referindu-mă la ei, am relatat, pe scurt, o pagină din istoria turismului nostru. O pagină pe care, acum, m-am străduit să o completez.

Pe la orele patru după-amiază, am părăsit grupul Turingului și am plecat, conform promisiunii, acasă la Niculae Pascu. L-am găsit „pigulind" trandafirii din curte. Avea în vizită pe fata și pe ginerele lui, care locuiesc în Sinaia.

— Ei, l-ați găsit pe Grigore? m-a întîmpinat cînd i-am deschis, pentru a doua oară în acea zi, ușa.

— Domnule Pascu, nu știu cum să-ți mulțumesc pentru informațiile dumitale. Am trăit astăzi, aici la Bușteni, o adevărată zi a amintirilor. Îți mulțumesc încă o dată și te las sănătos. Îți urez să te găsesc la fel ca acum la viitoarea noastră întîlnire.

— Și eu îți mulțumesc de vizită, domnule Marinescu. Și îți doresc să umbli cu bine și să mai vii pe la noi.

— Am să viu negreșit, am răspuns în timp ce ne strîngeam mîinile, acolo în mijlocul grădinii înflorite de la poalele Caraimanului, unde, la cei peste optzeci de ani ai săi, fratele Pascu stătea încă drept și verde.

Şatră modernă în drum spre Delfi

Trecusem de mult de Trikala, Katerini, Larisa şi Amfisa. Povîrnişurile muntelui Parnas unde — credeau vechii greci — sălăşluia frumosul zeu Apolo, împreună cu muzele, se vedeau sumbre în zare. După fiecare nouă scurtă curbă, muntele îmi apărea în faţa ochilor în altă ipostază. Serpentinele se tîrau la poalele rocilor. Urcuşul era din ce în ce mai greu. Trabantul trăgea din răsputeri. Kilometrajul de la bord ne avertiza că nu sîntem prea departe de Delfi, noul punct al itinerarului nostru egeic [1].

Pornisem dis-de-dimineaţă spre capitala Greciei, urmînd să ne abatem pe la Delfi. Căldura devenise înăbuşitoare. La un moment dat, drumul părea că este blocat. Pe o porţiune a lui ceva mai plată, parcate mult pe dreapta şoselei — destul de îngustă în acel început de nouă serpentină — am zărit patru camionete staţionînd. Am crezut că şoferii lor — cu toate că locul nu era potrivit — au oprit pentru a admira vreo panoramă. Am oprit şi noi în rînd cu vehiculele respective, cu intenţia să nu pierdem privelişte a. Ne-am convins repede că nu era vorba de aşa ceva. Nu se arăta în nici o direcţie vreun peisaj deosebit. În locul menţionat, am întîlnit un grup de ţigani nomazi, o şatră modernizată, în curs de deplasare. Am citit marca maşinilor pe furgonete, Ford, Fiat, Chevrolet. Pe ultima scria limpede : *TOYOTA.*

Aceasta era în pană. Trei tineri — la adăpost de soare sub capota ridicată — scormoneau cu mîinile de

[1] Excursie efectuată în august-septembrie 1977 (n.a.).

culoarea uleiului printre sîrme, bujii, ţevi, şuruburi. Lîngă automobilul defect stătea un ţigan mai în vîrstă. După înfăţişare, am gîndit că trebuie să fie căpetenia satrei, bulibaşa. Am dat tîrcoale autovehiculelor. În spatele fiecăruia, sub prelate de pînză, cîte o familie. În mijlocul ei, cîte o ţigancă înconjurată de doi pînă la patru copii. Îşi vedeau de-ale lor, fără să se sinchisească că erau opriţi în mijlocul drumului. Stăteau tolăniţi pe maldăre de covoare scumpe. Femeile purtau fuste largi, plisate, strident colorate, cîte trei, patru una peste alta. Pe cap aveau basmale tivite cu mici monezi de aur. Copiii stăteau în pielea goală. Bărbaţii purtau şalvari cu bradenburguri — după tipicul turcesc, bulgăresc sau bosniac — cămăşi albe curate şi ilice brodate pe deasupra. Pe cap — pălării negre cu boruri mari. Presupusul bulibaşă ţinea în mîini o splendidă narghilea, adevărat obiect de artă, pe care o ducea, calm şi rar, la gură. Trăgea fumul în piept, apoi îl arunca în rotocoale ce se urcau încet în sus, nestingherite de vreo adiere. Pe măsură ce se înălţau, deveneau mai alburii şi mai mari. Aerul se încinsese stînd gata să se aprindă. Tinerii ţigani de lîngă maşina bulibaşei, căci ea era cea defectă, trebăluiau preocupaţi să remedieze cît mai iute pana. Bulibaşa alături, sigur pe priceperea lor, nu se amesteca deloc în treaba acestora.

Din fiecare furgonetă, venind de sub prelate, se auzea muzică grecească, cînd tînguitoare, cînd săltăreaţă, împrăştiată generos de benzile unor magnetofoane. Trecuse destul timp de cînd priveam spectacolul, la care nu mă aşteptam, oferit cu generozitate de hazard, şi nici o ţigancă nu se arăta curioasă să ştie ce se întîmplă afară. Într-un tîrziu, m-am apropiat şi am întrebat pe cei găsiţi în pană dacă nu au cumva nevoie de ceva, cu toate că nu ştiam cu ce anume le-am fi putut veni în ajutor. Oricum, mi-am zis, un sfat, o idee, nu strică.

Cînd ne-au auzit vorbind lîngă ei, au rămas foarte surprinşi. Pînă şi femeile de sub prelate au răsucit butoanele magnetofoanelor, de data asta curioase ca nişte cumetre. Li se părea neobişnuit că un străin se interesează de soarta lor.

— Germany, Italy, French, American? m-a întrebat bulibașa într-o englezească pentru care l-am invidiat.

— Nu, domnule, sîntem români, i-am răspuns, amuzat de gîndul că puteam fi luat drept „trabantist american".

Odată lămurită naționalitatea noastră, mi-am aruncat ochii prin frumoasa mașinărie japoneză. Era o bijuterie. Auzisem de marcă, de firmă, dar nu văzusem, de aproape, niciodată un produs de-al ei.

— L-am rugat pe bulibașă să urce la volan și să întoarcă cheia de contact, încercînd să pornească motorul. Acesta s-a executat. Motorul a pornit, a rulat cîteva secunde și, după cîteva scurte întreruperi, s-a oprit de tot.

— Se pare că defecțiunea este la curentul electric. Umblați la bujii, eventual înlocuiți-le sau numai curățați-le bine. Controlați, de asemenea, cablurile ce vin de la bobinele de inducție, i-am sfătuit pe cei trei tuciurii tineri — ginerii bulibașei — care nu reușiseră să-i vină de hac mașinii.

I-am lăsat apoi pe țigani să-și vadă de treabă, noi continuîndu-ne drumul spre Delfi. După un sfert de oră de mers, ne-a apărut în față un larg circ muntos tăiat parcă în stîncă. La circa șase—șapte sute de metri altitudine, pe imensul Parnas se sprijină o terasă naturală. Propriu-zis, aici sînt două masive alăturate, Parnas și Kirpnis, separate de o vale abruptă, numită Picistos. În extremitatea văii ce se continua pînă în zare, strălucea un colț, un ochi de apă. Este golful Itea. În acest cadru, se spune, a stabilit Zeus să fie locul orașului Delfi. Alegerea nu s-a făcut oricum. Legenda grecilor antici explică cu lux de amănunte cum, într-o zi, zeul zeilor a lăsat să zboare liberi doi mari vulturi. Aceștia, după ce au planat vreme îndelungată deasupra regiunii, s-au avîntat în zbor către depărtări, dar în direcții opuse. După cîteva zile, cam în același timp, pe cerul Parnasului au reapărut cei doi vulturi. În căutările lor prin cele părți de țară, păsările nu găsiseră alt loc mai potrivit...

De pe la anul 700 înaintea erei noastre încoace, secole la rînd, orașul Delfi a fost renumit datorită prezicerilor ce se făceau aici, încît se poate spune chiar că viața politică din Grecia a fost mult influențată de sensurile pe care oamenii le distingeau în „vorbele" oracolului, care erau rostite întotdeauna în „doi peri". Exista în Delfi un colț sălbatic înconjurat de stînci și o mare peșteră de unde, în vechime, ieșeau „aburii prevestitori". Aburii ieșeau dintr-o mare prăpastie, împrejurul căreia s-a ridicat, încetul cu încetul, așezarea ce are și acum forma unui amfiteatru. Vîrful Parnas, lăsînd impresia că atinge cerul, umbrește localitatea. Nu cred să existe în oraș multe străzi pe care să poți circula la ... orizontală. Pot afirma însă că majoritatea lor sînt în pantă. Staționarea a trebuit să o fac asigurînd roțile mașinii cu două mari pietroaie luate dintr-un șantier apropiat.

În schimbul a 100 de drahme, am pășit, eu și soția mea, cu vădită emoție și curiozitate, să vedem ce a mai rămas din cetatea de odinioară. Știam că, nu o singură dată, a fost zguduită de cutremure, că peste ea au căzut devastatoare stînci din masivul Phedriadelor, dar mai știam că cetatea de demult — în care s-a oprit un timp însuși marele Alexandru Macedon ca să asculte glasul oracolului — a fost redată circuitului turistic prin neobosita muncă, de ani, a arheologilor. Din șosea am intrat pe așa-numita cale sacră. Pașii noștri au călcat mai întîi pe dalele de piatră rămase din epoca romană. Ne-am îndreptat apoi spre cele cîteva ruine existente, care pot oferi o imagine despre ce a fost Delfi odinioară : orașul sacru, orașul oracolelor și al șarpelui Pyton, reședința celebrei Pytia, dar, mai ales, sanctuarul zeului luminii și al artelor, Apolo.

Am urcat în punctul cel mai înalt al localității de altădată și am privit, înșirat la picioarele noastre, adevăratul Delfi, de fapt *muzeul contemporan.* E reprezentat prin cîteva relicve ce atrag milioane de excursioniști, în timp, din întreaga lume. Iată, pe rînd, *stadionul,* unde se desfășurau jocurile atletice, iată ruinele *clădirii cu colonade,* unde se păstra așa-numitul tezaur al Atenei, iată *templul* ridicat în memoria lui Miltiade, învingătorul de la Marathon, apoi *Tolosul* și marile

blocuri de piatră rămase din *templul zeului Apolo* — construcție celebră care a rivalizat la timpul ei cu Parthenonul — *templul zeiței Atena* și, în fine, locul izvorului *Castaldei*, renumitul șuvoi de apă în care se scăldau preotesele, înainte și după profețiile lor... Aceste vestigii sînt completate cu cele din muzeul aflat la intrarea în oraș, pe șoseaua ce vine dinspre Atena. În acest loc, pe un perimetru restrîns se găsesc, așezate în ordine, tezaurele scoase de sub pămînt, începînd de pe la 1892, de către arheologii francezi și greci.

Seara, am dormit în apropiere de Livadia. Ne-a atras un tăpșan verde de lîngă o livadă de măslini în floare. Mirosul adus de adierea ușoară a vîntului ajungea pînă în șosea. În dreptul acestui loc, așezat parcă în drumul călătorilor obosiți, era și un mic local cu răcoritoare, iar în față o fîntînă, o pompă de apă de tip vechi cu pîrghie.

După vreo două ore de somn, m-am trezit deodată că bolboroseam. Parcă aiuram. Parcă mă sufocam. De ce oare? Pentru că băusem apă din fîntîna Castaldei în dimineața acelei zile? Am deschis cu greu ochii. Mi-am dat seama repede că în interiorul mașinii pătrunsese un puternic miros de benzină. Mi-am trezit imediat soția, care dormea mai adînc ca de obicei și respira foarte greu. Am deschis geamurile și ușile „dormitorului" nostru pe roate.

De pe cer, luna mă privea indiferentă. Eu, indiferent la rotunjimea ei, priveam sub mașină băltoaca de benzină scursă din carburator. Am închis imediat robinetul rezervorului de benzină și am împins autovehiculul cîțiva metri mai încolo. În timp ce executam această operație, am observat că pe tăpșan, ca la o sută de metri spre pădurica de măslini, lucea o rază de lumină. O melodie discretă, venind dintr-acolo, învolbura ușor liniștea nopții. Vedeam chiar cîteva umbre mișcîndu-se în preajmă; dispăreau o clipă în întuneric apoi reapăreau în lumină.

Curios să aflu ce se întîmplă m-am apropiat pășind prin iarba udă de rouă, așa cum eram îmbrăcat în pijama. Surpriza mi-a fost deosebită cînd în fața ochilor mi-au apărut toate cele patru mașini ale șatrei de

țigani, întîlnită într-un popas fortuit pe șoseaua spre Delfi. Stăteau cu toții, unii pe scaunele de voiaj, alții pe jos, pe covoare, în jurul unei mese pline cu tot felul de bunătăți. În mijlocul mesei, încă aburind, o găină mare, bine rumenită.

— Asta-i furată cu siguranță ! mi-am zis în gînd.

Nu am putut face alte asociații de idei pornind de la găina țiganilor, atunci, fiindcă bulibașa, îndată ce m-a recunoscut, s-a ridicat dintre ai săi și m-a întrebat cu ce îmi poate fi de folos.

— Cu nimic, i-am răspuns, nu mi s-a întîmplat ceva deosebit...

— În cazul acesta, poftiți la cină ! Soția unde este ? Trimit imediat după dînsa.

— Noi am mîncat mai de mult. Am și apucat să dormim vreo două ceasuri, dar ne-am trezit...

Ana sosise și ea între timp, însoțită de un țigan tînăr. La insistențele bulibașei, ne-am așezat la masă. Mîncam fără nici o poftă, pentru că eram sătui, dar și pentru că îmi revenise în minte ideea că găina putuse fi luată din ograda cine știe cărui gospodar de pe traseu.

Parcă ghicindu-mi gîndul, după cină, amfitrionul m-a invitat să îi vizitez șatra. M-a dus prima dată la frigiderul de voiaj. Cînd l-a deschis, am văzut că este încărcat cu de toate. Am văzut în el chiar o găină congelată ! Mai încolo, de un catarg înalt cam de vreo trei metri, era fixată o prelată cu un diametru de vreo cinci metri. Sub prelată — masa de voiaj cu scaunele pe măsură. Pe jos, covoarele din furgonete.

Continuîndu-mi vizita în perimetrul șatrei, am constatat că lîngă fiecare mașină se găsea cîte un cort. Televizorul de voiaj funcționa pe covoare, pentru femei și copii. Bărbații ascultau melodiile grecești unduitoare emise pe benzile unui „Gründig". La un moment dat, din dreptul unuia dintre vehicule mi-a atras atenția un uruit ciudat.

— Ce poate fi ? m-am întrebat.

Apropiindu-mă, am dat peste o mașină de spălat rufe din plastic. Era alimentată de la bateriile mașinilor și amesteca scutecele unui copilaș de cîteva luni...

Știam că țiganii sînt focoși în dragoste. Că bătaia femeii este un apanaj al bărbaților bruneți, că înjurăturile și scandalurile izbucnesc din te miri ce, că mizeria în care trăiește o asemenea așezare este cruntă. Se poate să fie așa. Sau, mai exact, așa se va fi întîmplat odinioară. În ce mă privește, nu mai împărtășesc asemenea credință. Asta pentru că cele aproape două ore petrecute, noaptea, în mijlocul acelei șatre moderne, m-a făcut să-mi schimb complet credința. Am văzut o familie unită, calmă, care beneficia din plin de binefacerile civilizației, dar care nu voia să renunțe total la modul de viață tradițional.

Asprovalta, recompensa și holera

Părăsisem în zori, într-o minunată dimineață de august a anului 1977, după douăzeci și cinci de zile de călătorie prin Grecia, vechea așezare Solunul, orașul Salonic, cu țărmul scăldat de valurile Mării Egee, cu turnul Alb și cu statuia lui Alexandru cel Mare străjuind parcă fosta lui cetate de scaun. Trecusem de prima mare oglindă de apă a Eladei, lacul Volvi. Căldura era de nesuportat. Eram dezbrăcat pînă la brîu, la volanul mașinii, la adăpost de razele toride, dar transpirația se usca pe corp aproape instantaneu. Termometrul de bord indica 41 de grade. Căutam zadarnic din ochi o fîntînă, un izvor, pentru a soarbe o gură de apă proaspătă și pentru a schimba rezerva de apă din termos. La orizont, prin „ceața" ce se degaja din asfaltul șoselei încins, se sărea a doua mare pînză de apă, lacul Loutra. Nu era miraj, ci realitate. Intenționam chiar să opresc pentru a mă răcori în apele sale, cînd iată salvarea: pe marginea drumului apărură o serie de umbrare de sub care țăranii greci ofereau trecătorilor pepeni verzi și galbeni...

Cam la jumătatea distanței dintre Salonic și granița turcească spre care ne îndreptam, am întîlnit o pitorească localitate pe malul mării, propriu-zis o fîșie de pămînt cu locuințe înșirate de-a lungul țărmului. Pe tabla indicatoare de la capătul așezării, am citit: Asprovalta. Pe partea dreaptă a șoselei, în direcția noastră de mers, am văzut vreo cincisprezece automobile la adăpostul coroanelor unor măslini. Mi-am zis în gînd: „Un camping ideal, cu umbră, apă, soare". Cînd ne-am apropiat, am citit un anunț clar: *NO*

PARKING! Am ezitat să mergem mai departe în interiorul campingului, gîndind că, poate, cei ce parchează au vreo autorizație specială. Semnele făcute de cei opriți acolo, înaintea noastră, ne-au determinat să nu ne întoarcem [1].

Era în miezul zilei. Ploua cu raze fierbinți. Pe terenul respectiv, numai cîțiva arbori puteau oferi sub umbrarul înfrunzit un adăpost. Aveam și noi nevoie de o umbrelă de verdeață naturală. În căutarea unui asemenea loc, am fost ajutați de un turist german care văzînd că ne învîrtim de colo-colo ne-a chemat alături de el, sub un măslin stufos.

I-am mulțumit neamțului de omenie, am schimbat cîteva cuvinte de rutină, apoi ne-am văzut de treabă să nu îl deranjăm. Am făcut mai întîi o baie în apa mării, am luat prînzul și, pînă seara, am comentat despre călătoria noastră, despre comunitatea campingului improvizat. Acesta era alcătuit din cîțiva polonezi, un elvețian, două familii de italieni, două de francezi, un belgian și refegistul de lîngă noi. Printre autovehiculele străinilor, Trabantul cu litera „R" lîngă numărul din spate...

În cele din urmă, obosiți de drum și moleșiți de căldură, am aținit. Ne-am trezit datorită unei larme inexplicabile: în tabăra polonezilor era mare agitație!

Curios, m-am îndreptat spre locul acela. Odată aflat lîngă „lagărul" polonez, am întrebat-o pe o femeie:

— Ce s-a întîmplat? Ne părăsiți?

— Da, plecăm acasă. În Turcia s-a declanșat epidemie de holeră. Granița este închisă, nu mai putem merge la Istanbul!

— Imposibil! am exclamat eu nervos. Știu că francezii de colo (am arătat spre duba familiilor respective) au sosit ieri din Turcia.

[1] Turiștii automobiliști, prin încălcarea celor scrise, preferau acest colț. Unii dintre ei se aflau de cîteva zile aici și nu îi deranjase nimeni. La concluzia că aici s-ar putea înființa un camping, am ajuns conducîndu-mă după faptul că, de multe ori în drumurile noastre, am întîlnit asemenea campinguri improvizate lîngă cîte o pădure, apă curgătoare, lac sau în cîte o poiană. După un an sau doi, revăzînd locurile, găseam amenajate puncte de popas după toate cerințele moderne ale unor astfel de așezări *(n.a.)*.

— Ieri o fi fost deschisă graniţa, astăzi nu! Soţul meu s-a informat, a mai spus înţepată poloneza cea blondă.

Întorcîndu-mă la maşină, i-am împărtăşit Anei vestea aflată :

— În Turcia bîntuie holera, polonezii se întorc acasă.

Şi am continuat îngrijorat :

— Este oare posibil să fi făcut atîtea mii de kilometri fără să putem vedea oraşul de pe Cornul de Aur, care se găseşte la o bătaie de tun de noi ?

— Hai să vorbim din nou cu francezii, să ne informăm mai în amănunt, a propus soţia mea.

Pe francezi i-am găsit la plajă. Se soreau voluptuos trei femei şi doi bărbaţi. Ne-am cerut scuze că-i deranjăm, ei ne-au asigurat că le face plăcere discuţia cu noi şi ne-au mărturisit : da, auziseră de un zvon cu epidemia pe cînd ieşiau din Turcia, dar faptul le reţinuse prea puţin atenţia, deoarece fuseseră vaccinaţi antiholeric, pe cînd încă nu plecaseră din ţara natală, aveau asupra lor şi un certificat doveditor în acest sens...

La întoarcerea sub măslinul nostru, i-am vorbit refegistului despre cele aflate, explicîndu-i şi motivul agitaţiei polonezilor.

— Să mergem să ne informăm în oraş, m-a îndemnat neamţul.

Zis şi făcut ! Am plecat amîndoi spre centrul Asprovaltei, cu intenţia să culegem informaţii de la poliţia locală.

În faţa unei farmacii, acuzînd o migrenă care se instalase brusc numai la gîndul că nu voi putea ajunge în Turcia, l-am rugat pe german să aştepte o clipă, să cumpăr un antinevralgic. În farmacie, spre norocul nostru, se afla un poliţist grec. Farmacistul ştia limba franceză. După ce m-a servit cu medicamentul solicitat, l-am rugat să-l întrebe pe omul legii în legătură cu cele ce ne interesa.

— Nu este nimic confirmat. Graniţa cu Turcia este liberă, dar sigur cea cu Bulgaria este închisă, mi-a tradus farmacistul răspunsul.

— Cum? m-am trezit vorbind. Asta înseamnă să parcurg în plus o distanță de 800 de kilometri, fiindcă sînt obligat să mă întorc din nou prin Grecia.

— De ce nu? m-a întrebat farmacistul mirat. Nu vă place la noi?

— Mă referam la înapoierea în țara mea, România...

În orice caz, polițistul spune că, dacă reveniți în Grecia, nu ar strica să vă faceți cîte o injecție antiholerică și să luați și o dovadă.

Ieșind în stradă, i-am relatat companionului meu cele aflate.

— Dacă așa stau lucrurile, mîine către prînz plecăm în Turcia, hotărî federalul.

— Gut, alles ist in ordnung (Bine, toate sînt în regulă), m-am grăbit să răspund bucuros că vom călători împreună o bună bucată de drum.

În camping, am comunicat celor interesați informațiile culese. Polonezii nici nu au vrut să audă. Motoarele mașinilor erau pornite, cercul s-a desfăcut, coloana s-a format și au plecat.

„Dacă totuși au dreptate polonezii? mă frămînta un gînd.

Seara, am dormit pe plajă, la fel ca toți turiștii. Marea, aproape-aproape, s-a frămîntat toată noaptea, ca și noi. Limbile ei de apă venind dinspre larg ne atingeau cînd și cînd tălpile picioarelor. Ne-am trezit cînd primele raze de soare, roșii ca focul, se scăldau și ele pe talazurile mării. Globul ceresc se înălța încet din undele în care își făcuse toaleta de dimineață. Pescărușii zburau prin aerul limpede și curat. Pînzele de corăbii pescărești treceau încet pe dinaintea soarelui, acoperindu-l o clipă...

Francezii se pregăteau de plecare. Pentru ei se sfîrșise sezonul turistic al anului în acea parte a Europei și Asiei. Ca să ajungă la Bordeaux, urmau să treacă prin Iugoslavia și Italia. Cu toții le-am urat drum bun.

...Stăteam la masa de voiaj și cercetam harta regiunii într-o tentativă de documentare, căci în după-amiaza acelei zile urma să plecăm și noi, împreună cu turistul din Republica Federală Germania.

— Uită-te, dragă, francezii şi-au uitat o sacoşă pe nisip, mi-a atras atenţia soţia mea.

— Nu cred că-i sacoşă. Poate fi vreo pungă în care şi-au adunat resturile de mîncare.

M-am ridicat de la masă cu intenţia să iau punga şi să o arunc pe locul viran din apropiere. Ajungînd lîngă obiect, mi-am dat seama că era într-adevăr o sacoşă, chiar elegantă. Am luat-o şi am adus-o la maşină. Cînd am deschis-o, am rămas mut de mirare: în interior se găseau două paşapoarte pe numele Barbanneau, 1 500 de lire iraniene, cincizeci de dolari, un carnet de cec, 500 de franci francezi, 400 drahme, două inele cu chei şi diferite obiecte de toaletă feminină.

Am alertat imediat pe germanul de lîngă noi.

— Eu zic să mă prezint la poliţie, să predau paşapoartele, pentru ca să fie anunţat punctul de frontieră dintre Grecia şi Iugoslavia.

— Ba nu te duci nicăieri, mi-a retezat elanul soţia. Aşteptăm aici, chiar dacă ar fi să mai rămînem o noapte. Dacă francezii nu se vor întoarce pînă mîine, vom merge la poliţie.

Neamţul a spus, Gut, dar ne-a anunţat că viza lui în Grecia expiră chiar în acea zi...

Pe la orele trei după-amiază, rulota albă a germanului trasă de un Mercedes lucios ca oglinda şi negru ca măslinele din pom s-a urnit din loc. Noi cei rămaşi, eu şi soţia, ne distram jucînd remi. Deodată, am auzit sirena maşinii galicilor. Se făcuse ora şase şi jumătate. Am ridicat sacoşa agitînd-o deasupra capului. Cei de la volan au observat-o şi, parcă, zîmbeau. Au tras maşina pe locul de unde plecaseră şi au coborît repede cu toţii. Două femei aveau ochii umezi. Pupilele ochilor le înotau în lacrimi. Bărbaţii erau vădit emoţionaţi. Ne-au povestit pe nerăsuflate cum, ajunşi la Salonic, după ce au luat o îngheţată la o cafenea, cînd au vrut să plătească, au constatat lipsa sacoşei cu bani.

Noi le-am explicat cum am găsit sacoşa. I-am rugat să verifice conţinutul. L-au verificat, plini de încredere, în faţa noastră şi a celor ce mai rămăseseră în camping, care ştiau că noi, românii, sîntem păstrătorii ave-

rii găsite. După ce s-au convins că nu lipseşte nimic, proprietara sacoşei a băgat mîna în interiorul ei, s-a apropiat de noi şi ne-a întins un ghemotoc. Am refuzat, desigur.

— Bine, dar dumneavoastră trebuia să plecaţi iar noi v-am încurcat socotelile. Lăsaţi-ne să vă răsplătim într-un fel, mai ales că situaţia dumneavoastră în ce priveşte întoarcerea acasă este încă incertă.

— Ne răsplătiţi cu bucuria că, datorită nouă, vă puteţi continua drumul, le-am spus. Iar ca răspuns la invitaţia de a vizita Franţa, ca oaspeţi ai lor, le-am confirmat că am reţinut sincera lor amabilitate.

Se făcuse ora nouă seara. Ne pregăteam de culcare în maşină. Am deschis portiera Trabantului şi... surpriză : pe scaunul meu de conducător se afla ghemotocul ce mi-l oferise franţuzoaica. L-am ridicat în faţa ochilor şi, la lumina lanternei cereşti, am numărat 400 de drahme şi cincizeci de dolari. Cînd au fost puşi acolo ? de cine ? Cum ? iată întrebări care au rămas fără răspuns...

La frontiera cu Turcia, după ce am efectuat toate formalităţile de vamă, de control şi de schimb, ne-am îndreptat spre punctul medical de acolo. Sanitarul ne-a întrebat ce dorim.

— Organele poliţieneşti din Grecia ne-au informat că în ţara dumneavoastră s-ar fi declanşat o epidemie de holeră.

Auzind spovedania noastră, sanitarul s-a adresat medicului din încăperea alăturată : '

— Auziţi, domnule doctor, ce zvonuri circulă în Grecia !

Calm, doctorul ni s-a adresat la rîndul lui :

— Aflaţi că nu la noi este holeră, ci în Grecia. Eu nu vă fac nici o injecţie. N-au decît să vă vaccineze grecii, dacă o să vă întoarceţi prin ţara lor...

Derutaţi, am părăsit punctul de graniţă. Am vizitat, vreme de cîteva zile, Istanbulul şi împrejurimile. Dar cu o nedumerire în suflet : există sau nu există epidemie de holeră în Turcia ? Răspunsul l-am aflat la întoarcere, la graniţa Bulgariei, care nu era închisă, dar

unde ni s-a interzis să vizităm litoralul bulgăresc al Mării Negre. Aici ni s-a fixat chiar o anumită rută pentru întoarcere în România, de la care nu aveam voie să ne abatem, și un timp pe care nu aveam dreptul să-l depășim...

După doi ani, pe cînd ne aflam în excursie la Paris, am telefonat familiei Barbanneau, care între timp se mutase în capitală.

— Vă așteptăm cu toată dragostea, vă așteptăm, am auzit de la celălalt capăt al firului vocea sinceră și emoționată a doamnei Barbanneau... [1]

[1] Într-o scrisoare, primită recent din Paris, familia Barbanneau ne-a anunțat că are un băiat, Simbolic, noul născut a primit numele *Romain*, în amintirea prieteniei dintre noi (n.a.).

Cuprins

Cuvînt de început 5
La „iarbă verde" cu Moș Costescu 7
Botezul muntelui *18*
O zi de neuitat în Praga *30*
O audiență și Regata Storica *41*
Lipscani nr. 3 .... *53*
Un transatlantic în portul Constanța *65*
Plăcintarul de pe Acropole *79*
Sirena din grota albastră din Capri *85*
Rătăcit în craterul Vezuviului *92*
Întîmplări cu Mihai Haret *98*
După 33 de ani... *110*
O cheie franceză, o haină și o floare de colț *118*
O zi a amintirilor la Bușteni... *127*
Șatră modernă în drum spre Delfi *134*
Asprovalta, recompensa și holera *141*

C.7

LEI 8,50